

5

PROFAGIA

Mostar 2004.

WORKSHOP
MOSTAR '97.
1. - 30. VII 1997.

ŠEMSUDIN SERDAREVIĆ

ISJEČCI IZ ŠTAMPE
FOTOSI
PROPAGANDNI MATERIJAL

Šemsudin Serdarević, street Ale Ćišić 7, Mostar
RTV Mostar: ++387 (0)88 550 055, 551 147
fax: ++387 (0)88 551 147
private: ++387 (0)88 560 464

Za _____

Inicijativni odbor Fondacije *STARI MOSTAR*
Vas poziva da prisustvujete ceremoniji inauguracije
Fondacije *STARI MOSTAR* koja će se održati u
sklopu "*MOSTAR 2004. WORKSHOP*".

Ceremonija inauguracije održaće se u srijedu, 2. jula
u 19.00. sati u prostorijama Trening centra (ulica
Oneščukova bb).

Inauguraciji će prisustvovati kopredsjedavajući Vijeća
Ministara Haris Siladžić, predsjednik Vlade Federacije
BiH Edhem Bićakčić kao i drugi predstavnici državnih
institucija BiH te visoki gosti iz inostranstva.

IRCIOT	
Reg	I 2414
Grp	W05

DOKUMENTARNI FILM

Opsada

Novi dokumentarac Suade Kapić posljednji je dio njezinog projekta "Opstanak"

U produkciji producentke kuće FAMA počelo je snimanje dokumentarnog filma "Opsada" Suade Kapić.

"Opsada" je dio projekta "Arhiv 1992-1996" koji će biti snimljen u 6 jednoipolaosovnih epizoda, a predstavlja posljednji dio projekta Suade Kapić "Opstanak".

Prvi dio, "Vodič kroz opstanak" (Survival Guide) realiziran je u decembru 1993, drugi dio, "Life magazin" u septembru 1995, slijedeći "Mapa opstanaka" (Survival Map) u junu 1996, a "Muzej umjetnosti opstanaka" (Survival Art Museum) u julu 1996. u Tokiju.

Na ovom najnovijem projektu FAME angažirani su SAGA, MES, novinari Vildana Selimbegović, Vlastimir Mijović, Dalida Jugo, Snježana Mulić, Stražo Kršmanović, Ahmed Burić, Dženana Korup, Emir Imamović i Nidžara Ahmetašević.

P. M.

MOSTARSKO LJETO

Skup svjetskih stručnjaka

Na početku ovogodišnjeg World shopa 2. jula bit će promovirana fondacija "Stari most" u koju su uključeni predstavnici 27 svjetskih univerziteta

MOSTAR - Posljednji sastanak predstavnika opštinskih struktura i stručnjaka za zaštitu kulturno-istorijskih spomenika održan u Predsjedništvu Opštine Mostar zasigurno je jedan od najvažnijih vezanih za pripreme oko organizovanja World shopa u Mostaru u narednom mjesecu.

U uvodnom dijelu sjednice Nijaz Slipi-čević, načelnik Opštine Stari grad, upoznao je pristune sa dosadašnjim aktivnostima na ovom planu, dok je Amir Pašić, jedan od predstavnika asocijacije za istoriju, umjetnost i kulturu islamskih zemalja (IRSICA) iz Istanbula, detaljno govori o programima za vrijeme trajanja World shopa.

Projekat "MOSTAR 2004" koji je inaugurisan 1992. godine, i na kome rade poznati svjetski stručnjaci iz oblasti rekonstrukcije, revitalizacije i zaštite kulturno-istorijskih spomenika, prema riječima dr Amira Pašića, najveći je akademski program u svijetu u ovoj godini. World shop,

koji će se održati u julu, samo je početak akcije za prikupljanje sredstava za obnovu stare gradske jezgre sa Starim mostom, biserom orijentalne arhitekture. Ovim projektom Mostar će se isto tako kandidovati da se uključi u svjetsku kulturnu ponudu. U tom cilju sačinice se elaborat u kome bi se naveli svi relevantni podaci koji bi ukazivali na potrebu uvrštavanja ovog arhitektonsko-urbanističkog ansambla u svjetsku baštinu.

Pitanje administracije vezane za projekt riješeno je nedavnim formiranjem Opštine Stari grad, a svečana inauguracija Fondacije "Stari most" će se obaviti 2. jula ove godine na početku World shopa. U projekat će se uključiti profesori sa 27 međunarodnih univerziteta, a među njima su Kolumbijski, Sarajevski, Filadelfijski, Istambulski, Praški, Harvardski, Jeli, Fiorentinski i drugi.

Jedan od ciljeva ove akcije je da se u Mostaru osnuje međunarodni postdiplom-

ski studij za discipline rekonstrukcije, revitalizacije i obnove spomeničkog fonda. Univerzitet "Džemal Bijedić" će se aktivno uključiti u rad shopa, a stručnjacima će biti na raspolaganju Edukacioni trening centar kao i prostor Zavoda za zaštitu spomenika.

Dogradonačelnik Mostara Safet Oručević je na ovom sastanku ocijenio projekat kao jedan od najznačajnijih događaja u istoriji grada.

- Koncentracija svjetskih stručnjaka, narednog mjeseca u Mostaru, biće potvrda našeg stava da je Stari most vlasništvo cijelog svijeta i da će u njegovoj rekonstrukciji ravnopravno moći učestvovati sve nacije i države okupljene u asocijacije kao što su UNESCO i IRSICA", rekao je između ostalog dogradonačelnik Oručević.

U oktobarskim danima Evropske kulture u Sarajevu biće predstavljen zbornik radova sa ovog skupa.

Š. SERDAREVIĆ

OSLOBODILAC, SARAJEVO, E. 26. VII 97.
JUNI

PENZIONI FOND

Teški zahtjevi MMF-a

Razmatra se mogućnost povećavanja najnižih penzija za 20 maraka

Zahtjevima Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda može se djelomično udovoljiti, s tim da se obezbijedi eventualno povećanje penzija kad to prihvati Fonda omogućuje. Ovo je jedan od osnovnih stavova Savjeta Društvenog fonda penzijsko-invalidskog osiguranja BiH. Što se tiče dugova prema penzionerima, Savjet je mišljenja da to treba prolongirati za bolja vremena.

Sjednica Savjeta održana je u četvrtak. Novinarima je, iako su pozvani, bilo omogućeno prisustvo samo ispred vrata sale u kojoj se skup održavao. Zaključke Savjeta je prezentirao direktor Fonda **Sead Zećo**.

Što se tiče zahtjeva Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda, oni bi se mogli svesti na to da se insistira na brisanju duga prema penzionerima. Kad je riječ o usklađivanju penzija sa rastom plata, zahtjevi monetarnih institucija svode se uglavnom na donošenje zakona kojim će se to vršiti na mnogo restriktivniji način nego do sada. Osnova za takve zahtjeve međunarodnih institucija je veoma težak materijalni položaj Fonda PIOBiH. Primjerice, za isplatu penzija za jedan mjesec u zamrznutim iznosima od

aprila prošle godine i prosjekom od oko 90 maraka, potrebno je mjesečno oko 30 miliona maraka. Sredstva doprinosa obezbjeđuju tek 22 miliona. Neki penzioneri iz tuzlanskog kantona, na primjer, još nisu dobili majske penzije, a već su prispjeli rokovi za početak isplate junskih.

Savjet Fonda PIOBiH je na jučerašnjoj sjednici razmatrao i o finansijskoj krizi koja još traje, te ponovo konstatovao da je nemoguće ispoštovati preuzete obaveze u redovnoj isplati penzija.

Budući da je premijer Vlade FBiH na razgovoru sa predstavnicima Fonda PIO i Saveza udruženja penzionera nedavno obećao bolje dane za penzionere već od jula, direktor Fonda PIOBiH je to okarakterisao još neostvarljivim. Najviše što se može je razmatranje mogućnosti eventualnog povećanja najnižih penzija za 20 maraka. Penzije bi dostigle iznos od 60 maraka, odnosno 6.000 dinara. Pošto se radi o 27 hiljada korisnika minimalnih penzija, i to se svodi, za sada, samo na razmatranje mogućnosti. Ali upravo to bi bilo vrlo blizu jednog od prijedloga Svjetske banke kad su u pitanju minimalne penzije.

A. A.

OKRUGLI STO O NOVOM DEMOKRATSKOM SINDIKATU

Advokat radnika

Ne postoji dobar sindikat, a da je istovremeno prijatelj moćnika • Boje li se radnici osnovati sindikat među privatnicima

Valja hitati ka modernom sindikatu skrojenom, prije svega, po mjeri radnika, kazao je predsjednik Saveza samostalnih sindikata **Sulejman Hrle** otvarajući u četvrtak okrugli sto o statutarnom i programskom konceptu novog demokratskog sindikata BiH, organizovanom kako bi se čula različita razmišljanja prije donošenja novog statuta Sindikata.

"Sindikatu je advokat radnika i mora biti tamo gdje su oni", kazao je profesor **Omer Ibrahimagić**, naglasivši da sindikat ne treba organizaciju podređivati administrativnoj i teritorijalnoj organizaciji, jer na taj način mogao bi lako postati potčinjen vlasti.

Profesor je naveo da se članstvo zaposlenih ne mora podrazumijevati kao što je to bilo prije, već se zainteresovani sami učlanjuju. Centralu sindikata čine, prema njegovom viđenju, najbolji članovi koji u svakom trenutku moraju znati u kakvoj su situaciji ostali.

Takav sindikat, kazao je, nema nikakvih obaveza prema onima koji nisu učlanjeni.

"Sindikatu više ne može štrajkovati a da radnicima traži platu za one dane koje zbog toga nisu radili", istakao je Ibrahimagić, naglasivši da s tim u vezi sindikat mora imati vlastiti fond iz kojeg će crpiti sredstva dovoljna za egzistenciju štrajkača i njihovih porodica.

Profesor je istakao da što prije treba pristupiti organizovanju sindikata kod privatnika. To će, smatra, biti veoma teško pa čak i radnici mogu odbiti da pristupe sindikatu, jer se plaše da ih privatnik ne otpusti. U isto vrijeme, naglasio je, valja se uvezivati sa sindikatima širom svijeta.

"Morate formulirati ciljeve da bi mase radnika bile spremne da pristupe i angažuju se u sindikatu", poručio je **Jürgen Buksbaum**, predstavnik Međunarodne konfederacije slobodnih sindikata, koja okuplja 125 miliona članova iz cijelog svijeta.

On je naglasio da je situaciju u BiH specifična nakon rata te da su ukviri nje sindikat mora boriti za jedinstvo koje će prodrjeti kroz razne granice, a time oslabiti moć podstrekava rata. Sindikat će, kako reče, u radu biti na udaru raznih moćnika:

"Ali, ja ne poznajem dobar sindikat, a da je istovremeno prijatelj moćnika", istaknuo je Buksbaum.

E. Kr.

DOGAĐAJ OD IZUZETNE VAŽNOSTI ZA MOSTAR I BIH

Most između civilizacija

Svečano otvoren Workshop • Pokrenut mehanizam za realizaciju projekta "Mostar 2004." • Obnova Starog mosta simbol obnove BiH

MOSTAR - U Mostaru je počeo treći po redu Workshop posvećen ovom gradu i to je trenutno najveća radionica za obnovu u svijetu. Cilj je da se putem tridesetodnevnih sesija i praktičnim radom na terenu zainteresovani stručni timovi i asocijacije koje se bave ovom problematikom upoznaju se realnim stanjem objekata od historijskog značaja koji su devastirani oko Starog mosta.

Praktično, pokrenut je mehanizam za realizaciju projekta "Mostar 2004". U sali Trening centra na Šemovcu upriličena je ceremonija otvaranja Workshopa koji je okarakterisan kao jedan od najvećih događaja u historiji grada od postanka. Projektom "Mostar 2004." predviđena je kompletna obnova stare gradske jezgre, ali i potpune rekonstrukcije bisera osmanske arhitekture Starog mosta.

Most BiH za 21. vijek

U svom obraćanju u ime Opštine Mostar govorio je **Safet Oručević**, dogradonačelnik Mostara, rekavši "da ako je rušenje Starog mosta bilo simbol razaranja naše zemlje, onda će njegova obnova biti ujedno simbol obnove Bosne i Hercegovine i simbol pomirenja među bosanskim narodima. Stari most ćemo obnoviti kao most između civilizacija, naroda i kultura i kao simbol obnove multietničkog društva, ali i kao simbol društva tolerancije. Obnova Starog mosta je internacionalni projekat u kojem će učestvovati mnoge institucije, organizacije i prijatelji čija će saradnja predstavljati simbolično iskazivanje podrške obnovi bosanskog društva i njegove države. Novi Stari most treba biti most

Bosne i Hercegovine za 21. vijek, rekao je Oručević.

Generalni direktor IRCICE (Centar za islamsku istoriju, umjetnost i kulturu sa sjedištem u Istanbulu) prof dr **Ekmeleddin Ihsanoglu** je rekao da ova radionica objedinjava sve ljude koji rade na obnovi Mostara, a među njima je znatan broj eminentnih svjetski poznatih stručnjaka iz oblasti zaštite i rekonstrukcije koji su posvetili svoje znanje, ali i svoje srce ovom gradu. To je zajednički napor ka izgradnji multikulturalnog grada. Ovo područje ima svoje monumentalne vrijednosti i njegove stare građevine su primjer multikulturalnog obilježja koje je stvarno kroz vijekovnu istoriju.

Ser **Martin Garod**, šef Regionalne misije OHR, izrazio je oduševljenje što se na ovom otvaranju nalazio gospodin **Sajrus Vens**, predstavnik Svjetskog fonda za spomenike. Istakao je njegovu ulogu koju je odigrao kao predstavnik Ujedinjenih nacija za cjelokupan mirovni proces, ali je isto tako apostrofirao njegovu uključenost u sve događaje vezane za Mostar. Ser Martin Garod je tom prilikom potvrdio da je i sam bio uključen u proces obnove grada Mostara putem Administracije Evropske unije i u tom smislu kolektivno smo napravili lijepe uspjehe, rekao je šef OHR za južno područje.

Ministar kulture i sporta gospodin **Fahudin Rizvanbegović** govorio je o tradiciji zajedničkog života, "a ne suživota" i međusobnom priznavanju naroda u Bosni i Hercegovini. "Bosna jest mala zemlja sa predznakom multietničkog života, ona jest kap vode u moru, ali je ipak more i tu činjenicu ne treba zanemarivati. Ministar Rizvanbegović je rekao

da se mi ovdje priznajemo, mi se ovdje uvažavamo, mi ovdje u Bosni želimo da se volimo. Ovo nije bio naš rat, ovo je bio svjetski rat, a svaki narod ima svoje pijanice koji krenu putem rata. Bosna je jedna od najmanjih multietničkih zemalja svijeta, blagoslovljena, a nesretna zemlja.

Grad izuzetnih interesa

Bosna je kap morske vode, ali kap vode je more, a tako je pjevao naš pjesnik **Vahdeti** prije 400 godina. Stari most je u svojoj ljepoti mobilizovao našeg čovjeka, ali isto tako naša blagost je ujedno naša najveća snaga.

Predstavnik Svjetskog fonda za spomenike (World Monuments Fund, New York) gospodin **Sajrus Vens** izrazio je oduševljenje što se nalazi na ovom skupu u gradu izuzetnih interesa i vrlo kompleksne istorije. Upoznao je prisutne sa zadacima ove svjetske fondacije vezanim za očuvanje arhitektonskog naslijeđa svijeta, a tu su i zemlje bivše Jugoslavije.

Dejtonskim sporazumom obuhvaćena je i zaštita i rekonstrukcija spomenika kulture u Bosni, Hrvatskoj i Srbiji. "Iskustva u ovoj regiji samo potvrđuju moje uvjerenje da će naslijeđe igrati jednu važnu ulogu u obnovi vaše zemlje, rekao je gospodin Sajrus Vens.

Na kraju je u ime dr **Azedine Laraki**, generalnog sekretara Organizacije islamske konferencije, tekst poruke pročitao prof dr **Ekmeleddin Ihsanoglu**. U posljednjim satim upriličena je inauguracija Fondacije "Stari Mostar".

Šemsudin SERDAREVIĆ

PROTOKOL PROJEKTA MOSTAR 2004 - WORKSHOP

Srijeda, 2.07. 1997.

10:00	Ceremonija otvaranja WORKSHOP
TRAINING CENTER, ONEŠĆUKOVA B.B.
11:30	Razgledanje grada
13:00	Ručak na terasi restorana "Labyrinth", ulica
Podkujundžiluk
16:00-19:00	Slobodno vrijeme
19:00	Inauguracija Fondacije "STARI MOSTAR"
TRAINING CENTER, ONEŠĆUKOVA B.B.
21:00	Večera na terasi "Labirinta"

PROMOVISANA FONDACIJA "STARI MOSTAR"

Mostar

Obnova bosanskog duha

Stari most će obnavljati zajedno narodi BiH i simbolično ga graditi kao svoj zajednički put u budućnost, istakao Safet Oručević

Inauguracija Fondacije "Stari Mostar" okarakterisana je kao jedan od najvećih događaja u cjelokupnoj historiji grada na Neretvi. U svečanoj atmosferi i prelijepom ambijentu "Trening centra" pozdravne riječi prisutnim uputio je **Safet Oručević**, gradonačelnik Mostara, iskazujući posebnu čast što može u ime grada da pozdravi predsjednika Predsjedništva BiH **Aliju Izetbegovića**, inače predsjednika ove Fondacije od njenog osnivanja 1994. godine.

Donacije na jednom mjestu

Radni dio počeo je prikazivanjem filma o Starom mostu i njegovom rušenju. Film je, u stvari, na najbolji način prezentovao veličinu i složenost trenutka u kome se započinje realizacija projekta obnove, ali i složenosti zadatka restauracije.

Oručević je upoznao prisutne sa ceremonijom otvaranja Workshopa Mostar 2004. u čijem radu učestvuju desetine mladih iz cijelog svijeta sa 27 univerziteta. Dobivena je podrška sa pet vodećih svjetskih kulturnih institucija koje ovom projektu daju punu podršku.

U svom obraćanju Oručević je rekao:

- Fondacija "Stari Mostar" osnovana je aprila 1994. sredstvima iz donacije predsjednika Alije Izetbegovića koja su dobivena iz arapskih zemalja sa zadatkom da se njeguju bosanska kulturna baština na ovim prostorima te duhovni i materijalni razvoj Bošnjaka Hercegovine. Ova skromna fondacija u svom radu do danas osnovala je više preduzeća u kojima je više od 300 zaposlenih, a osnovala je i malu MO banku d.d. u Mostaru putem koje kreditira male projekte ekonomske obnove.

S obzirom na to da je rušenje Starog mosta ponukalo mnoge institucije, organizacije i pojedince da pomognu i daju doprinos njegovoj rekonstrukciji, smatrali smo da će se osnivanjem ove Fondacije usmjeriti sredstva na jedno mjesto u gradu Mostaru. Na taj

način Mostar i BiH imaće uvid koliko je, kako i od koga donirana rekonstrukcija Starog grada i Starog mosta u Mostaru.

Stari most je simbol apsurdnosti rata, agresije i destrukcije s kojom se Bosna suočila. Njegovo je rušenje surova poruka o pokušaju uništenja mostova među narodima koji su stotinama godina živjeli zajedno. Obnovom Starog mosta poručujemo da je BiH opstala i da volja za zajedničkim životom nije uništena. Most će obnavljati zajedno narodi BiH i simbolično ga graditi kao svoj zajednički put u budućnost.

Prijatelji iz cijelog svijeta koji nam se priključuju, postaću graditeljima mira, pomirenja i budućnosti BiH i napraviti most za 21. vijek - rekao je Oručević.

Potom su prisutne pozdravili **Ekmeleddin Ihsanoglu**, direktor Centra za islamsku historiju, umjetnost i kulturu, i predsjednik Svjetskog fonda za spomenike **Sajrus Vens**.

Sa dosta emocija govorio je i dr **Haris Silajdžić**, kopredsjedavajući Savjeta ministara, akcentirajući ljepotu stare gradske i urbane jezgre. Izrazio je optimizam kada je riječ o skoroj rekonstrukciji mosta.

Rušitelji i graditelji

Predsjednik Predsjedništva **Alija Izetbegović** je rekao da se često pitao zašto su to oni srušili Stari most. "Međutim, to nisu učinili Hrvati nego pojedinci iz tog naroda i tim činom oni su osramotili svoj narod, ali i cijelo čovječanstvo. U ovoj sali ja vidim veliki broj časnih Hrvata i kada kažem mi mislimo na sve ljude u Bosni koji su stali u odbranu vrijednosti civilizacije.

Postoji dioba među ljudima koja će ostati. Jedni su rušitelji, a drugi graditelji mostova. Budimo sretni što pripadamo grupi koja gradi mostove. Sretan sam što se nalazim na čelu ove fondacije. To je za mene najdraža uloga u životu - kazao je Izetbegović promovirajući Fondaciju "Stari Mostar".

Š. SERDAREVIĆ

NOVE POJEDINOSTI O MEĐUENTITETSKOM KRIMINALU

Heroin stiže iz Srbije

Ove godine u Sarajevu ukradeno 49 vozila, koja su prebačena u Republiku Srpsku i SR Jugoslaviju • Kako se ubacuje droga iz Beograda, Niša i sa Kosova u glavni grad BiH

Iako iz Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova i dalje nema informacija o šleperima koji su sa visokotarifnom robom ilegalno prebacivani iz Republike Srpske u Sarajevo, o čemu je nedavno govorila predsjednik RS **Biljana Plavšić**, *Oslobodjenje* je iz MUP-a FBiH dobilo nove podatke o krađi automobila u Sarajevu i njihovom prebacivanju u RS, te o prodaji opojnih droga na međuentitetskim linijama u Dobrinji i na Vracama.

Od početka rata evidentirana je krađa 2.039 automobila na području Bosne i Hercegovine, od čega su samo u Sarajevu ukradeno 1.922 vozila. U prvih šest mjeseci ove godine, nepoznati izvršiocu su na području Kantona Sarajevo ukradli 49 vozila i preko entitetske linije odvezli ih u Republiku Srpsku.

Auto-mafija

Ova krivična djela, kako smo saznali u Službi sa odnose s javnošću Federalnog MUP-a, čine lica iz srpskog entiteta i SR Jugoslavije, koja neometano prelaze liniju razgraničenja, krađu luksuzna vozila i istim putem se vraćaju u RS, gdje prodaju vozila ili ih odvoze u Podgoricu i Nikšić. U krađi ovih 49 automobila su učestvovali **Novak Vojinović** (Lukavica), **Igor Marković**

(Foča), **Veselin Lalatović** (Podgorica), **Milan Kokotović** (Pale) i **Nikola Bačović** (Nikšić), te tri lica koja se nalaze u pritvoru u Sarajevu: **Saša Vladičić** (Foča), **Zoran Pandurević** (Gornji Koran) i **Bojan Nikolić** (Pale).

Prema saznanjima Federalnog MUP-a, ukradene automobile iz Sarajeva najčešće kupuju **Rato Spajić** sa Pala, **Dragan Došlo**, **Sreten Došlo** i **Boris Gluhović** iz Lukavice. Interesantno je da su ukradeni automobili **Ahmeda Spahića** (*džeta*) i **Dževada Viteškića** (*golf*), zahvaljujući poznanikim vezama vlasnika, pronađeni kod **Dragana Došle** u Lukavici, te uz materijalnu nadoknadu vraćeni. Organizator krađe čak 11 luksuznih automobila ove godine iz Sarajeva je **Zoran Trifković**, nastanjen u tzv. srpskom Sarajevu, ali i on je nedostupan Federalnoj policiji.

Prodaja opojnih droga na linijama razgraničenja u Dobrinji I i IV i na Vracama jedan je od težih oblika međuentitetskog kriminala, na kojem dileri iz srpskog entiteta dnevno zarađuju od tri do pet hiljada nje-mačkih maraka. Droga u Republiku Srpsku, prema saznanjima Federalnog MUP-a, dolazi putevima iz Beograda, Niša i sa Kosova. Jedna doza heriona prodaje se po cijeni od 50 DM, a trgovina se najčešće obavlja na

raskršću prema rastoranu "Kula", na cesti što vodi do Dobrinje IV i u blizini Ulice Indire Gandi na Dobrinji, te kod spomen-parka na Vracama.

Sarajevski jataci

Rasturanjem heriona na ovom području bave se **Zoran Cvijetić**, **Slavko Pejčić**, **Predrag Kulina**, **Siniša Rajlić**, **Boro Petrović**, **Goran Tadić**, **Igor Šehovac**, **Miro Čamur**, **Duško Knežević**, izvjesni **Serdo**, **Mima**, **Nešo**, **Murga**, **Sale**, **Čevap**, **Stanić**, **Rajko**, te **Braco Todorović**, koji stanuje u Sarajevu. Todorović je jedini kriminalac iz Federacije koji se spominje u ovoj informaciji, mada je nevjerojatno da dileri iz srpskog entiteta ubacuju drogu u Sarajevo bez pomoći mafije iz federalnog dijela grada.

Federalni MUP ranije je saopštio da je posljednji sastanak s predstavnicima policije RS održan, uz posredovanje IPTF, još prije mjesec dana. Premda su federalni policajci na dosadašnjim sastancima upozoravali svoje kolege iz srpskog entiteta o međuentitetskom kriminalu, od kojih su tražili da im omoguće pristup kriminalcima iz RS koji se bave nezakonitim radnjama na području Federacije, od njih nikada nisu dobili odgovor.

DI. OMERAGIĆ

AKCIJE TUZLANSKIH POLICAJACA

Pljačke, droga, krivolov

Poznata imena kriminalaca iz srpskog entiteta • U Fočanskoj ulici pronađeno 90 stabala indijske konoplje

TUZLA - Sigurnosna situacija u Tuzli je zadovoljavajuća i u posljednje vrijeme nije bilo težih oblika narušavanja javnog reda i mira. U narednim ljetnim mjesecima očekuje se pojačana bezbjednost zbog najavljenih skupova, kazano je na press-konferenciji u MUP-u Tuzla, na kojoj su govorili **Jasmin Zlatanović**, načelnik SJB, **Zijo Kadić**, pomoćnik ministra za unutrašnje poslove, i inspektor **Alija Hasić**.

Novinarima su predloženi podaci o borbi protiv krivolova, droge, saobraćaja i krađi automobila. U nekoliko akcija policije uočeno je da krivolovci na jezeru Modrac uništavaju riblji fond. Početkom ovog mjeseca zbog krivolova prijave su podnesene protiv **Harisa** i **Halila Alijića** iz Priluka kod Živinica, te **Šerifa Frkića** i **Almira Hodžića** iz Poljica. Kod okrivljenih je pronađeno

16 mreža dužine 750 metara i dva motorna čamca.

U bašti **Azira** (Mefail) **Sadića** u Fočanskoj ulici 28 pronađeno je devedeset stabala indijske konoplje, od koje se dobija canabis. Konoplje su visoke 120 centimetara.

Zijo Kadić je govorio o nekim kriminalnim pojavama u "Siporeksu" iz Tuzle i banovičkom "Elindu". Vlasnik firme "Labor" **Zoran Sabo** iz Osijeka (Hrvatska), poslao je faksom lažnu uplatnicu za dva šlepera blokova siporeksa u vrijednosti od 9.900 maraka. Roba je naručiocu odmah distribuirana, novac na žiro-račun "Siporeksa" nikada nije stigao. Na isti način je dovitljivi **Sabo** prevario i komercijaliste iz banovičkog "Elinda", kupivši od njih 50 komada peći na čvrsto gorivo. Da li je to naivnost rukovodnih ljudi u pomenutom kolektivu ili je u pitanju nešto drugo, pitao se Kadić.

Predstavnik MUP-a **Alija Hasić** novinare je informisao o pljački skupocjenih automobila na putu Tuzla-Orašje kod pijace "Arizona". Dosad su izvršena 43 razbojništva nad građanima koji rade i žive u inostranstvu. O ovim problemima upoznat je Sfor i Ajfor, koji su obećali pojačati bezbjednost na ovom putnom pravcu. Ova razbojništva djela su kriminalaca iz srpskog entiteta. Ta lica su poznata policiji RS, ali oni ništa ne preduzimaju. Tuzlanski policajci raspolažu sa njihovim imenima i dokazima. Radi se o poznatim kriminalcima **Živku Gariću** iz Brčkog, **Tomislavu Manjiću**, zvanom Toša ili Slovenac, **Slobodanu Pavloviću** iz Obudovca i **Cvijetinu Joviću** iz Beograda, koji je zadužen za prevoz otehtih vozila do Beograda i Novog Sada. Oni se terete za 57 opljačkanih vozila.

S. Sm.

VRIJEME GRADNJE

Most: Smisao i duh cijele Bosne

"Svijet bez Staroga mosta u Mostaru nije potpun svijet", napisao je u studenome 1993. Ivan Lovrenović • Prema planovima izloženim u publikaciji "Mostar 2004." završetak radova na obnovi Starog mosta i kompleksa historijske jezgre Starog grada bit će svečano obilježen 15. septembra 2004. u Mostaru

U Mostaru je svečanom promocijom Fondacije "Stari Mostar" počeo workshop pod nazivom "Mostar 2004". Za predsjednika Fondacije izabran je predsjedavajući Predsjedništva BiH **Alija Izetbegović**, a za zamjenika **Haris Silajdžić**, ko-predsjedavajući Vijeća ministara. Workshop organizira Istraživački centar za islamsku historiju, umjetnost i kulturu (IRCICA) iz Istambula i grad Mostar kao dio programa "Arhitektonsko naslijeđe" koji je započeo još prošloga ljeta.

Cilj projekta "Mostar 2004." je izrada cjelovitog programa obnove kroz koju se Mostaru treba postupno vratiti njegov prijeratni izgled, uz pomoć široke mreže prijatelja i sponzora u cijelom svijetu. Projekt je zasnovan na dogovoru s Vladom Bosne i Hercegovine i odlukama Konferencije Islamskih zemalja čiji je IRCIC pridruženi član.

Ključne komponente projekta

Samo u okviru ovoga projekta IRCICA je već organizirala tri faze workshopova, 26 izložbi, 72 konferencije i objavila šest knjiga! Ustanovljena je međunarodna grupa u koju je uključen veliki broj univerziteta iz cijelog svijeta i mnoge ugledne kulturne institucije.

Tri su ključne komponente projekta Mostar 2004: očuvanje kulturnog naslijeđa (suštinsko za sam opstanak Bosne), integralno planiranje kao otvoreni okvir za iskazivanje potreba obnove i obrazovanje.

Za vrijeme ovog workshopa razmatrat će se obnova Starog mosta, osnivanje Fondacije za rekonstrukciju, administrativna i pravna pitanja, oživljavanje ekonomije i uspostavljanje obrazovnog sistema.

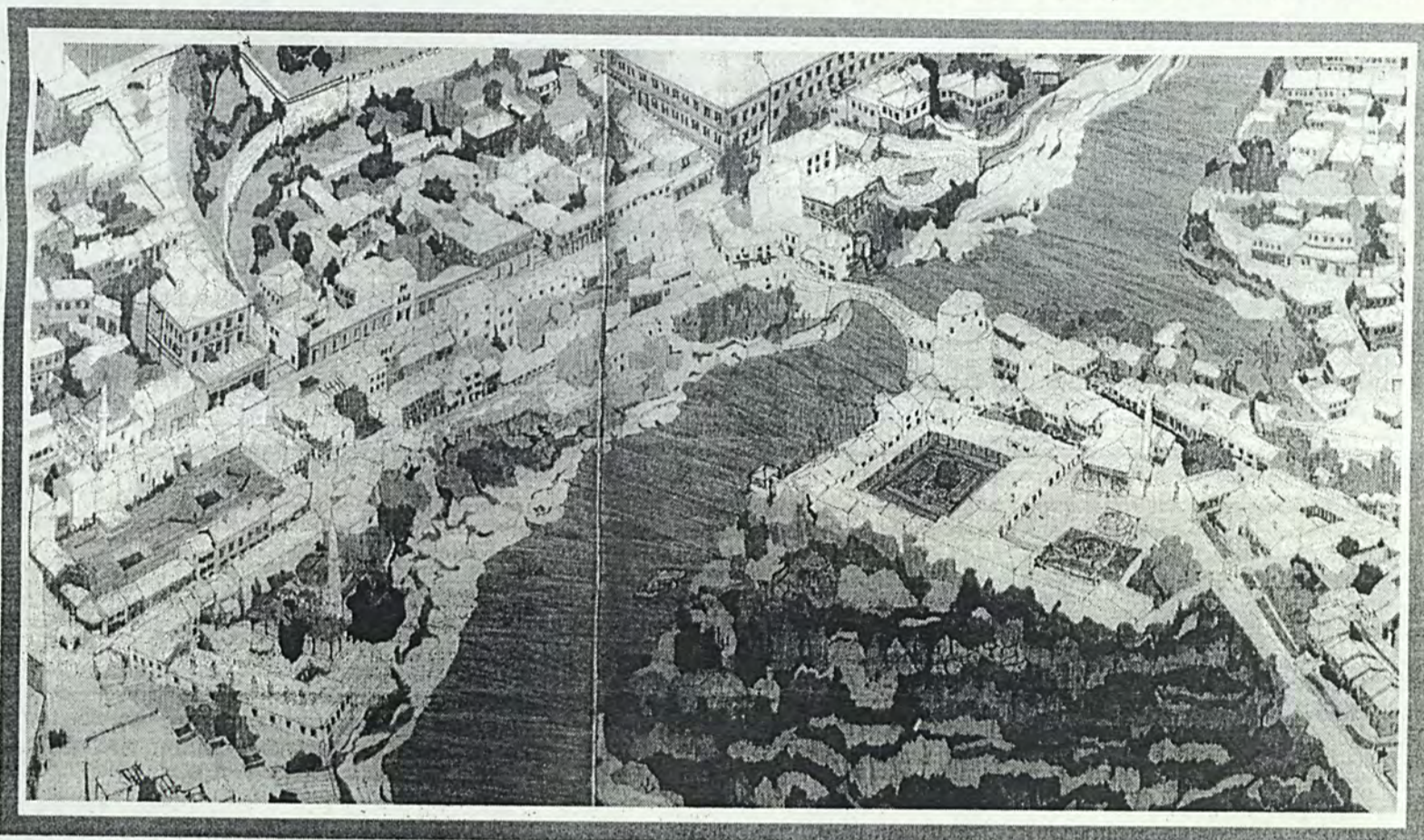
Cilj obnove kulturne baštine jeste u prvom redu spajanje podijeljenog grada Mostara, a promoviranje njegove duge multietničke povijesti treba poslužiti kao pozitivan model za buduću ujedinjenu Bosnu i Hercegovinu.

Arhitektonsko naslijeđe je duboko povezano s osjećanjem identiteta, postojanja i pripadanja određenom mjestu i

vremenu. Zbog toga, u situacijama u kakvoj se mi nalazimo, brza obnova poznatih arhitektonskih "slika" postaje nu-

otomanskih, otomansko-islamskih, kršćanskih i mediteranskih utjecaja. Samo je mali broj arhitektonskih ostvare-

uništili tragove bosanskog graditeljstva jer su najizrazitiji predstavnici bosanske arhitektonske škole svoj rad razvili na te-

Panorama Mostara: Ovako će biti

zna u procesu nacionalnog ozdravljenja i otvara nadu u povratak civiliziranog načina življenja. Mostar u tom smislu ima za sve Bosance posebno simboličko značenje. Upravo zbog toga je ovaj a ne neki drugi porušeni grad odabran da se u njemu realizira pilot-projekt obnove multikulturne Bosne i Hercegovine.

Arhitekti cijelog svijeta žele pomoći i uključiti se u rekonstrukciju Bosne i Hercegovine čije je bogato arhitektonsko naslijeđe različitih kultura bilo stalnom ratnom metom. Sjećanje na poznate urbane krajolike - trg, džamiju, crkvu, sinagogu ili veličanstveni Satri most izgrađen preko Neretve 1566. godine čine jedinstveni dio psihe građanina, i to ne samo onog koji ovaj unesrećeni grad smatra svojim. Kada se unište objekti identifikacije poput ovih, s njima se uništi i značajan dio ljudskog duha.

Premošćivanje kulturnih ponora

"Mostar 2004." je plan obnove čiji je cilj premošćivanje kulturnih ponora prouzrokovanih ratom.

U publikaciji koja je promovirana na prvom sastanku workshopa "Mostar 2004." stoji, između ostalog: "Arhitektura je u Bosni, kao integralni dio društvenog i kulturnog života izraz preplitanja pred-

nja, onih sa monumentalnim karakteristikama izgrađen po obrascu koji je razvijen i standardiziran u Istanbulu i nekoliko drugih centara. Daleko značajniju komponentu čine male trgovine, džamije u mahalama i privatne kuće izgrađene pod utjecajima i osobinama koje su rezultat specifičnog okruženja i kulturnih faktora."

Otomanska naselja bila su organizirana sa jasno razgraničenim funkcijama. Rezidencijalni dijelovi - mahale bile su strogo odijeljeni od poslovnog dijela, trgovišta. Kršćani i Židovi su radili u bazarima zajedno s Muslimanima i s njima dijelili gotovo identičan stil života".

U Bosni i Hercegovini, uostalom, svi stvaralački procesi reflektiraju stalni tok različitih kulturnih utjecaja koji tako pomiješani postaju mnogo više od običnog zbira pojedinih elemenata. Njegov najviši izraz prepoznaje se u bosanskom umjetničkom naslijeđu koje svjedoči o kulturnoj povezanosti ljudi različitih povijesti i tradicija.

Jednako tako, u vrijeme Austro-Ugarske na ovim prostorima se rodio novi, egipatsko-maurski stil kao jedinstveno bosansko ostvarenje proisteklo iz daljeg miješanja utjecaja. "Moderna" između dva svjetska rata i suvremeni tokovi svjetske arhitekture iza šezdestih nisu

meljnim vrijednostima bosanske graditeljske tradicije.

Pred početak ovog rata učinjeno je mnogo na konzervaciji i restauraciji kulturne arhitektonske baštine: oko 137 srednjovjekovnih i otomanskih arheoloških lokaliteta, utvrda i sakralnih struktura imalo je status zaštićenih spomenika. Među njima bilo je 76 džamija, 43 pravoslavne crkve i manastiri, 16 katoličkih crkava i samostana, dvije sinagoge, dva mosta, tri stambena kompleksa, jedan hamam i jedan karavanseraj.

Među najznačajnijim projektima konzervacije i resaturacije bili su kompleks Baščaršije u Sarajevu i Stari most u Mostaru.

Mostar danas

Danas, kao što svejdokom i dokazom cjelokupne bosanske tragedije Mostar izgleda postaje i simbol buduće obnovljene Bosne i Hercegovine.

Pri tome, teškoće su velike i ozbiljne: grad je politički podijeljen, 70-75 % stambenog fonda je totalno uništeno (zajedno s temeljnom infrastrukturom), nema primarne ekonomije, broj nezaposlenih je iznimno veliki. Struktura stanovništva je dramatično izmijenjena: poginulo je oko 2.000, ranjeno 2.500 ljudi (od

Stari most 1997.

Stari most 1991.

CITAT

Svijet bez mosta

Svaki prelazak preko Staroga mosta imao je u sebi nešto od čuda: dok vam pod nogama promiče gipka zelena masa Neretve, osjećate da to što vas tako čvrsto i pouzdano drži u toj svijetloj nebeskoj praznini nije kamen, već čista misao u koju se kamen prometnuo, stvrduvši se pod rukom graditelja Hajrudina i njegovih majstora u taj vitki bijeli luk. Stojite na vrhu, u kruni mosta, pod vama zeleno protječe vode, nad vama plava beskonačnost mediteranskoga neba, i svaki djelić tijela vam je najedanput prožet slatkim strepnjom od izravnoga dodira s vječnošću.

U slici i u smislu Staroga mosta zbijeni su smisao i duh cijele Bosne. Suština Mosta jeste: susret i spajanje, suprotnost razilaženju i rastavljanju. Zato je fatum toga mosta i te zemlje - jedan fatum. Kao i Most, ova zemlja je bila zasnovana na susretanju i spajanju, a djeljiva samo iz krajnjeg nasilja i brutalnosti

Samo najveća, samo najrjeđa, samo čistim duhom stvaranja taknuta djela ljudskih ruku postaju dijelom planetarne riznice. Stari most u Mostaru bio je to. Bio je jedno od tako malobrojnih mjesta univerzalne ljepote i univerzalne svetosti. Tko ga je srušio, sam je sebe izopćio iz svijeta razuma i kulture, počinio je zločin planetarnoga sakrilegija: Svijet bez Staroga mosta u Mostaru nije potpun svijet.

(Fragmenti iz eseja "Svijet bez mosta", napisan u studenome 1993.)
Ivan
LOVRENOVIĆ

toga je 800 teških invalida). Na strani grada pod bosanskom kontrolom stanovništvo čini 53,287 izbjeglica i raseljenih lica.

No, duh grada je očuvan a ljudi su snažno motivirani da ga obnove.

Zavod za zaštitu kulturo-historijskog i prirodnog naslijeđa Mostara radi na prikupljanju arhivske i druge dokumentacijske građe nužne za izradu projekata. Pri tome, Zavod tijesno surađuje s administracijom EU u Mostaru, UNESCO, IRCIC i univerzitetima iz Sarajeva, Firence i Istambula, te stručnim institucijama iz Splita, Ljubljane i Beča. Jedan od njegovih glavnih ciljeva je obnova Starog mosta i okolne zone i njihovo stavljanje na listu svjetske baštine.

Obova samog Starog mosta podrazumijeva radove na jačanju obala, vadeenje kamenih blokova iz Neretve, otvaranje kamenoloma za potrebe gradnje. Potrebno je također izvršiti rekonstrukciju kula Tara i Halebija kao i Čejvan Čehajine džamije i kompleks Sultan Selimovog mesdžida koji se sastoji od šest objekata. Na lijevoj i desnoj obali Neretve rekonstruirat će se sve relevantne građevine.

Ono što je posebno važno jeste da projekt "Stari most" ne podrazumijeva samo 28,7 metara dugi luk već i tri kule, dvije džamije i nekoliko drugih struktura koje čine jedinstveni kompleks Starog mosta.

Samo prva faza rekonstrukcije zahtijeva sredstva u iznosu od 1.000.000 dolara.

Most će biti rekonstruiran tako da izgleda točno onako kakav je bio prije rušenja. Materijali koji će biti primijenjeni prilikom rekonstrukcije trebaju biti identični onim od kojih je most bio sagrađen, a tehnička dokumentacija skupljena između 1952. i 1991. godine je, prema ocjenama stručnjaka, solidna tehnička osnova za rekonstrukciju cijelog kompleksa.

Prema planovima izloženim u publikaciji "Mostar 2004." svečani završetak radova na rekonstrukciji Mosta i kompleksa uz Most svečano će biti proslavljen 15. septembra 2004. u jedinstvenom Mostaru i u jedinstvenoj Bosni i Hercegovini.

Priredila: Planinka
MIKULIĆ

DOKUMENTI

Hronika terora

U izdanju "Folio-Verlag" iz Beča, na njemačkom jeziku objavljen dnevnik Mladena Vuksanovića "Pale"

(Specijalno za Oslobođenje)

HAMBURG - Malo je knjiga ovog proljeća izazvalo toliku medijsku pozornost u Njemačkoj kao prevod dnevnika zabilježni Mladena Vuksanovića "Pale".

Ugledni sarajevski novinar, prije rata direktor Trećeg programa TV Sarajevo, započeo je svoj dnevnik 5. aprila 1992. godine Kafkinom rečenicom: "Kavez je pošao da traži pticu", a završio ga 15. jula u Rijeci riječima: "Izgubili smo posao, kuću i zemlju na Palama, prijatelje Muslimane koji se sada u Sarajevu skrivaju od granata i čekaju komadić kruha i prijatelje Srbe sa Pala koji imaju dovoljno kruha, ali ga jedu krvavim rukama, no nismo izgubili obraz i iskustvo jednog stravičnog rata..."

Lice koje plaši

Između prve i posljednje rečenice leži 110 dana pakla provedenih u samom središtu zla, 110 dana straha i isto toliko besanih noći ispunjenih osluškivanjem topovske paljbe sa Pala i pitanjem da li će neka od granata pogoditi njegovu djecu u Sarajevu ili nekog od brojnih prijatelja i drugih ljudi u opkoljenom gradu. Vuksanović je imao "privilegiju" posmatrati kako se njegovi prijatelji i drugovi iz djetinjstva preko noći transformišu od normalnih ljudi u mržnjom ispunjene velikosrpske nacionaliste koji s ponosom nose uniformu i oružje ubijajući grad koji im je sve dao. "Ovo vrijeme potpuno otkriva ljude, sa njih je spala sve šminka i laži pokazuju svoje pravo lice. A to lice me plaši", zapisao je Mladen Vuksanović 10. maja 1992. godine zgranut totalnim krahom svih moralnih vrijednosti, obzira i univerzalnih humanih principa, na čije mjesto dolaze laž, pljačka, progona i ubistva. Naročito veliko autorovo gađenje izazivaju njegove kolege, novinari, koji su iz Sarajeva prešli na Pale postavši "ubice i ratni zločinci, čak i gori od onih što sa okolnih brda razaraju Sarajevo i ubijaju civile". Sam Vuksanović je već prvih dana rata odbio ponudu paljanske televizije da radi za njih, rekavši da on nije nacionalni, nego profesionalni novinar. Time se stavio u položaj ptice koju je kavez našao, dijeleći sudbinu svojih prijatelja i komšija Muslimana, njihov strah, poniženje, izolaciju i, konačno, progona.

Jedna dimenzija paljanskih dnevnika bilješki Mladena Vuksanovića posebno je upečatljiva i potresna. Autorov lični doživljaj nepodnošljive lakoće kojom se ustaljeni, opšteprihvaćeni sistem ljudskih vrijednosti transformišu u svoju suprotnost svjedoči s jedne strane o nepokolebljivosti moralnog ime-

prativa kome se Vuksanović povinuje, a s druge, o dubini moralnog pada sredine u kojoj je rođen, odrastao i živio. Sudar te dvije stvarnosti dovode autora do ruba očajja, pa on, nakon masakra u Ulici Vase Miskina, 27. maja 1992. godine piše: "Ne mogu da dišem, hodam, mislim, ne mogu da podnosim sebe kao dio ljudskog roda. Je li ovo vrh užasa, vrh Golgote? Ako ima dalje, onda je bolje da više ne postojim".

Njemački prevod knjige "Pale" objavljen je u izdanju bečkog Folio-Verlag, a posredstvom organizacije "Novinari pomažu novinarima", koja već pet godina na različite načine, najčešće materijalno, pomaže novinarima sa područja bivše Jugoslavije koji se svojim pisanjem suprotstavljaju nacionalizmu vladajućih elita. Joschka Fischer, predsjedavajući partije "Zeleni" i član njemačkog parlamenta je u predgovoru njemačkom prevodu knjige "Pale" posebno podvukao značaj dnevnika kao svjedočanstva i o ponašanju onih Srba koji su imali hrabrosti da se suprotstave srpskom fašizmu.

Svjedok stida

Jer, Vuksanović piše i o onim Srbima sa Pala koji bježe u inostranstvo da ne bi morali postati ubice, o djevojkama koje unatoč granatama i gladi žele preći u Sarajevo jer su tamo njihovi mladići Muslimani, o gospodi koja se stidi svog srpskog porijekla kad vidi šta se u ime srpstva radi.

Njemački mediji prepoznaju u Vuksanovićevom dnevniku "hroniku terora, etničke podjele i progona. Optužnica protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića i s njima protiv bezbrojnih ubica, vampira, čudovišta i šumskih kreatura". (Suddeutsche Zeitung). "Ko čita ovaj dnevnik sa Pala, misli na dnevnike Victora Klemperera od 1933. do 1945. kao i on izvještava Mladen Vuksanović dan za danom, rizikujući život, o klevetama, šovinističkoj propagandi, službenoj izolaciji, nacionalističkom teroru i deportaciji", piše berlinski *Die Tageszeitung*, a *Medium Magazin* vidi u knjizi "značajan prilog suočavanju sa ulogom medija u bosanskom ratu".

Mladen Vuksanović danas živi na Cresu gdje radi kao noćni čuvar. San o Istri kao (ne)dostižnom raju olakšao mu je preživljavanje 110 dana paljanskog pakla. Današnje Pale su "pokopane u grobnicu i više ne postoje". U napomeni prvom izdanju svog dnevnika objavljenog u Zagrebu, Mladen Vuksanović piše: "Znam da objavljivanje ovog dnevnika meni donosi njihovu smrtnu presudu, ali znam da ne objaviti ga zbog toga znači umrijeti od stida zbog šutnje".

Tanja TUZLUKOVIĆ

ŠUMARSTVO U TPK

Prepolovljeno bogatstvo

Misli se da ubuduće šumarstvo treba organizirati kao javno preduzeće i odvojiti od prerade drveta

TUZLA - Veliki ceh platilo je šumsko blago TPK u toku minulog rata. Ono je tako reći prepolovljeno i ko zna koliko će godina i decenija trebati da bude obnovljeno. Jednako su stradale državne šume, kao i privatne, naročito one koje su napuštene u toku rata i na koje su se svi okomili.

U analizi stanja u šumarstvu i vodoprivredi na području TPK nadležno ministarstvo ističe da je sada pod državnim šumama oko 70.000 hektara, a oko 55.000 hektara je svojina građana. Ukupna zaloha drvene mase u državnim šumama procjenjuje se na 14,5 miliona kubnih metara. O trajnom gospodarenju državnim šumama brinu četiri šumska preduzeća. Samo je *Konjuh* ostao cjelovit i na teritoriji Federacije, dok su *Spreča*, *Majevica* i *Vlasenica* znatno umanjene povlačenjem entitetskih linija. Misli se da ubuduće šumarstvo treba organizirati kao javno preduzeće i odvojiti od prerade drveta. Uz to, ovaj kraj ima i dva rasadnika šumskog materijala, u Rahiću i Kladnju, a svi zapošljavaju oko 500 radnika.

Fabrike pod vedrim nebom

Nije lako organizirati posao u fabrikama pod vedrim nebom, sa-

čuvati drvo od krađe, požara, i dalje propadanja, osigurati pristup svakom lokalitetu radi racionalne eksploatacije drveta. Najveće štete šumama pričinjene su prvih mjeseci i godina rata. Veći kompleksi godinama su bili van svake kontrole i profiteri su radili što su htjeli. Nestala je šumska mehanizacija i oprema, živo stado koje se koristilo u svlačenju oblovine. Na svakom koraku nicali su pilane i najčešće dozvole za njihov rad dobijane su po osnovu potreba "narodne odbrane" i njenog finansiranja.

Posječeno 800.000 kubika

Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu TPK tvrdi da je ovdje trenutno instalirano 164 brenti i cirkulara, od kojih jedva deset posto ispunjava propisane uslove. Pošto su općine nadležne za izdavanje takvih dozvola, a zatim i za kontrolu rada pilana i izvoz drveta, svakako da one snose i najveću odgovornost što fabrike pod vedrim nebom prerađuju oblovinu sumnjivog porijekla, prodaju rezanu građu i uništavaju šume. Općine opet traže pomoć da Vlade Federacije i u mnogim prilikama hoće sa sebe da skinu odgovornost za neuredno izdate dozvole.

Nadležno Ministarstvo u Vladi TPK tvrdi da je od 1992. do 1995. godine u državnim šumama posječeno oko 800.000 kubnih metara drveta. Gore su prošle privatne šume. Sjeklo se za svakojake potrebe i trgovinu na crno gdje god je pristup bio lakši, a najviše su ogoljeli proplanci pored najboljih puteva, asfaltnih prolaza, tamo gdje nije imao ko šta da kontroliše ili se jednostavno gledalo kroz prste.

Takav atak na šumsko blago već se odrazio, ili će se još teže odraziti u bliskoj budućnosti, na vodotoke, klizišta, eroziju, promjenu klime. Neke općine koje su najmanje o šumama brinule sada najviše upomoć prizivaju Kanton i vlast da im pomogne u saniranju ove ili one nepravilne. Oko 60 podsto šumskih puteva nije u funkciji.

Opreme i mašina nema. Sadnica također manjka. Nema intenzivnog pošumljavanja. A da drvo naraste i bude zrelo, treba bar pola stoljeća. I dvije godine poslije rata, kako tvrdi nadležno ministarstvo, izraženu nezakonitu sječu šume, krađu nad krađama, imamo u dvije općine, u Srebreniku i Živinicama. Napuštene šume u svojini građana (izbjeglice, raseljeni) i dalje su imovina bez ikakve zaštite.

Mato BIKIĆ

IZVRŠNI ODBOR SDA U TRAVNIKU

Previsoke takse

Predloženo je da ponovo pazarni dan bude četvrtkom

TRAVNIK - Većina zaključaka usvojenih na pet do sada održanih sjednica Izvršnog odbora Općinske organizacije SDA u novom sazivu je realizovana. Međutim, Izvršni odbor SDA je ponovo potencirao zaključak o upućivanju političke preporuke Izvršnom odboru Skupštine općine u Travniku da razmotri visine previsokih administrativnih taksi za najugroženije kategorije stanovništva - užiavaoce socijalne pomoći, nezaposlena lica i demobilisane borce jer ih objektivno ne mogu plaćati. Zatraženo je, takođe, da se u svim državnim organima obezbijede i potrebni formulari na mjestima gdje se izdaju pojedini dokumenti.

TUZLANSKI SAOBRAČAJ

Ležeći policajci zavode red

TUZLA - U Tuzli je posebno teško stanje u saobraćaju, čemu je uzrok veliki priliv vozila i pješaka, te nedostatak parking-prostora. Prema podacima tuzlanskog MUP-a, ovdje je registrovano 20.350 motornih vozila. Probleme u saobraćaju stvaraju neispravna i neregistrovana vozila, kao i vožnja velikom brzinom kroz grad, što izaziva veliki broj saobraćajnih nesreća.

U tuzlanskom MUP-u čine napore da se ublaže saobraćajne gužve, te su predložili općinskim organima nekoliko prijedloga, koji su uz malu korekciju prihvaćeni. Radi toga izgrađuje se parking-prostor van grada za autobuse i teretna vozila. Urediće se pješačke zone u užem centru grada, a biće postavljene i ležeći policajci na pojedinim dijelovima saobraćajnica u gradu.

S. SMAJLOVIĆ

KROJČICA - RAVNA TREŠNJA

Deponija na putu

TUZLA - Na prošloj sjednici kabineta opštinskog načelnika razmatrano je više zaključaka Odbora za pitanja mjesnih zajednica i komunalnih problema koji se odnose na estetski izgled Tuzle.

Predsjednik odbora za pitanja mjesnih zajednica i komunalne probleme **Šerif Salihović**, između ostalog, rekao je da, nažalost, u komunalijama gradu još ima divljanja i naglasio da je odlaganje smeća i raznih otpadaka na pojedinim lokacijama nepodnošljivo. Za primjer je iznesen dio puta Krojčica-Ravna Trešnja, koji je zbog deponija potpuno zakrčen, pa su i mještani ovog prigradskog naselja protestovali kod nadležnih organa.

Na sjednici je bilo riječi i o snabdijevanju vodom u gradu i okolnim područjima. Ovom prilikom naglašeno je da se brojni vlasnici autopraonica sve masovnije priključuju na divlje. Takvih praonica već ima 50-ak, te je naglašeno da većina tih vlasnika nema dozvolu za rad. Zbog toga i dolazi do manjka vode u vodovodnim cijevima.

Predloženo je da se održi tematska sjednica kabineta načelnika, gdje bi se raspravljalo o novonastaloj situaciji i preduzele odgovarajuće mjere, te da se pooštre kaznene mjere za prekršioce.

A. D. S.

WORKSHOP-MOSTAR 2004.

Mostar, obnova Starog grada

Agresivnije traženje kredita

Najpovoljniji vid pomoći u obnovi Mostara su, naravno, donacije, ali treba iskoristiti i svaku drugu mogućnost

MOSTAR - Svakodnevnice u Trening-centru mobilisu veliki broj predavača, ali i studenata koji borave u Mostaru na WORKSHOPU povodom realizacije kapitalnog projekta Mostar 2004. godine. Osim stranih, angažovani su i domaći profesori, te eminentni stručnjaci pri institutima.

O ekonomskim aspektima obnove grada Mostara govorio je prof. dr. **Safet Krkić**, profesor Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru. U uvodnom dijelu, profesor Krkić je rekao da su oba agresora na Bosnu i Hercegovinu uništavali sve ono što ne pripada njihovoj kulturi i tradiciji, tako da su se na udaru našli objekti bošnjačkomuslimanske provenijencije. Cilj je, dakle, bio osvajanje teritorije, ali ne i očuvanje tog naroda i njegove civilizacije. Uništavanje sakralnih i profanih objekata teklo je po receptu Huana de Zumberga i Dijega de Landa, kada su u 16. vijeku savrnili kulturu naroda pretkolumbove Amerike. Profesor Krkić je naglasio da je obnova objekata prije svega ekonomski, a tek onda tehničko-tehnološki, kulturni ili politički problem. Tim se postavlja pitanje kako osigurati neophodna sredstva za obnovu. Zato problem obnove Mostara treba razmatrati u kontekstu plana i programa obnove BiH, premda Mostar ima svoje specifičnosti. Iz tog razloga Mostaru treba prići na poseban način.

Kako se sredstva ne mogu osigurati iz domaće akumulacije, prirodno je da se ona potražuju iz inostranstva, a u prvom redu iz donacija. Postoji mogućnost potraživanja kredita, potom sredstava onih koji su zainteresovani za ulaganja u privredu i naših ljudi koji rade u inostranstvu. Od svih

ovih oblika, po riječima profesora Krkića, donacije su najpoželjniji način priliva akumulacije, jer su to nepovratna sredstva. Zbog toga se od donatorske konferencije očekuju značajnija sredstva državi. Zato treba pripremiti stručne projekte. Mostar posjeduje relevantne pretpostavke i uvjeravanja donatora za potporu zbog faktora multikulturalnosti i razrušenih objekata različitih naroda i konfesija, jevrejskih, muslimanskih, srpskih i hrvatskih. Sam Stari most je spomenik prvog reda, te će kao takav naći potporu u svijetu za obnovu.

U daljem toku izlaganja profesor Krkić je obrazložio ostale vidove prikupljanja sredstava.

Prof. dr. **Tufik Burnazović** sa Ekonomskog fakulteta u Mostaru je rekao da je sudbina Mostara izazov za sve i da je obnova stare gradske jezgre ulazak u treći milenij. U spomenike treba ulagati jer su oni najveći mamac za buduće turiste. To je potkrijepio sa slučajem obnove praškog jezgra Hračana. Mostar mora biti agresivan da bi dobio kredite jer ima svijetu šta ponuditi, rekao je prof. Burnazović.

Prof. dr. **Voren Svičar** sa Virdžinijskog univerziteta potencirao je pokretanje procesa povratka izbjeglica, čime bismo se kadrovski ojačali, ali za to su potrebne osnovne pretpostavke, stvaranje uslova za njihov smještaj.

Prof. **Franko Berlanda** sa Univerziteta u Veneciji iznio je iskustva zaštitara iz Firence. Posebno je važno riješiti imovinsko-pravne odnose objekata i stvoriti zakone kojima će se regulisati način ponašanja prilikom obnove stare jezgre, rekao je prof. Berlanda.

Š. SERDAREVIĆ

MOSTARSKO LJETO

Izložba projekata američkih studenata

Pod pokroviteljstvom Centra za istoriju, umjetnost i kulturu sa sjedištem u Istanbulu, ovaj mjesec u Mostaru protiče u znaku održavanja sesije međunarodnog WORKSHOP-a.

MOSTAR - Zavod za zaštitu kulturno-istorijskih spomenika Mostar organizator je stručnog dijela WORKSHOP-a četvrtog po redu, koji ima za cilj da ukaže na destrukciju graditeljskog nasljeđa grada na Neretvi kako bi se u skoro vrijeme počela prikupljati sredstva za realizaciju projekta MOSTAR 2004, kada je predviđen završetak radova na obnovi stare gradske jezgre i Starog mosta.

IRCICA je do sada organizovala tri ovakva WORKSHOP-a sa 26 izložbi, 72 konferencije i izdavanjem šest knjiga posvećenih ovoj problematici. Ustanovljena je međunarodna grupa u koju je uključen veliki broj univerziteta iz cijelog svijeta i mnoge kulturne institucije. Kao plod

dugotrajnih prikupljanja arhivske građe i druge dokumentacije nužne za izradu projekata Zavod za zaštitu je tijesno saradivao sa EUAM, UNESCO-om, IRCICOM i univerzitetima iz svijeta i BiH.

U okviru WORKSHOP-a otvorena je izložba projekata studenata sa Templici univerziteta iz Filadelfije. Radi se o projektima rekonstrukcije reprezentativne stambene jedinice iz perioda osmanske uprave, a to je Alajbegovića kuća u Glavnoj ulici. U stvari, to je kompleks kuća razdvojenih Alajbegovića sokaom.

Trinaest studenata sa ovog univerziteta koji su radili sa profesorom **Bruk Haringtonom** ponudili su svoje viđenje obnove ovog kompleksa. Tu će for-

mirati Centar za pomoć građanima Mostara i besplatno davati stručne savjete kako da pristupe rekonstrukciji objekata u privatnom vlasništvu. Među studentima se nalaze i tri koja je nagradio rektor Templici univerziteta, a to su: Hater Friman, Ira Jon i Mišel Ekerl.

Njima je posjeta Mostaru praktično nagrada za najuspješniji pristup rješavanju problema revitalizacije ovog kompleksa.

Oni već četvrtu godinu rade projekte za Mostar i sada su u prilici da širem auditorijumu stručnjaka pokažu svoju viziju obnove Alajbegovića kuće. WORKSHOP nastavlja sa radom u dva termina dnevno sve do 30. jula.

Š. SERDAREVIĆ

REVITALIZACIJA MOSTARSKOG KULTURNOG NASLJEĐA

Plan u tri knjige

Predstavnik UNESKO predao Oručeviću internacionalni projekat obnove Mostara

MOSTAR - U Hotelu penzionera predstavljen je prvi internacionalni rad za rekonstrukciju i revitalizaciju Mostara. Plan je finansirala italijanska vlada, a postavio ga je generalni direktor UNESKO.

U uvodnoj riječi prof. **Azedin Bešauš**, asistent generalnog direktora odjeljenja UNESKO za kulturu u Parizu, između ostalog, rekao je da je UNESKO imao čast da organizuje internacionalnu grupu koju vodi prof. **Karlo Blazi** sa fiorentinskog univerziteta. Izrazio je zadovoljstvo što je uspostavljena tijesna saradnja sa zaštitarima iz Sarajeva i Mostara.

Bešauš je uputio riječi hvale za pomoć koju je pružila grad-

ska administracija. Projekat u tri knjige predstavnik UNESKO uručio je dogradonačelniku Mostara **Safetu Oručeviću**.

- Sa dozvolom Oručevića, vlade, Evropske unije i direktora UNESKO ovim planom vi sada možete tražiti donatore za rekonstrukciju arhitektonskog nasljeđa - rekao je Bešauš prilikom uručivanja elaborata.

Nakon što je zahvalio na velikom djelu, Oručević je rekao da je mostarski Stari most postao simbol ujedinjenja naroda i ponovnog vraćanja zajedničkog života svih naroda i religija na prostorima grada.

Nosilac projekta prof. **Karlo Blazi** iz Firence ukratko je izložio sadržaj elaborata sa analizom starog jezgra, njegovog sadašnjeg stanja, prijedlogom projekta za rekonstrukciju i parcijalnim regulacionim planovima za oko stotinjak jedinica.

Š. SERDAREVIĆ

OSLO BODELYE, SARAJEVO, 11 VII 97.
D. 8

MOSTARSKO
LJETO

Multimedijalni spektakl

Workshop - Mostar '97. sve više okuplja u svijetu poznate stručnjake za rekonstrukciju i zaštitu spomenika

MOSTAR - Još jedan dan na Workshopu u Mostaru protekao je u radnoj atmosferi, a centar zbivanja je Trening-centar na Šemovcu.

Direktor Zavoda za zaštitu kulturno-istorijskih spomenika BiH prof. **Muhammed Hamidović** održao je interesantno i kvalitetno predavanje na temu "Fenomeni kontinuiteta i diskontinuiteta i etika konzervacije urbanih cjelina".

Profesor Hamidović je na početku izlaganja postavio pitanje definisanja identiteta urbanog prostora, pa tako i urbanog Mostara. To je pokušao objasniti putem grafičkih krivulja idealne urbane strukture u vremenu trajanja, s tim da se u praksi pojavljuju pauze u vremenskom kodu, a njih je, po njegovim riječima, u Mostaru bilo pedesetak. U stvari, svaka pauza stvara novu generaciju naselja, čime se dolazi do pitanja gdje je uistinu početak ili identitet grada. Svaka vremenska sekvenca je prag određenih

graditeljskih struktura. Prof. Hamidović je posebno naglasio zadatak restauratora da se u procesu rješavanja problema konzervacije pridržavaju etičkih principa. To je uslov da se posao uradi na akademski način.

U drugom dijelu sesije nastupili su brojni učesnici. **Bešauš Azedin**, direktor sektora kulture UNESCO-a je izjavio da je kod UNESCO-a pokrenuta inicijativa da se stara gradska jezgra Mostara uvrsti u svjetsku listu spomeničkog fonda, što je izazvalo buru oduševljenja kod prisutnih.

Žan Luj Tupen iz Pariza prikazao je slajdove starih fotografija Mostara. Nastale su zahvaljujući bogatom Francuzu **Albertu Kamu**, koji je finansirao fotografije i upućivao ih u razne krajeve Evrope i Azije da za njega prave snimke. Sve fotografije Mostara nastale su 1912. godine pred prvi svjetski rat.

O tehnologiji sistema Galileo za fotogrametrijsko i geodetsko snimanje obje-

kata i predmeta govorio je direktor italijanske firme SISCAM, gospodin **Melo**. Predstavnici ove u Evropi čuvene firme već godinu i po izvode praktične radove u Mostaru, ali i u ostalim gradovima BiH.

Direktor Direkcije za obnovu Mostara **Edin Batlak** istakao je otvorenost Mostara prema svijetu koja je karakteristika njegovih žitelja kroz vijekove. "Mostar je taj kontinuitet nastavio, što vidimo i kroz ovaj internacionalni projekat koji je finansirala vlada Italije, a u kome su učestvovali stručnjaci iz nekoliko evropskih zemalja, računajući i domaće institute Zavod za zaštitu iz Mostara, Sarajevo, Direkciju za obnovu i Urbanistički zavod Mostar. Mostar nema lokalni nego internacionalni značaj i toga smo bili svjesni te nam je priuštено veliko zadovoljstvo kada su Unesco i IRCICA potvrdili da smo na istom fonu", rekao je Edin Batlak.

Direktor Zavoda **Zijad Demirović** je, između ostalog, izjavio da smo sretni što smo preko Unesca i IRCICE započeli brisati crnu mrlju u regulacionom planu Mostara. Znak UNESCO-a na urađenom internacionalnom projektu regulacionog plana starog gradskog jezgra Mostara daje garanciju donatorima za ulaganja u ove projekte.

Na kraju je prof. **Karlo Blazi** prisutne detaljno upoznao sa svim elementima plana koga je g. Bešauš, direktor UNESCO-a, prije nekoliko dana uručio dogradonačelniku Mostara **Safetu Oručeviću**.

Grupa studenata je u popodnevним satima pomagala radnicima na objektu džamije Tabačice u starom gradu. To je jedina džamija u Mostaru koja je imala spoljne i unutrašnje makfile i dva mihraba, jedan u centralnom dijelu, a drugi na spratu gdje su makfile.

Š. SERDAREVIĆ

OSLOBODILAC, SARAJEVO, 16 VII 97. S. 20

17. VII 97. 1.16

OSLOBODILAC, SARAJEVO, 1-

RADIONICA

Upoznavanje s tradicijom

U Mostaru počela da radi radionica "Mostar 2004" • Najavljeno otvorenje postdiplomskog studija iz oblasti zaštite kulturno-istorijskih spomenika

Workshop za realizaciju projekta "Mostar 2004" počeo je da radi i trajeće sve do 30. jula ove godine. To je treći workshop koji je posvećen obnovi stare gradske jezgre u Mostaru. Seminare koji se odvijaju u jutarnjoj i poslijepodnevnoj sesiji pohađaju studenti sa 27 svjetski poznatih univerziteta, kao i mladi asistenti iz oblasti zaštite kulturno-istorijskih spomenika.

do propasti bosanske države 1463. godine sagradili u Bosni 17 svojih bogomolja. Završni čin širenja Katoličke crkve bio je pogrom nad pristalicama autohtone Bosanske crkve. Taj proces je zaustavljen dolaskom Turaka na naše prostore. Tada je došlo i do masovne imigracije pravoslavnih, uglavnom onih koji su se bavili stočarstvom i koji se u istorijskim dokumenti-

sistem. Za podizanje pravoslavnih manastira nisu postojala nikakva ograničenja, jer su Osmanlije usmjeravale tu imigraciju.

U jutarnjoj sesiji rektor Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru dr **Mustafa Selimović** izlagao je na temu "Stabilnost obala rijeke Neretve u području grada Mostara". Interesantno je da se u blizini Starog mosta nalazi takozvani neretvanski konglomerat, koji je sa aspekta geološke strukture jedinstven u ovom dijelu Evrope. Do sada su uglavnom razmatrani zaštita i očuvanje pojedinačnih kulturno-istorijskih spomenika, ali ne i gradsko korito rijeke Neretve koje predstavlja prirodni fenomen, sa osnovnom karakteristikom da se uklapa u prirodni ambijent i staro gradsko jezgro izgrađeno od lomljenog i tesanog kamena iz okoline.

Rajner Vule, profesor sa Štutgartskog univerziteta, govorio je o aspektima strukture i konstrukcije u konzervaciji, dok je predstavnik SER KO TEK firme iz Trsta, koja je do sada izvršila brojna ispitivanja na devastiranim objektima u Mostaru, prikazao slajdove i tehniku putem kojih se mogu pratiti stanja objekta.

Direktor Zavoda za zaštitu kulturno-istorijskih spomenika Mostara, arhitekta **Zijad Demirović**, u obraćanju skupu najavio je formiranje postdiplomskog studija na kojem bi se školovali kadrovi za ovu oblast. "Svako od vas je dobrodošao u Mostar, bilo da se radi o studentu ili inženjeru. Ovdje možete raditi na jedinstvenom zadatku - obnovi starog Mostara", rekao je Demirović.

Šemsudin SERDAREVIĆ

"Mostar 2004": projekt za obnovu stare gradske jezgre

Naučni savjetnik Orijentalnog instituta iz Sarajeva dr **Adem Handžić** održao je predavanje na temu "Konfesionalni sastav stanovništva u BiH u prvim vijekovima osmanske uprave". Ova tema svakako ne iskače iz zadatog konteksta s obzirom na činjenicu da su različite konfesije pravile sakralne objekte sa uplivnim elementima matičnih kultura kojima su pripadale, bilo da je riječ o onim sa Istoka (pravoslavni ili muslimanski) ili pak sa Zapada (katoličanstvo).

Dr Adem Handžić, između ostalog, naveo je podatak da su franjevci, od osnivanja Franjevačke vikarije oko 1340. pa sve

ma pominju pod imenom Vlasi.

U svom izlaganju dr Handžić je govorio o razvitku gradova i razlozima zbog kojih su odumirali stari srednjovjekovni gradovi. Dolaskom Osmanlija na prostore Bosne suprotstavljena su dva uticaja: istočni i zapadni. Od 64.000 kuća, koliko ih je registrovano u popisu iz 1604, u bosanskom sandžaku, 46.000 ih je otpadalo na Bošnjake muslimane.

Što se tiče pravoslavnih Vlaha, njih je osmanska vlast usmjeravala u novoosvojena područja, a razni povlašteni redovi činili su poluvojničku organizaciju, uklopljenu u osmanski vojni

NOVE KNJIGE

Crno sunce

U ediciji "Venus" iz štampe je nakon

čnog suočavanja sa nevremenom čiji su sinonimi: mrak, nesanica, izgon, glad, krik, gubilište, pepelište, kako su i naslovljene neke od pjesama iz ovog Tucakovićevo "cvijeća zla".

U pjesničkom ratovanju sa ratom, kako veli recenzent **Velimir Milošević**, počesto je Tucaković izlazio kao "pobjednik", naročito u pjesma-

Aktivnosti Vork šopa

Stari most za dvije godine

Most mora da se gradi na istom mjestu, od istog materijala i na identičan način kao i 1566. godine, izjavio profesor Zlatko Langof

Profesor dr. Zlatko Langof, poznati stručnjak koji je aktivno učestvovao u gotovo svim dosadašnjim sanacijama Starog mosta, iznio je jučer u okviru Vorkšopa (Workshop) program aktivnosti za njegovu obnovu. U svom izlaganju ponudio je rješenje, naglasi-

vši da most mora da se gradi na istom mjestu, od istog materijala i da se gradi na identičan način kao i 1566. godine.

U određenom obimu bili bi upotrijebljeni i savremeni materijali i postupci, ali bi ih koristili samo za sanaciju šupljina ispod

temelja, dakle u koritu Nere-tve, za sanaciju obalnih zidova na koje se mostna konstrukcija naslanja i za hidroizolaciju dijela ispod gazišta.

Izgradnja Starog mosta bi u optimalnim uslovima trajala pune dvije godine.

A. K.

MOSTARSKO LJETO 97.

Gradnja mosta dvije godine

Most će se graditi na istom mjestu, od istih materijala i na identičan način kao i 1566.

MOSTAR - Ostalo je još samo pet dana od završetka Workshopa u Mostaru i to vrijeme će ponovo biti obilježeno predavanjima eminentnih stručnjaka. Na posljednjoj sesiji govorili su direktor Zavoda za Geotehniku i fundiranje Građevinskog fakulteta u Sarajevu **Alija Demirović** i prof. doktor **Zlatko Langof**.

Inžinjer Alija Demirović u svom konciznom izlaganju praktično je predstavio svoju organizaciju koja se bavi naučno istraživačkim i stručnim radom u oblasti mehanike tla i stijena i fundiranjem građevinskih objekata. Posebno je značajno što su stručnjaci ove firme i u predratnom vremenu vršili istraživanja i radili projekte sanacije kulturno-istorijskih spomenika te su u tom segmentu djelatnosti stekli zavidnu reputaciju. Kao takvi njima je povjerena ista uloga i za objekte koji su oštećeni tokom ratnih dejstava. Gospodin Demirović je podsjetio na činjenicu da je tim vrsnih naučnih radnika ove firme svojevremeno vršio laboratorijska ispitivanja kamena tenelije od kojeg je sagrađen Stari most, da su radili projekte skele, projekat sanacije temelja i sanacije svoda mosta pomoću injektiranja te da su sačinili cjelovit program sanacije i monitoringa Starog mosta. Zbog svega

Stari most

navedenog, njihov Zavod će najvjerovatnije biti jedan od nosilaca poslova vezanih za rekonstrukciju simbola Mostara.

Profesor Zlatko Langof, poznati stručnjak koji je aktivno učestvovao u gotovo svim dosadašnjim sanacijama Starog

mosta, iznio je "Program aktivnosti" za njegovu obnovu. U prvom dijelu izlaganja osvrnuo se na ranije sanacione zahvate apostrofirajući neka stečena iskustva do kojih su došli i na bazi kojih će razradivati nove projekte rekonstrukcije. Profesor Langof je ponudio koncepciju rješenja naglasivši da most mora da se gradi na istom mjestu, od istog materijala i da se gradi na identičan način kao i 1566. godine.

- U određenom obimu, rekao je ovaj uvaženi profesor, bili bi primijenjeni i savremeni materijali i postupci, ali bi ih koristili samo za sanaciju šupljina ispod temelja, dakle u koritu Neretve, za sanaciju obalnih zidova na koje se konstrukcija mosta naslanja i za hidroizolaciju dijela ispod gazišta. Bez obzira na zavidan nivo savremene tehnologije, predloženi koncept za projektante predstavljao veoma složen i delikatan zadatak.

U svom izlaganju profesor Langof je naveo sve elemente potrebne za izgradnju projektne dokumentacije i samog projekta. Izgradnja bi u optimalnim uslovima trajala pune dvije godine.

U nastavku rada Workshopa učesnici će biti upoznati sa konstrukcijom kula Herceguša i Halebinovka.

Semsudin SERDAREVIĆ

30 VII 97. A. 10
OSLOBODI ME,

CIVILNI EKSPERTI ARMIIJE SAD PRI SFOR-U KOD
ORUČEVIĆA

Uklanjanje ostatka porušenih mostova

Grupu civilnih stručnjaka pri vojnim snagama američke armije koja se nalazi u sastavu Sfora danas su primili dogradonačelnik Mostara **Safet Oručević** i zamjenik ministra za gradsku infrastrukturu **Rusmir Čišić**.

Safet Oručević

Tema razgovora bila je mogućnost pružanja pomoći u inženjerskim poslovima. Predstavnik američke armije upoznao je domaćine sa vrstom radova koje mogu izvoditi kao i mogućim izvršiocima, a to su Multinacionalne snage Jugoistok ili specijalizovane jedinice. Što se tiče mogućih poslova, naveli su izgradnju puteva, malih mostova, vodovodne i kanalizacione mreže te postojanje ronilačke

ekipe koja može ispuniti visoke zahtjeve. Izrazili su spremnost da pomognu i u izradi paketa za donacije vezane za rekonstrukciju stare gradske jezgre. Ti paketi bi se radili zajedno sa našim stručnjacima.

- Imamo veliki broj eksperata, ali smo se danas prilikom posjete Vorkšopu uvjerali da ih i vi imate, tako da bi međusobna saradnja omogućila efikasnije savlađivanje nekih vaših problema, rekao je predstavnik američke armije pri Sforu.

Izražavajući zahvalnost za prisustvo gostiju, dogradonačelnik Mostara Safet Oručević je rekao: "Vaše prisustvo je dragocjeno i čini nam veliko zadovoljstvo da ste među nama".

Kao prioritete, Oručević je naveo čišćenje korita rijeke Neretve, posebno na onim lokacijama gdje su postojali mostovi Carinski, Titov i Lučki, odnosno most 'Mujage Komadine'.

Rusmir Čišić je rekao da je od Španske brigade tražena takva pomoć, ali da su oni izjavili kako ne posjeduju dovoljno adekvatnih mašina i dizalica da bi uklonili ostatke konstrukcija mostova koje su velika opasnost za kupače.

Na kraju je dogovoreno da se u što kraćem roku pokrene odgovarajuća procedura, odnosno podnošenje zahtjeva za angažovanje inženjerije Multinacionalnih snaga.

Š. SERDAREVIĆ

**INSTITUTE FOR GEOTECHNICS AND
FOUNDATION ENGINEERING
FACULTY OF CIVIL ENGINEERING**

Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

St. Stjepana Tomića no. 3, tel. 444-813, fax 201-771

Institute for geotechnics and foundation engineering of Civil engineering faculty is a specialized institute for research, development and expert works in the field of soil and rock mechanics and foundation of civil engineering structures.

Research and development work includes following:

- Behavior analyses of civil engineering works (high buildings, earth dams, tunnels, etc.) by monitoring and measurements in field scale. Main target of these analyses is evaluation of the design methods (specially applications of simple FEM calculations) as well as prediction of performance for similar structures.
- Application of statistical methods for analysis of the results of testing of physical and mechanical soil and rock properties. Examination of possibilities of obtaining correlations between parameters from different types of tests.
- Development of procedures of model investigations for rock media. Investigations on physical models were carried out for large engineering structures in discontinued rock mass, such as high concrete dams, tunnels and similar underground works.
- Experimental testing of mechanical properties of coarse grained materials, using large scale laboratory devices, specially rockfill materials for large dams. The institute has results of such testings for more than 60 large dams, performed during past 25 years.
- Theoretical and experimental investigations of bearing capacity of shallow anchor foundations and foundations loaded mainly with overturning moment. Results of the investigations were applied to transmission line towers and similar structures.

Apart from that, the institute is very intensive engaged in solving problems related with specific **civil engineering works**, such as:

- Conditions and methods of foundation of high buildings, industrial facilities, hydro- and steam-power plants.
- Geotechnical conditions for construction of underground works -- transport and hydrotechnical tunnels and other underground facilities of various purposes.
- Geotechnical conditions for planing and development of urban residential areas (general conditions for foundation of buildings, slope stability during construction, conditions for construction of roads and streets, etc.).
- Geotechnical testing of physical and mechanical properties as well as quality of material in geotechnical sense for construction of embankments and dams (earth and rockfill), including the quality control during construction.
- Special geotechnical designing (landslide rehabilitation and corresponding support structures, embankments, earth dams, complex foundation structures, carrying out works on foundations and excavations in difficult geotechnical situations).
- Research of geotechnical problems related with construction of roads, railways, channels, river bed regulations, pipelines and similar facilities (determining of conditions for cuttings, excavations and embankments, stability and slope angles, etc.).
- Research and rehabilitation of cultural and historical buildings as well as structures damaged by war activities.

PROFESSIONAL PERSONNEL OF THE INSTITUTE:

- 3 doctors of sciences 2 higher technicians
- 1 master of sciences 4 technicians
- 3 civil engineers

Zavod za geotehniku i fundiranje i njegovi stručnjaci bili su aktivni učesnici na rješavanju sanacije mnogobrojnih objekata kulturno - istorijskog značaja, od kojih posebno ističemo slijedeće:

- Spomenik u Šehitlucima kod Banjaluke;
- Muzej AVNOJ-a u Jajcu;
- Toranj Svetog Luke u Jajcu;
- Crkava u Zovali;
- Džamija u Stocu;
- Begova džamija u Sarajevu;
- Spomen park Vraca u Sarajevu;
- Stara pravoslavna crkva u Sarajevu;
- Kameni most na Drini u Višegradu.

Aktivnosti koje su bile direktno vezane za Stari most u Mostaru su slijedeće:

- Laboratorijska ispitivanja kamena "tenelija" od kojeg je izgrađen Stari most;
- Laboratorijska - modelska ispitivanja uvjeta injektiranja kamena temelja mosta;
- Projekat skele za most;
- Projekat sanacije temelja mosta;
- Projekat sanacije svoda mosta putem injektiranja;
- Izrada cjelovitog programa sanacije i monitoringa mosta.

Below are some suggestions for ways to study the reconstruction, renovations and preservation of housing in the areas of Mostar most severely affected by the war. Given the short period that we have during the workshop, and the significant work that has been done over the past two years, we must first learn about the history of the traditional housing in Mostar as well as learn of the work that is now occurring. As a primary goal we should, most likely, dedicate our efforts exposing and clarifying the housing principles that might serve as the foundation for ongoing and future work.

Introduction - Studies of the housing and *mahalas* in Mostar, Bosnia & Hercegovina

Mahala is a Bosnian word of Turkish derivation (from mahalle) which means neighborhood, district or quarter. In Islamic parts of the world, people most often lived in close quarters enclosed by common perimeter walls that served as protective edges from strangers and wandering animals; these walls often defined the extent of each district. Over the centuries when the Ottoman Empire spread east and west, mahalas became the prevalent way in which people, families and neighborhoods of the Islamic Balkan towns defined themselves. Even though the term is associated with the Ottoman (Turkish) culture in the Balkans, Slavic and Illyrian people of Bosnia often lived in mahalas. Thus the mahala contained a mixture of Orthodox Christian, Catholic Christian as well as Muslim families.

A mahala was most commonly defined by a patron who took on the responsibility of providing for the neighborhood. The patron would build important community structures and establish an endowment that would provide payment to individuals to operate and maintain the community buildings and services in perpetuity. The community buildings often included a place of worship (mosque), a religious school, a soup kitchen and bakery for the poor and a place of temporary shelter for travelers.

With the changing political structures over the past four hundred years, the organization of the mahalas in Balkan towns, as one might expect, have changed. The Ottoman Empire remained in place until the end of the Balkan War of 1913. The imperial government of Yugoslavia, formed after World War I, and Tito's communistic government since World War II and through the 1990, in many ways, left the mahalas alone. Yet during recent times, in the name of progress and new grander visions of urban living, many mahalas were destroyed to make way for more modern planning and living patterns. In the mahalas that remained, often individuals modified their residences as they wished. These decisions resulted in the destruction of many of the old neighborhoods by the intrusion of building uses and forms that have deteriorated the quality of the mahalas to a degree where they could no longer survive as places for people to live comfortably and share common amenities.

Mostar, a modern city of the embattled Republic of Bosnia & Hercegovina, has within it the section which is called *Stari Grad* (Old Town). It has become famous around the globe in the last two years because of the destruction of its four hundred year old bridge. Stari Grad was an historic area within the city which contained not only the bridge but a number of small mahalas, mosques, market places, converted inns (hans), religious schools (medresa), water mills (vodenice) and a public bath (hamam). This area of the city was designated by UNESCO as a World Heritage Monument in the late 1980's and the planning and preservation work of Stari Grad was recognized by the Aga Khan Trust through its renowned Aga Khan Award for Architecture. Stari Grad now exists only as rubble and pockmarked building fragments for most

of the world. For many in Bosnia, Stari Grad survives in their minds as a part of their history and will live on with them.

It is often hard to grasp the full range of concerns that, as architects, we address in our work, but in looking carefully at this responsibility one finds that we serve as physicians to mend that which has been broken as well as discern that which no longer works and must be discarded. In Mostar there are both, some things to be saved and some things to be discarded. The mahalas of Stari Grad must be carefully studied in order to propose community and housing solutions which can bring back the best of the ideals of the community in the context of the contemporary citizens who must live in the world of today. The challenge is to build within the historic context without becoming a slave to it.

Recommended Objectives and Approach to the Design Process

The workshop housing objectives should include developing a better understanding of the way people of various cultures live and how to satisfy their needs through the design of their built environment. As in other design problems the workshop process will include three phases: (1) Research - investigate context and historic and local precedents; (2) Design - propose an appropriate set of design principles and program and create schematic design concepts for the mahala and its components as a test of the principles established; and (3) Design Development - architecturally develop a design in depth through specific dwelling units, possibly of a specific site, or sites, currently in need of rebuilding. You should most likely dwell upon both cultural and pragmatic interpretations of the idea of mahala responding to the issues of site, program, technology, and construction.

Details of Possible Studies

In beginning of the workshop, the lectures will help to expose the basic framework of the situation and the goals that have been established. Initially you, as a group, should set up a time frame or schedule to identify the areas of study as well as the limits of these studies and how you will summarize and share and disseminate your findings. In regard to Mostar, be careful to note and understand:

- Basic Climatological Phenomena (sun path, prevailing winds, temperature ranges, etc);
- Physical Profiles of the Site (grades & buildings/edges, soils, drainage, plants, acoustics, etc.);
- Relevant planning regulations and goals (zoning, land & building, planning objectives); and
- Urban Context (adjacent land use and building profiles and uses, transportation links and routes, physical characteristics of structures, planned changes in the area)

In exploring housing precedents you should include in your studies, through detailed site visits:

- the patterns of daily use in the mahalas and households
- the variety of cultural expressions within selected mahalas
- the variations of mahala (neighborhood) organizations
- the construction methods & technologies from which resultant aesthetics are derived
- formal or construction expressions that are based upon the chronology of mahala development
- the basic housing typologies and variations present

In completing the study of the precedents, it would be helpful to document and describe the precedents and concentrate upon forming conclusions regarding relationships between the existing and newer elements and components of the place, the impact of basic environmental conditions upon the design of the

Reference Bibliography (for use in continuing work)

- Andrić, Ivo The Bridge on the Drina , Translated by Lovett F. Edwards, University of Chicago Press, 1977
- Alexander, Christopher A Pattern Language , Oxford University Press, 1977
The Production of Houses , Oxford University Press, 1985
- Donia, Robert & Fine, John V. A. , Jr. Bosnia and Hercegovina: A Tradition Betrayed, Columbia University Press, 1994
- Fathy, Hassan Natural Energy and Vernacular Architecture , University of Chicago Press, 1986 (NA7117.A74F3)
- Grabrijan, Dušan Bosensko Orientalna Arhitektura V Sarajevu , Založba Partizanska knjiga, 1985
- Küçükerman, Önder Turkish House. In Search of Spatial Identity , Turkish Touring and Automobile Club, 4th Edition 1991
- Krzović, Ibrahim Arhitektura Bosne i Hercegovine 1878-1918
Umjetnička Galerija BiH, Sarajevo, Kulturna Manifestacija "Sarajevska Zima"
- Malcolm, Noel Bosnia. A Short History , New York University Press, 1994 (DR1685.M35)
- Oliver, Paul Dwellings. The House across the World , University of Texas Press, 1987
Shelter and Society , Edited by Paul Oliver, Frederick A. Praeger, 1969
- Pašić, Amir Islamic Architecture of Bosnia and Hercegovina , Research Centre for Islamic History, Art and Culture, 1994
- Pinson, Mark, editor The Muslims of Bosnia-Herzegovina , Harvard College 1994
- Rapoport, Amos House Form and Culture , Prentice-Hall Inc. , 1969
- Woods, Shadrach Candilis Iosic Woods . Building for People , Fredrick A. Praeger, 1968

precedents, and alternative ways to complement the existing formal aspects of the precedents (i.e. preservation versus renovation, reconstruction versus transformation, etc.).

In undertaking the proposal phase, you should begin to set up design principles that include the most positive aspects of the housing mixes that have been discovered and identify and address the apparent dilemmas that are present as well. Some of the issues that should be recognized and addressed are:

- The former, existing and anticipated adjacent urban context
- The programmatic (use) potentials that are appropriate to the mahala
- The culturally important issues of privacy and outdoor living
- The importance of rebuilding within the formal and traditional context of *Stari Grad*

As a final phase, you might split into smaller groups to develop a series of specific housing designs that will show how your principles can be applied in rebuilding a single housing unit, or a set of shared dwelling units, as well as demonstrating its proposed relationship to the mahala and to the adjacent urban space. Your studies should draw from sites within *Stari Grad* or its adjacent areas that are in need of replacement housing this year. Your presentation materials should most likely include writings and a series of drawings that would include;

- Diagrams to explain your precedent studies and reveal your design principles
- A site plan, floor plans, building sections, elevations, and basic use &/or structural diagrams.
- Section & elevations (including interior finishes) which illustrate the character of the place(s).

Schedule of Workshop for Your Use in Planning your Initiatives

Sunday	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday
		1 July	2 Opening Ceremony	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28 Presentation of Workshop Initiatives	29 Presentation of Workshop Initiatives	30 Closing Ceremonies	31	1 August	2

prof. dr. SAFET KRKIĆ
UNIVERZITET
DŽEMAL BIJEĐIĆ
MOSTAR

ECONOMICAL ASPECT OF RESTORATION OF OUR CITY

The war in Bosnia has been led exclusively because of plans of Serbia and Croatia, i.e. adjacent states, to occupy and split Bosnia territory. Because it would have been impossible to cover the fact that on occupied territory still living a people with autonomous culture and that people and their culture are much different than those that rule on territory they should have been annexed to, Serbia and Croat soldiers have got clear and obligatory instruction to destroy everything found in Bosnia what does not belong to their own people and their culture.

Serbia and Croatia have planned to annex only the territory, but not the people and its culture. For that reason, Serbia and Croatia have made concentration camps for killing of Bosniak people. Beside that, they planned to destroy and devastate Bosniak culture by shelling. Shelling was also supposed to be used as a weapon for destruction of those Bosniaks whom Serbian or Croatian army could not catch and took to camps of death.

Those who had chance to visit the part of Mostar which was under the control of the Bosnian Army during 1994, could have seen that culture of Bosniaks was completely destroyed. Destroying of buildings and Bosniaks culture was performed according to instructions of Cortes's (Spanish conquistador) priests, Juan de Zumbrega and Diego de Landa, whose were destroy with flame and sword relatively high level of culture of America's people before Christopher Colombo's arrival. Heroes of self-called "heaven people" and "fearless" Croatian troopers were followed logic commonly used for destroying some dangerous virus, and according to it they were burned one by one buildings and houses placed in the part of the city where Bosniaks lived. In that descent of destroying of culture of people that lived in the area of Mostar, core of the Old city was destroyed, residential and sacral buildings, industry plants, infrastructure and other goods of the people.

Reconstruction of the destroyed city and ruined structures is, before everything economical, and than technical, technological, cultural, political and any other problem. Without necessary funds, there will not be reconstruction of the city nor many structures which used to create his recognizable architecture and culture. This rise the question how to provide necessary funds for reconstruction.

Problems of reconstruction of the city of Mostar, in fact providing of necessary funds for that purpose, could not nor must not be considered out of plans and programs for reconstruction of entire Bosnia and Herzegovina. Although, Mostar has many characteristically features, so problems of reconstruction anyway should have been considered out of frame of reconstruction of BiH.

We have to also respect the fact that Mostar is still split city, and that it was mainly destroyed by those with whom we have to agree about joint living, that the part of the city which is under control of Croats (who initiated hate, destruction and killing) was not heavily damaged, and that those very same people unable passing of reconstruction projects by consensus, etc.

How to achieve reconstruction funds

In conditions which rules in BiH at present, it is not possible to expect a great amount of finances from home-born (national) resources. Therefore, finances for reconstruction of the city must be requested from foreign countries. There are several possible resources of necessary reconstruction funds in foreign countries. On the first place there are donations from foreign countries, foreign credits, funds of those who are interested

to invest in our economy and finally, money of our own people who lives as refugees or emigrants for economic reasons all over the world. Here is briefly consideration of each of aforementioned resources.

Donations

It is doubtless that donations are the most desirable form of income of foreign funds. Bosnia and Herzegovina expect to get substantial finances on donors conference. To use that finances properly it is necessary first to create adequate reconstruction projects. Regarding that donations will be mainly given to reconstruction of infrastructure facilities, our city has a great chance to get a great part of that finances. It is necessary to emphasize that Mostar itself can directly address to donors to ask for financial support for reconstruction of the city.

When we are talking about possibility of direct contact of donors, it is necessary to emphasize that Mostar has relevant preconditions to persuade donors to give financial support to reconstruction of the city. Existing of several cultures is the first favorable precondition, which facilities were mainly destroyed during the war. Monuments of the Islamic culture were destroyed entirely, but also Orthodox and Jewish religion sacral temples. Orthodox church in Mostar was blast away by Croatian troops, and similar happened to the Orthodox monastery, placed in one suburb of Mostar. Jewish synagogue which was seconded to the Puppet Theater of Mostar was totally destroyed by shelling.

Destroyed Old city and Old Bridge were culture monuments of first order. Those are, without any doubts, parts of cultural heritage which will find donors to support their reconstruction. Finally, existing of several nations of the city should be preserved. For conservation of that feature of the city we can also expect to find interested foreign donors.

There is question how to present values of Mostar to foreign donors, and on that way make them interested to give donations to support reconstruction of the city. By applying of marketing instruments, this problem is relatively solvable. Activities of collecting of donations necessary for reconstruction of the city impose need for establishment of one special institution which would exclusively have been assigned for that mission. Such institution should be established by municipality on which territory is placed the biggest part of destroyed culture monuments, infrastructure and industry facilities.

Foreign credits

Credits are also important resource of finance necessary to reconstruct the city of Mostar. Taking of credits means usage of given finance on proper way, meaning in that form that loaned money should be increased or multiplied and given back to creditors with interests. Therefore, that investments are exclusively intended for restoration of industry plants. We think that there is enough possibilities and space for profitable investments. Finances gathered on this way should have been channeled to industry plants, in fact to private busyness in general.

Using of credits for reconstruction of our city, assume using of existing credit-lines intended for reconstruction of BiH. Under this, we are assuming very favorable credit arrangements with foreign finance institutions (IBRD, MMF, credits of certain foreign government, etc.), and therefore they should be used maximally. Of course, the possibility of direct addressing of some Mostarian companies to foreign creditors is not excluded.

Foreign investments

Foreign investments are also a great part of finance resources for reconstruction of our country. Under this term, we are assuming money which should be invested in our city for reason of obtaining of great profit. Income of finances in form of foreign investments has double importance. First, that is way of reconstruction of destroyed and damaged industry

plants. Restored industry is able to create finance accumulation which will support new investments, what means new and faster development of our city.

In industry of our city, money can be invested in two forms. First, through joint investments, what means rising of new industry capacities, or through redemption of existing industry plants. Regarding that the Law about reprivatization of state properties is already laid down, there is no formal obstacle to start getting finance from foreign countries through that form of investing.

Second possibility of using of finances from foreign countries is through direct investments. Those are finances which are used in building of industry plants, i.e. finances for establishing of foreign companies in our city. Mostar should already have prepared projects for this purpose. Those projects should show to investor how much is profitable to invest in economy of Mostar, and why. Projects itself would give answer which economy branches would have been the most payable to invest.

Attracting of foreign investors would have assumed providing of many different kind of privileges to investors in order to enable them to quickly collect information, privileges in process of administrative corresponding, etc.

New established Free Custom Zone in Mostar is first step forward in providing of privileges to foreign investors for investing of larger amounts in our city.

Finally, we are pointing extremely favorable conditions for investing in agriculture, agricultural industry, melioration, and some other branches where possessing of great knowledge is requested.

Finances of returnees

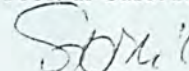
Regarding reconstruction of Mostar, we should not disregard finances which certain European countries are ready to give as indemnity to refugees who intend to come back to their homeland. Government of some foreign countries are ready to give to Bosnian refugees money from their social care in advance, if they are ready to go home. If we assume that each refugee in average has 1.000 DM of allowances per month, than amount for a year given in advance would be 12.000 DM. Countries in which our refugees are placed have that interest. That would be, without any doubts, more costly effective to those countries than staying of Bosnian refugees and all accompanying problems.

If we assume that one half, of 20.000 Mostarian refugees, want to return to their city, and that it is possible to get 10.000 DM per person, it would be a sum of 100.000.000 DM. Proper usage of this money would certainly help to our city.

Effective use of this money is impossible to even imagine without authorized and approved projects and bilateral conversation with governments of countries where our refugees are placed at the moment.

Living of our people as refugees in other countries is not the feature of only our city. That is fate of many Bosniaks. For that reason we can not considering or solving this problem in a frame of local interests, i.e. interests of Mostar. Arrangements about conditions and way of return of our people to their homeland will be matter of official authorities and institutions of BiH Republic.

Prof. dr Safet Krkić

U prisustvu visokih gostiju govorio je predsjedavajući Predsjedništva BiH Alija Izetbegović (Foto: A. Zrno)

Stari most i stari grad bit će obnovljeni

**Za predsjednika Fondacije izabran predsjedavajući
Predsjedništva BiH Alija Izetbegović, a za njegovog zamjenika
Haris Silajdžić, kopredsjedavajući Vijeća ministara** *8. strana*

Sinoć promovirana Fondacija "Stari Mostar"

Stari most i stari grad bit će obnovljeni

Za predsjednika Fondacije izabran predsjedavajući Predsjedništva BiH Alija Izetbegović, a za njegovog zamjenika Haris Silajdžić, kopredsjedavajući Vijeća ministara

Predsjednik Predsjedništva BiH, Alija Izetbegović, sinoć je u Mostaru izabran za predsjednika Fondacije "Stari Mostar", a njegov zamjenik u istoj Fondaciji je kopredsjedavajući Vijeća ministara BiH, dr. Haris Silajdžić. Zadatak Fondacije je rukovođenje i koordiniranje obnove izvornog izgleda i oblika starog dijela Mostara, posebno Starog mosta.

Svečanosti je prisustvovalo niz istaknutih domaćih i stranih političara i gostiju. Između ostalih, jučer su svečanoj ceremoniji u Mostaru prisustvovali federalni premijer Edhem Bičakčić, zamjenik ministra inostranih poslova Husein Živalj, Rasim Kadić, Gradimir Gojer, predsjednik Turske organizacije IRCICA Ihsanoglu, predsjednik Fonda za svjetske spomenike Sajrus Vens i niz drugih gostiju.

Najdraža funkcija

Obraćajući se prisutnim gostima, predsjednik Izetbegović je rekao:

- Meni je velika čast što ste mi učinili zadovoljstvo da budem predsjednik ovako značajne i plemenite Fondacije. Ovo će biti meni najdraža funkcija - rekao je predsjednik Izetbegović, pozdravljajući prisutne goste, a posebno one iz inostranstva.

- Gledali ste maloprije sa mnom scene rušenja Starog mosta - podsjetio je predsjednik prisutne, na nešto ranije prikazan petominutni snimak rušenja Mosta-

Promotivna svečanost: Optimizam oko vraćanja starog sjaja Mostara

osramotili hrvatski narod, nego su osramotili čovječanstvo.

Želim da naglasim da mi to nikada ne izjednačavamo. U ovoj sali ja vidim veliki broj časnih Hrvata, a kad kažem mi, ne mislim samo na Bošnjake. Mislim na Bošnjake, naravno, ali mislim i na sve ljude koji su stali u odbranu civilizacije i vrijednosti civilizacije.

Srećom, osim nas, tu su bili mnogi ljudi iz svijeta i mnogi od njih se nalaze ovdje među nama. Mi nismo za diobe. Diobe nisu dobre, ali ima jedna dioba koja ima smisao i koja će opstati. To je dioba na rušitelje mostova i graditelje mostova. Ta dioba je pokazana. Budimo sretni što pripadamo ovoj grupi koja gradi mostove.

Sa ovim mislima ja objavljujem da je danas, ovim trenutkom osnovana Fondacija za izgrad-

Haris Silajdžić Mostove gradi volja

- Meni se uvijek činilo da je Stari most sakupio svu Bosnu i Hercegovinu u sebi, da su u njemu napete sve silnice spajanja i razdvajanja. Činilo mi se da je neko živo biće, koje strpljivo premošćava i stvara ljubomoru.

I na jednoj i na drugoj strani ima ljudi koji žele ovaj most. Prema tome, mostove gradi volja. Oni koji su srušili Stari most,

napravili su jednu sliku o sebi. U njihovoj duši i u njihovim očima je kazna - rekao je u dijelu svog izlaganja dr. Silajdžić.

Kopredsjedavajući Vijeća ministara se posebno zahvalio gostima iz inostranstva, koji su prisustvovali jučerašnjoj promociji Fondacije, naglasivši da je njihova uloga i zasluga u obnovi Starog mosta i starog dijela Mostara zaista velika.

ra i njegovog simbola Starog mosta. - Scene su me podsjetile na mračne i hladne dane novembra 1993. godine. Činilo se na trenutak da je civilizacija poražena, a da je srednjovjekovlje trijumfovalo. Naš skup danas, ovdje, pokazuje da to nije tako. Stari most i grad će biti ponovo izgrađeni.

Drago mi je što vidim da se u prvim redovima te borbe za izgradnju, za obnovu starog grada nalaze ljudi koji su branili ovaj grad u ratu. Istina je da se baš u prvim redovima nalaze branioci.

Naravno, gledajući kao i vi maloprije scene rušenja, pitao sam zašto su to oni učinili? Kada kažem oni, želim da to ne znači Hrvati. To su pojedinci među Hrvatima, koji nisu samo

nju staroga Mostara - naveo je na kraju svog jučerašnjeg izlaganja predsjedavajući Predsjedništva BiH, Alija Izetbegović.

Inače, treba podsjetiti da je mostarski simbol, Stari most, srušen nakon 427 godina postojanja, 9. novembra 1993. godine u 10 sati i 20 minuta. Srušile su ga postrojbe HVO - a, sa svojih položaja na obližnjem brdu Stotina.

Predsjednikova donacija

Fondacija "Stari Mostar", kojoj je, između ostalog, obnova Starog mosta prioritetni zadatak, osnovana je u aprilu 1994. godine, sredstvima iz donacije predsjednika Izetbegovića, s ciljem da njeguje kulturnu baštinu bosanske civilizacije na prostorima Her-

Safet Oručević Zajednički u budućnost

- Stari most je simbol apsurdnosti rata, agresije i destrukcije, s kojom je Bosna bila suočena. Njegovo je rušenje surova poruka o pokušaju uništenja mostova među narodima, koji su stotinama godina zajedno živjeli u ovoj zemlji.

Obnovom Starog mosta poručujemo da je BiH opstala i da volja za zajedničkim životom nije uništena. Most će obnavljati zajedno narodi BiH i simbolično ga graditi, kao svoj zajednički put u budućnost.

Njegovom obnovom, i Fondacija "Stari Mostar" će postati neimar i graditelj mostova među narodima ove zemlje. Prijatelji iz cijelog svijeta koji nam se priključue, postaću graditelji mira, pomirenja i budućnosti Bosne i Hercegovine i napraviti most za XXI vijek - naveo je, između ostalog, Oručević.

cegovine, te duhovni i materijalni razvoj Bošnjaka tog kraja BiH.

Seid Smajkić, Fatima Leho, Hamdija Jahić, Rusmir Čišić, Esad Kojić, Sulejman Dizdarević, Damir Sadović i Safet Oručević, sačinjavali su inicijativni odbor, koji je pravno oblikovao Fondaciju, odredio osnovne pravce njenog razvoja, izabrao upravni i nadzorni odbor i direktora Fondacije.

Ova Fondacija je u svom radu, do danas, osnovala više preduzeća u kojima je preko 300 zaposlenih, a osnovala je i malu MO banku d. d. u Mostaru, putem koje se kreditiraju mali projekti ekonomske obnove.

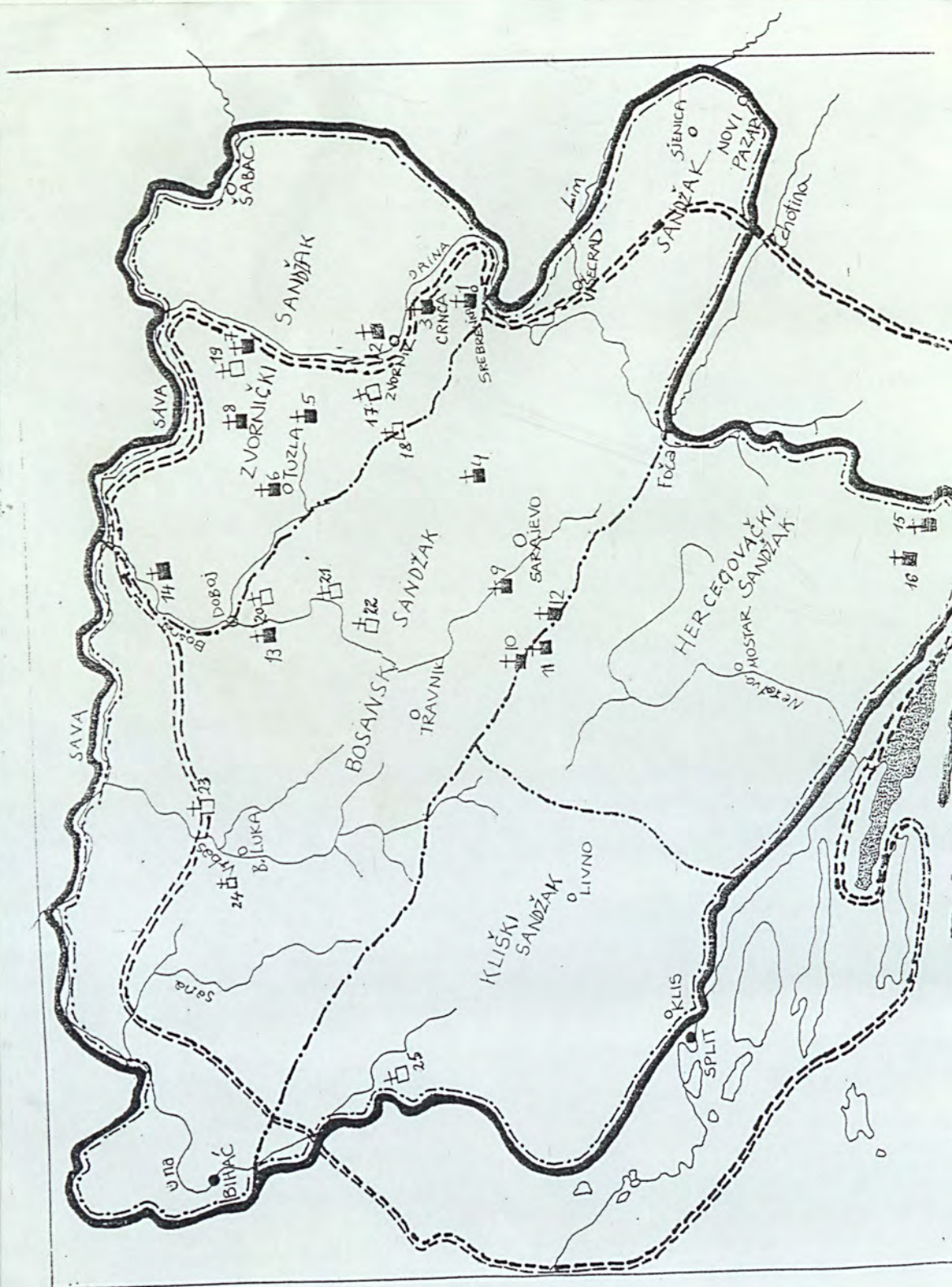
Jučerašnjim danom, glavni projekat Fondacije "Stari Mostar" postaje izgradnja i rekonstrukcija Starog mosta i historijske jezgre Mostara i na taj način ona dobija svoj novi zadatak i novu ulogu u Mostaru i državi Bosni i Hercegovini.

Dženana TUCAKOVIĆ
Senad MEŠETIĆ

KARTA BOSNE

- 1) Granice srednjovjekovne Bosne u vrijeme kralja Tvrtka I, 1353-1391. godine.
- 2) Crkve i samostani (manastiri) u Bosni prije osmanskog perioda:
 - a) katolici: 1- Srebrenica; 2- Zvornik; 3- Crnča;
 - 4- Olovo; 5- Gornja Tuzla; 6- Donja Tuzla;
 - 7- Bijeljina; 8- Koraj; 9- Visoko; 10. Fojnica;
 - 11- Kreševo; 12- Sutjeska; 13- Tešanj; 14- Modriča
 - b) pravoslavni: 15- Trebinje; 16- Tvrdoš.
- 3) Granice Bosne u osmanskom periodu: (od sred. 15. do kraja 17.st.)
- 4) Crkve i manastiri podignuti u osmanskom periodu: (od sred.16. do sred.17.st.)
 - 17- Papraća; 18- Lomnica; 19- Tamna;
 - 20- Ozren; 21- Vozuća; 22- Gostović;
 - 23- Mošćanica; 24- Zalužani; 25- Rmanj.
- 5) Granice sandžakâ.

Autor: Dr. Adem Handžić, naučni savjetnik Orijentalnog instituta, Sarajevo.

Sarajevo, četvrtak
3. juli/srpanj 1997.

2

Alija Izetbegović pokrovitelj obnove Mostara

"Workshop Mostar 2004"

Pod pokroviteljstvom predsjedavajućeg Predsjedništva BiH **Alije Izetbegovića** i Vlade FBiH, pokrenut je projekat obnove i rekonstrukcije starog dijela Mostara. Među najvažnijim projektima je obnova Starog mosta.

Tim povodom jučer su u Mostar doputovali Alija Izetbegović, kopredsjedavajući Vijeća ministara Haris Silajdžić kao i drugi bh. zvaničnici. Zvanični naziv ovog projekta je Workshop Mostar 2004.

Mostar

Obnova bosanskog duha

Stari most će obnavljati zajedno narodi BiH i simbolično ga graditi kao svoj zajednički put u budućnost, istakao Safet Oručević

Inauguracija Fondacije "Stari Mostar" okarakterisana je kao jedan od najvećih događaja u cjelokupnoj historiji grada na Neretvi. U svečanoj atmosferi i prelijepom ambijentu "Trening centra" pozdravne riječi prisutnim uputio je **Safet Oručević**, gradonačelnik Mostara, iskazujući posebnu čast što može u ime grada da pozdravi predsjednika Predsjedništva BiH **Aliju Izetbegovića**, inače predsjednika ove Fondacije od njenog osnivanja 1994. godine.

Donacije na jednom mjestu

Radni dio počeo je prikazivanjem filma o Starom mostu i njegovom rušenju. Film je, u stvari, na najbolji način prezentovao veličinu i složenost trenutka u kome se započinje realizacija projekta obnove, ali i složenosti zadatka restauracije.

Oručević je upoznao prisutne sa ceremonijom otvaranja Workshopa Mostar 2004. u čijem radu učestvuju desetine mladih iz cijelog svijeta sa 27 univerziteta. Dobivena je podrška sa pet vodećih svjetskih kulturnih institucija koje ovom projektu daju punu podršku.

U svom obraćanju Oručević je rekao:

- Fondacija "Stari Mostar" osnovana je aprila 1994. sredstvima iz donacije predsjednika Alije Izetbegovića koja su dobivena iz arapskih zemalja sa zadatkom da se njeguju bosanska kulturna baština na ovim prostorima te duhovni i materijalni razvoj Bošnjaka Hercegovine. Ova skromna fondacija u svom radu do danas osnovala je više preduzeća u kojima je više od 300 zaposlenih, a osnovala je i malu MO banku d.d. u Mostaru putem koje kreditira male projekte ekonomske obnove.

S obzirom na to da je rušenje Starog mosta ponukalo mnoge institucije, organizacije i pojedince da pomognu i daju doprinos njegovoj rekonstrukciji, smatrali smo da će se osnivanjem ove Fondacije usmjeriti sredstva na jedno mjesto u gradu Mostaru. Na taj

način Mostar i BiH imaće uvid koliko je, kako i od koga donirana rekonstrukcija Starog grada i Starog mosta u Mostaru.

Stari most je simbol apsurdnosti rata, agresije i destrukcije s kojom se Bosna suočila. Njegovo je rušenje surova poruka o pokušaju uništenja mostova među narodima koji su stotinama godina živjeli zajedno. Obnovom Starog mosta poručujemo da je BiH opstala i da volja za zajedničkim životom nije uništena. Most će obnavljati zajedno narodi BiH i simbolično ga graditi kao svoj zajednički put u budućnost.

Prijatelji iz cijelog svijeta koji nam se priključe, postaću graditeljima mira, pomirenja i budućnosti BiH i napraviti most za 21. vijek - rekao je Oručević.

Potom su prisutne pozdravili **Ekmeledin Ihsanoglu**, direktor Centra za islamsku historiju, umjetnost i kulturu, i predsjednik Svjetskog fonda za spomenike **Sajrus Vens**.

Sa dosta emocija govorio je i dr **Haris Silajdžić**, kopredsjedavajući Savjeta ministara, akcentirajući ljepotu stare gradske i urbane jezgre. Izrazio je optimizam kada je riječ o skoroj rekonstrukciji mosta.

Rušitelji i graditelji

Predsjednik Predsjedništva **Alija Izetbegović** je rekao da se često pitao zašto su to oni srušili Stari most. "Međutim, to nisu učinili Hrvati nego pojedinci iz tog naroda i tim činom oni su osramotili svoj narod, ali i cijelo čovječanstvo. U ovoj sali ja vidim veliki broj časnih Hrvata i kada kažem mi mislimo na sve ljude u Bosni koji su stali u odbranu vrijednosti civilizacije.

Postoji dioba među ljudima koja će ostati. Jedni su rušitelji, a drugi graditelji mostova. Budimo sretni što pripadamo grupi koja gradi mostove. Sretan sam što se nalazim na čelu ove fondacije. To je za mene najdraža uloga u životu - kazao je Izetbegović promovišući Fondaciju "Stari Mostar".

Š. SERDAREVIĆ

VRIJEME GRADNJE

Most: Smisao i duh cijele Bosne

"Svijet bez Staroga mosta u Mostaru nije potpun svijet", napisao je u studenome 1993. Ivan Lovrenović • Prema planovima izloženim u publikaciji "Mostar 2004." završetak radova na obnovi Starog mosta i kompleksa historijske jezgre Starog grada bit će svečano obilježen 15. septembra 2004. u Mostaru

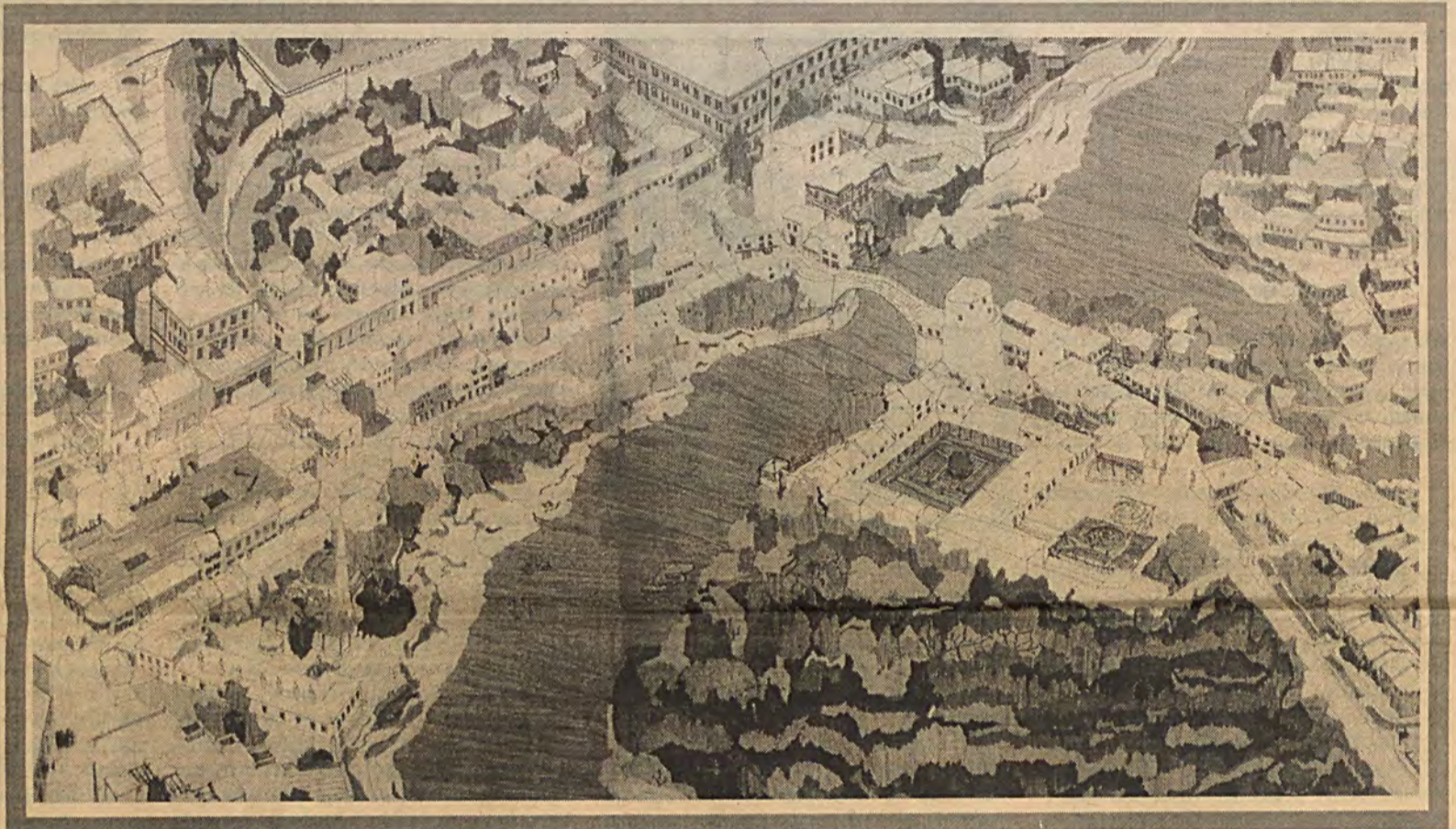
U Mostaru je svečanom promocijom Fondacije "Stari Mostar" počeo workshop pod nazivom "Mostar 2004". Za predsjednika Fondacije izabran je predsjedavajući Predsjedništva BiH Alija Izetbegović, a za zamjenika Haris Silajdžić, ko-predsjedavajući Vijeća ministara. Workshop organizira Istraživački centar za islamsku historiju, umjetnost i kulturu (IRCICA) iz Istambula i grad Mostar kao dio programa "Arhitektonsko naslijeđe" koji je započeo još prošloga ljeta.

Cilj projekta "Mostar 2004." je izrada cjelovitog programa obnove kroz koju se Mostaru treba postupno vratiti njegov prijeratni izgled, uz pomoć široke mreže prijatelja i sponzora u cijelom svijetu. Projekt je zasnovan na dogovoru s Vladom Bosne i Hercegovine i odlukama Konferencije Islamskih zemalja čiji je IRCIC pridruženi član.

vremenu. Zbog toga, u situacijama u kojima se mi nalazimo, brza obnova poznatih arhitektonskih "slika" postaje nu-

otomanskih, otomansko-islamskih, kršćanskih i mediteranskih utjecaja. Samo je mali broj arhitektonskih ostvare-

uništili tragove bosanskog graditeljstva jer su najizrazitiji predstavnici bosanske arhitektonske škole svoj rad razvili na te-

Panorama Mostara: Ovako će biti

Ključne komponente projekta

Samo u okviru ovoga projekta IRCICA je već organizirala tri faze workshopova, 26 izložbi, 72 konferencije i objavila šest knjiga! Ustanovljena je međunarodna grupa u koju je uključen veliki broj univerziteta iz cijelog svijeta i mnoge ugledne kulturne institucije.

Tri su ključne komponente projekta Mostar 2004: očuvanje kulturnog naslijeđa (suštinsko za sam opstanak Bosne), integralno planiranje kao otvoreni okvir za iskazivanje potreba obnove i obrazovanje.

Za vrijeme ovog workshopa razmatrat će se obnova Starog mosta, osnivanje Fondacije za rekonstrukciju, administrativna i pravna pitanja, oživljavanje ekonomije i uspostavljanje obrazovnog sistema.

Cilj obnove kulturne baštine jeste u prvom redu spajanje podijeljenog grada Mostara, a promoviranje njegove duge multietničke povijesti treba poslužiti kao pozitivan model za buduću ujedinjenu Bosnu i Hercegovinu.

Arhitektonsko naslijeđe je duboko povezano s osjećanjem identiteta, postojanja i pripadanja određenom mjestu i

zna u procesu nacionalnog ozdravljenja i otvara nadu u povratak civiliziranog načina življenja. Mostar u tom smislu ima za sve Bosance posebno simboličko značenje. Upravo zbog toga je ovaj a ne neki drugi porušeni grad odabran da se u njemu realizira pilot-projekt obnove multikulturne Bosne i Hercegovine.

Arhitekti cijelog svijeta žele pomoći i uključiti se u rekonstrukciju Bosne i Hercegovine čije je bogato arhitektonsko naslijeđe različitih kultura bilo stalnom ratnom metom. Sjećanje na poznate urbane krajolike - trg, džamiju, crkvu, sinagogu ili veličanstveni Satri most izgrađen preko Neretve 1566. godine čine jedinstveni dio psihe građanina, i to ne samo onog koji ovaj unesrećeni grad smatra svojim. Kada se unište objekti identifikacije poput ovih, s njima se uništi i značajan dio ljudskog duha.

Premošćivanje kulturnih ponora

"Mostar 2004." je plan obnove čiji je cilj premošćivanje kulturnih ponora prouzrokovanih ratom.

U publikaciji koja je promovirana na prvom sastanku workshopa "Mostar 2004." stoji, između ostalog: "Arhitektura je u Bosni, kao integralni dio društvenog i kulturnog života izraz preplitanja pred-

nja, onih sa monumentalnim karakteristikama izgrađen po obrascu koji je razvijen i standardiziran u Istambulu i nekoliko drugih centara. Daleko značajniju komponentu čine male trgovine, džamije u mahalama i privatne kuće izgrađene pod utjecajima i osobinama koje su rezultat specifičnog okruženja i kulturnih faktora."

Otomanska naselja bila su organizirana sa jasno razgraničenim funkcijama. Rezidencijalni dijelovi - mahale bile su strogo odijeljeni od poslovnog dijela, trgovišta. Kršćani i Židovi su radili u bazarima zajedno s Muslimanima i s njima dijelili gotovo identičan stil života".

U Bosni i Hercegovini, uostalom, svi stvaralački procesi reflektiraju stalni tok različitih kulturnih utjecaja koji tako pomiješani postaju mnogo više od običnog zbira pojedinih elemenata. Njegov najviši izraz prepoznaje se u bosanskom umjetničkom naslijeđu koje svjedoči o kulturnoj povezanosti ljudi različitih povijesti i tradicija.

Jednako tako, u vrijeme Austro-Ugarske na ovim prostorima se rodio novi, egipatsko-maurski stil kao jedinstveno bosansko ostvarenje proisteklo iz daljeg miješanja utjecaja. "Moderna" između dva svjetska rata i suvremeni tokovi svjetske arhitekture iza šezdestih nisu

meljnim vrijednostima bosanske graditeljske tradicije.

Pred početak ovog rata učinjeno je mnogo na konzervaciji i restauraciji kulturne arhitektonske baštine: oko 137 srednjovjekovnih i otomanskih arheoloških lokaliteta, utvrda i sakralnih struktura imalo je status zaštićenih spomenika. Među njima bilo je 76 džamija, 43 pravoslavne crkve i manastiri, 16 katoličkih crkava i samostana, dvije sinagoge, dva mosta, tri stambena kompleksa, jedan hamam i jedan karavanseraj.

Među najznačajnijim projektima konzervacije i resaturacije bili su kompleks Baščaršije u Sarajevu i Stari most u Mostaru.

Mostar danas

Danas, kao što svejdokom i dokazom cjelokupne bosanske tragedije Mostar izgleda postaje i simbol buduće obnovljene Bosne i Hercegovine.

Pri tome, teškoće su velike i ozbiljne: grad je politički podijeljen, 70-75 % stambenog fonda je totalno uništeno (zajedno s temeljnom infrastrukturom), nema primarne ekonomije, broj nezaposlenih je iznimno veliki. Struktura stanovništva je dramatično izmijenjena: poginulo je oko 2.000, ranjeno 2.500 ljudi (od

Stari most 1997.

Stari most 1991.

CITAT

Svijet bez mosta

Svaki prelazak preko Staroga mosta imao je u sebi nešto od čuda: dok vam pod nogama promiče gipka zelena masa Neretve, osjećate da to što vas tako čvrsto i pouzdano drži u toj svijetloj nebeskoj praznini nije kamen, već čista misao u koju se kamen prometnuo, stvrdnuvši se pod rukom graditelja Hajrudina i njegovih majstora u taj vitki bijeli luk. Stojite na vrhu, u kruni mosta, pod vama zeleno protječe vode, nad vama plava beskonačnost mediteranskoga neba, i svaki djelić tijela vam je najedanput prožet slatkim strepnjom od izravnoga dodira s vječnošću.

U slici i u smislu Staroga mosta zbijeni su smisao i duh cijele Bosne. Suština Mosta jeste: susret i spajanje, suprotnost razilaženju i rastavljanju. Zato je fatum toga mosta i te zemlje - jedan fatum. Kao i Most, ova zemlja je bila zasnovana na susretanju i spajanju, a djeljiva samo iz krajnjeg nasilja i brutalnosti

Samo najveća, samo najrjeđa, samo čistim duhom stvaranja taknuta djela ljudskih ruku postaju dijelom planetarne riznice. Stari most u Mostaru bio je to. Bio je jedno od tako malobrojnih mjesta univerzalne ljepote i univerzalne svetosti. Tko ga je srušio, sam je sebe izopćio iz svijeta razuma i kulture, počinio je zločin planetarnoga sakrilegija: Svijet bez Staroga mosta u Mostaru nije potpun svijet.

(fragmenti iz esaja "Svijet bez mosta", napisan u studenome 1993.)
Ivan
LOVRENOVIĆ

toga je 800 teških invalida). Na strani grada pod bosanskom kontrolom stanovništvo čini 53,287 izbjeglica i raseljenih lica.

No, duh grada je očuvan a ljudi su snažno motivirani da ga obnove.

Zavod za zaštitu kulturo-historijskog i prirodnog naslijeđa Mostara radi na prikupljanju arhivske i druge dokumentacijske građe nužne za izradu projekata. Pri tome, Zavod tijesno surađuje s administracijom EU u Mostaru, UNESO, IRCIC i univerzitetima iz Sarajeva, Firence i Istantula, te stručnim institucijama iz Splita, Ljubljane i Beča. Jedan od njegovih glavnih ciljeva je obnova Starog mosta i okolne zone i njihovo stavljanje na listu svjetske baštine.

Obova samog Starog mosta podrazumijeva radove na jačanju obala, vadeenje kamenih blokova iz Neretve, otvaranje kamenoloma za potrebe gradnje. Potrebno je također izvršiti rekonstrukciju kula Tara i Halebija kao i Čejvan Čehajine džamije i kompleks Sultan Selimovog mesdžida koji se sastoji od šest objekata. Na lijevoj i desnoj obali Neretve rekonstruirat će se sve relevantne građevine.

Ono što je posebno važno jeste da projekt "Stari most" ne podrazumijeva samo 28,7 metara dugi luk već i tri kule, dvije džamije i nekoliko drugih struktura koje čine jedinstveni kompleks Starog mosta.

Samo prva faza rekonstrukcije zahtijeva sredstva u iznosu od 1.000.000 dolara.

Most će biti rekonstruiran tako da izgleda točno onako kakav je bio prije rušenja. Materijali koji će biti primijenjeni prilikom rekonstrukcije trebaju biti identični onim od kojih je most bio sagrađen, a tehnička dokumentacija skupljena između 1952. i 1991. godine je, prema ocjenama stručnjaka, solidna tehnička osnova za rekonstrukciju cijelog kompleksa.

Prema planovima izloženim u publikaciji "Mostar 2004." svečani završetak radova na rekonstrukciji Mosta i kompleksa uz Most svečano će biti proslavljen 15. septembra 2004. u jedinstvenom Mostaru i u jedinstvenoj Bosni i Hercegovini.

Priredila: Planinka
MIKULIĆ

DOKUMENTI

Hronika terora

U izdanju "Folio-Verlag" iz Beča, na njemačkom jeziku objavljen dnevnik Mladena Vuksanovića "Pale"

(Specijalno za Oslobođenje)

HAMBURG - Malo je knjiga ovog proljeća izazvalo toliku medijsku pozornost u Njemačkoj kao prevod dnevničkih zabilješki Mladena Vuksanovića "Pale".

Ugledni sarajevski novinar, prije rata direktor Trećeg programa TV Sarajevo, započeo je svoj dnevnik 5. aprila 1992. godine Kafkinom rečenicom: "Kavez je pošao da traži pticu", a završio ga 15. jula u Rijeci riječima: "Izgubili smo posao, kuću i zemlju na Palama, prijatelje Muslimane koji se sada u Sarajevu skrivaju od granata i čekaju komadić kruha i prijatelje Srbe sa Pala koji imaju dovoljno kruha, ali ga jedu krvavim rukama, no nismo izgubili obraz i iskustvo jednog stravičnog rata..."

Lice koje plaši

Između prve i posljednje rečenice leži 110 dana pakla provedenih u samom središtu zla, 110 dana straha i isto toliko besanih noći ispunjenih osluškivanjem topovske paljbe sa Pala i pitanjem da li će neka od granata pogoditi njegovu djecu u Sarajevu ili nekog od brojnih prijatelja i drugih ljudi u opkoljenom gradu. Vuksanović je imao "privilegiju" posmatrati kako se njegovi prijatelji i drugovi iz djetinjstva preko noći transformišu od normalnih ljudi u mržnjom ispunjene velikosrpske nacionaliste koji s ponosom nose uniformu i oružje ubijajući grad koji im je sve dao. "Ovo vrijeme potpuno otkriva ljude, sa njih je spala sve šminka i laži pokazuju svoje pravo lice. A to lice me plaši", zapisao je Mladen Vuksanović 10. maja 1992. godine zgranut totalnim krahom svih moralnih vrijednosti, obzira i univerzalnih humanih principa, na čije mjesto dolaze laž, pljačka, progona i ubistva. Naročito veliko autorovo gađenje izazivaju njegove kolege, novinari, koji su iz Sarajeva prešli na Pale postavši "ubice i ratni zločinci, čak i gori od onih što sa okolnih brda razaraju Sarajevo i ubijaju civile". Sam Vuksanović je već prvih dana rata odbio ponudu paljanske televizije da radi za njih, rekavši da on nije nacionalni, nego profesionalni novinar. Time se stavio u položaj ptice koju je kavez našao, dijeleći sudbinu svojih prijatelja i komšija Muslimana, njihov strah, poniženje, izolaciju i, konačno, progona.

Jedna dimenzija paljanskih dnevničkih bilješki Mladena Vuksanovića posebno je upečatljiva i potresna. Autorov lični doživljaj nepodnošljive lakoće kojom se ustaljeni, opšteprihvaćeni sistem ljudskih vrijednosti transformiše u svoju suprotnost svjedoči s jedne strane o nepokolebljivosti moralnog ime-

prativa kome se Vuksanović povinuje, a s druge, o dubini moralnog pada sredine u kojoj je rođen, odrastao i živio. Sudar te dvije stvarnosti dovode autora do ruba očaja, pa on, nakon masakra u Ulici Vase Miskina, 27. maja 1992. godine piše: "Ne mogu da dišem, hodam, mislim, ne mogu da podnosim sebe kao dio ljudskog roda. Je li ovo vrh užasa, vrh Golgote? Ako ima dalje, onda je bolje da više ne postojim".

Njemački prevod knjige "Pale" objavljen je u izdanju bečkog Folio-Verlag, a posredstvom organizacije "Novinari pomažu novinarima", koja već pet godina na različite načine, najčešće materijalno, pomaže novinarima sa područja bivše Jugoslavije koji se svojim pisanjem suprotstavljaju nacionalizmu vladajućih elita. Joschka Fischer, predsjedavajući partije "Zeleni" i član njemačkog parlamenta je u predgovoru njemačkom prevodu knjige "Pale" posebno podvukao značaj dnevnika kao svjedočanstva i o ponašanju onih Srba koji su imali hrabrosti da se suprotstave srpskom fašizmu.

Svjedok stida

Jer, Vuksanović piše i o onim Srbima sa Pala koji bježe u inostranstvo da ne bi morali postati ubice, o djevojkama koje unatoč granatama i gladi žele preći u Sarajevo jer su tamo njihovi mladići Muslimani, o gospođi koja se stidi svog srpskog porijekla kad vidi šta se u ime srpstva radi.

Njemački mediji prepoznaju u Vuksanovićevom dnevniku "hroniku terora, etničke podjele i progona. Optužnica protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića i s njima protiv bezbrojnih ubica, vampira, čudovišta i šumskih kreatura". (Süddeutsche Zeitung). "Ko čita ovaj dnevnik sa Pala, misli na dnevnike Victora Klemperera od 1933. do 1945. kao i on izvještava Mladen Vuksanović dan za danom, rizikujući život, o klevetama, šovinističkoj propagandi, službenoj izolaciji, nacionalističkom teroru i deportaciji", piše berlinski *Die Tageszeitung*, a *Medium Magazin* vidi u knjizi "značajan prilog suočavanju sa ulogom medija u bosanskom ratu".

Mladen Vuksanović danas živi na Cresu gdje radi kao noćni čuvar. San o Istri kao (ne)dostižnom raju olakšao mu je preživljavanje 110 dana paljanskog pakla. Današnje Pale su "pokopane u grobnicu i više ne postoje". U napomeni prvom izdanju svog dnevnika objavljenog u Zagrebu, Mladen Vuksanović piše: "Znam da objavljivanje ovog dnevnika meni donosi njihovu smrtnu presudu, ali znam da ne objaviti ga zbog toga znači umrijeti od stida zbog šutnje".

Tanja TUZLUKOVIĆ

PENZIONI FOND

Teški zahtjevi MMF-a

Razmatra se mogućnost povećavanja najnižih penzija za 20 maraka

Zahtjevima Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda može se djelomično udovoljiti, s tim da se obezbijedi eventualno povećanje penzija kad to prihvati Fonda omogućuje. Ovo je jedan od osnovnih stavova Savjeta Društvenog fonda penzijsko-invalidskog osiguranja BiH. Što se tiče dugova prema penzionerima, Savjet je mišljenja da to treba prolongirati za bolja vremena.

Sjednica Savjeta održana je u četvrtak. Novinarima je, iako su pozvani, bilo omogućeno prisustvo samo ispred vrata sale u kojoj se skup održavao. Zaključke Savjeta je prezentirao direktor Fonda **Sead Zečo**.

Što se tiče zahtjeva Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda, oni bi se mogli svesti na to da se insistira na brisanju duga prema penzionerima. Kad je riječ o usklađivanju penzija sa rastom plata, zahtjevi monetarnih institucija svode se uglavnom na donošenje zakona kojim će se to vršiti na mnogo restriktivniji način nego do sada. Osnova za takve zahtjeve međunarodnih institucija je veoma težak materijalni položaj Fonda PIOBiH. Primjerice, za isplatu penzija za jedan mjesec u zamrznutim iznosima od

aprila prošle godine i prosjekom od oko 90 maraka, potrebno je mjesečno oko 30 miliona maraka. Sredstva doprinosa obezbjeđuju tek 22 miliona. Neki penzioneri iz tuzlanskog kantona, na primjer, još nisu dobili majske penzije, a već su prispjeli rokovi za početak isplate junskih.

Savjet Fonda PIOBiH je na jučerašnjoj sjednici napravljao i o finansijskoj krizi koja još traje, te ponovo konstatovao da je nemoguće ispoštovati preuzete obaveze u redovnoj isplati penzija.

Budući da je premijer Vlade FBiH na razgovoru sa predstavnicima Fonda PIO i Saveza udruženja penzionera nedavno obećao bolje dane za penzionere već od jula, direktor Fonda PIOBiH je to okarakterisao još neostvarljivim. Najviše što se može je razmatranje mogućnosti eventualnog povećanja najnižih penzija za 20 maraka. Penzije bi dostigle iznos od 60 maraka, odnosno 6.000 dinara. Pošto se radi o 27 hiljada korisnika minimalnih penzija, i to se svodi, za sada, samo na razmatranje mogućnosti. Ali upravo to bi bilo vrlo blizu jednog od prijedloga Svjetske banke kad su u pitanju minimalne penzije.

A. A.

OKRUGLI STO O NOVOM DEMOKRATSKOM SINDIKATU

Advokat radnika

Ne postoji dobar sindikat, a da je istovremeno prijatelj moćnika • Boje li se radnici osnovati sindikat među privatnicima

Valja hitati ka modernom sindikatu skrojenom, prije svega, po mjeri radnika, kazao je predsjednik Saveza samostalnih sindikata **Sulejman Hrle** otvarajući u četvrtak okrugli sto o statutarnom i programskom konceptu novog demokratskog sindikata BiH, organizovanom kako bi se čula različita razmišljanja prije donošenja novog statuta Sindikata.

"Sindikata je advokat radnika i mora biti tamo gdje su oni", kazao je profesor **Omer Ibrahimagić**, naglasivši da sindikat ne treba organizaciju podređivati administrativnoj i teritorijalnoj organizaciji, jer na taj način mogao bi lako postati potčinjen vlasti.

Profesor je naveo da se članstvo zaposlenih ne mora podrazumijevati kao što je to bilo prije, već se zainteresovani sami učlanjuju. Centralu sindikata čine, prema njegovom viđenju, najbolji članovi koji u svakom trenutku moraju znati u kakvoj su situaciji ostali.

Takav sindikat, kazao je, nema nikakvih obaveza prema onima koji nisu učlanjeni.

"Sindikata više ne može štrajkovati a da radnicima traži platu za one dane koje zbog toga nisu radili", istakao je Ibrahimagić, naglasivši da s tim u vezi sindikat mora imati vlastiti fond iz kojeg će crpiti sredstva dovoljna za egzistenciju štrajkača i njihovih porodica.

Profesor je istakao da što prije treba pristupiti organizovanju sindikata kod privatnika. To će, smatra, biti veoma teško pa čak i radnici mogu odbiti da pristupe sindikatu, jer se plaše da ih privatnik ne otpusti. U isto vrijeme, naglasio je, valja se uvezivati sa sindikatima širom svijeta.

"Morate formulirati ciljeve da bi mase radnika bile spremne da pristupe i angažuju se u sindikatu", poručio je **Jirgen Buksbaum**, predstavnik Međunarodne konfederacije slobodnih sindikata, koja okuplja 125 miliona članova iz cijelog svijeta.

On je naglasio da je situaciju u BiH specifična nakon rata te da su ukviri nje sindikat mora boriti za jedinstvo koje će prodirati kroz razne granice, a time oslabiti moć podstrekača rata. Sindikat će, kako reče, u radu biti na udaru raznih moćnika:

"Ali, ja ne poznajem dobar sindikat, a da je istovremeno prijatelj moćnika", istaknuo je Buksbaum.

E. Kr.

DOGAĐAJ OD IZUZETNE VAŽNOSTI ZA MOSTAR I BIH

Most između civilizacija

Svečano otvoren Workshop • Pokrenut mehanizam za realizaciju projekta "Mostar 2004." • Obnova Starog mosta simbol obnove BiH

MOSTAR - U Mostaru je počeo treći po redu Workshop posvećen ovom gradu i to je trenutno najveća radionica za obnovu u svijetu. Cilj je da se putem tridesetodnevnih sesija i praktičnim radom na terenu zainteresovani stručni timovi i asocijacije koje se bave ovom problematikom upoznaju sa realnim stanjem objekata od istorijskog značaja koji su devastirani oko Starog mosta.

Praktično, pokrenut je mehanizam za realizaciju projekta "Mostar 2004". U sali Trening centra na Šemovcu upriličena je ceremonija otvaranja Workshopa koji je okarakterisan kao jedan od najvećih događaja u istoriji grada od postanka. Projektom "Mostar 2004." predviđena je kompletna obnova stare gradske jezgre, ali i potpune rekonstrukcije bisera osmanske arhitekture Starog mosta.

Most BiH za 21. vijek

U svom obraćanju u ime Opštine Mostar govorio je **Safet Oručević**, dogradonačelnik Mostara, rekavši "da ako je rušenje Starog mosta bilo simbol razaranja naše zemlje, onda će njegova obnova biti ujedno simbol obnove Bosne i Hercegovine i simbol pomirenja među bosanskim narodima. Stari most ćemo obnoviti kao most između civilizacija, naroda i kultura i kao simbol obnove multietničkog društva, ali i kao simbol društva tolerancije. Obnova Starog mosta je internacionalni projekat u kojem će učestvovati mnoge institucije, organizacije i prijatelji čija će saradnja predstavljati simbolično iskazivanje podrške obnovi bosanskog društva i njegove države. Novi Stari most treba biti most

Bosne i Hercegovine za 21. vijek, rekao je Oručević.

Generalni direktor IRCICE (Centar za islamsku istoriju, umjetnost i kulturu sa sjedištem u Istanbulu) prof dr **Ekmeleddin Ihsanoglu** je rekao da ova radionica objedinjava sve ljude koji rade na obnovi Mostara, a među njima je znatan broj eminentnih svjetski poznatih stručnjaka iz oblasti zaštite i rekonstrukcije koji su posvetili svoje znanje, ali i svoje srce ovom gradu. To je zajednički napor ka izgradnji multikulturalnog grada. Ovo područje ima svoje monumentalne vrijednosti i njegove stare građevine su primjer multikulturalnog obilježja koje je stvarno kroz vijekovnu istoriju.

Ser **Martin Garod**, šef Regionalne misije OHR, izrazio je oduševljenje što se na ovom otvaranju nalazio gospodin **Sajrus Vens**, predstavnik Svjetskog fonda za spomenike. Istakao je njegovu ulogu koju je odigrao kao predstavnik Ujedinjenih nacija za cjelokupan mirovni proces, ali je isto tako apostrofirao njegovu uključenost u sve događaje vezane za Mostar. Ser Martin Garod je tom prilikom potvrdio da je i sam bio uključen u proces obnove grada Mostara putem Administracije Evropske unije i u tom smislu kolektivno smo napravili lijepe uspjehe, rekao je šef OHR za južno područje.

Ministar kulture i sporta gospodin **Fahrudin Rizvanbegović** govorio je o tradiciji zajedničkog života, "a ne suživota" i međusobnom priznavanju naroda u Bosni i Hercegovini. "Bosna jest mala zemlja sa predznakom multietničkog života, ona jest kap vode u moru, ali je ipak more i tu činjenicu ne treba zanemarivati. Ministar Rizvanbegović je rekao

da se mi ovdje priznajemo, mi se ovdje uvažavamo, mi ovdje u Bosni želimo da se volimo. Ovo nije bio naš rat, ovo je bio svjetski rat, a svaki narod ima svoje pijanice koji krenu putem rata. Bosna je jedna od najmanjih multietničkih zemalja svijeta, blagoslovljena, a nesretna zemlja.

Grad izuzetnih interesa

Bosna je kap morske vode, ali kap vode je more, a tako je pjevao naš pjesnik **Vahdeti** prije 400 godina. Stari most je u svojoj ljepoti mobilizovao našeg čovjeka, ali isto tako naša blagost je ujedno naša najveća snaga.

Predstavnik Svjetskog fonda za spomenike (World Monuments Fund, New York) gospodin **Sajrus Vens** izrazio je oduševljenje što se nalazi na ovom skupu u gradu izuzetnih interesa i vrlo kompleksne istorije. Upoznao je prisutne sa zadacima ove svjetske fondacije vezanim za očuvanje arhitektonskog naslijeđa svijeta, a tu su i zemlje bivše Jugoslavije.

Dejtonskim sporazumom obuhvaćena je i zaštita i rekonstrukcija spomenika kulture u Bosni, Hrvatskoj i Srbiji. "Iskustva u ovoj regiji samo potvrđuju moje uvjerenje da će nasljeđe igrati jednu važnu ulogu u obnovi vaše zemlje, rekao je gospodin **Sajrus Vens**.

Na kraju je u ime dr **Azedine Laraki**, generalnog sekretara Organizacije islamske konferencije, tekst poruke pročitao prof dr **Ekmeleddin Ihsanoglu**. U posljednjem satim upriličena je inauguracija Fondacije "Stari Mostar".

Šemsudin SERDAREVIĆ

STABILITY OF NERETVA'S RIVER-SIDES IN AREA OF THE CITY OF MOSTAR

1. INTRODUCTION

The old core of the city of Mostar is located and have been developed along Neretva's river-banks, which has cut deep into diluvial terrace material of fluvial origin. On almost entire part of the river-bed in area of the city, the river-sides are made of hard conglomerates, weakly and firmly connected gravel of different grain-size, with intercalation of clay and lenses of sand.

Deep erosion cutting of the river Neretva in this terrace deposit caused sporadically undermining of weak connected gravel and sand layers, so that many caverns, known as "Neretva's caves", are visible along the river-sides. Expert literature use term "Neretva's conglomerates" which are, from geological aspect, unique in this part of Europe.

Certain research works, especially those in area of the Old Bridge, indicating existence of caverns inside of diluvial terrace, usually opened to the river-bed. Unbound deposit of gravel and sand, thickness up to few meters, is discovered in the river-bed, and it is often moved by strength of the river stream.

Up to date, protection and preservation of cultural and historical monuments were considered, but not protection and preservation of this part of the river-bed of Neretva, as a part of natural phenomena, which ambiance fits into old city core and its environs.

Figure No. 1. View to part of the river-bed of Neretva

River Neretva with its erosion activity successively excavating its river-bed and wash-out weakly bounded materials, what leads to "breaking-off" of conglomerate blocks, because after some time they loose their own natural balance state. Through history, more than few of such collapses are known and they are visible, what had impact on stability of certain bank area structures.

Intention of this work is to make you pay attention for need for observing of this phenomena and adequate intervention to this attractive part of natural scenery, what is of great importance for the city.

2. REVIEW TO RESULTS OF SOME RESEARCHES

Former researches (up to date) were almost exclusively directed to the Old Bridge, in large amount, and to the other bridges in the city in smaller amount, as well as to construction of hydro power plants in direct closeness to the city. Researches made for hydro power plant Salakovac (placed 15 km upstream of Mostar) indicating existence of hard diluvial-alluvial deposits on the river-bed, which are forming "Neretva's caves", and which are crushing down after some time.

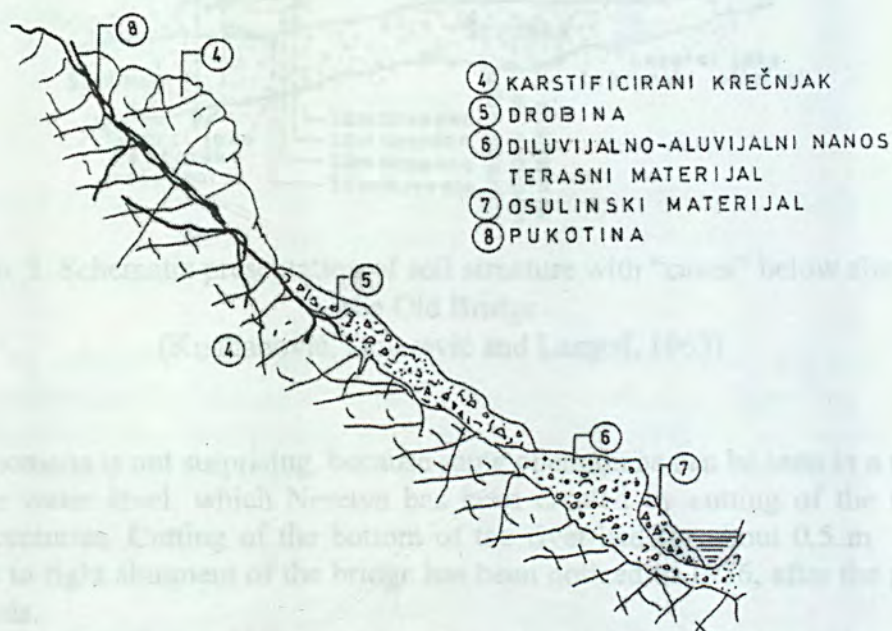

Figure No. 2. Characteristic cross-section of the left river-side of the canyon of Neretva

Basic geological structure of the ground around hydro power plant Mostar (placed on 6 km upstream of Mostar) is consist of Mesozoic lime-stones, marl-stones from younger neogene with layers of coal. This basic rocks are covered with quaternary deposits, i.e., "terrace materials", made of gravel, sand, clay and conglomerates, with caverns and "caves", along the river-bed of Neretva (Radović S., Erić N., 1986).

With respect to importance and need to perform restoration of the Old Bridge foundation and its arch, certain geological and geotechnical researches have started in 1956, in direct closeness of the Old bridge. By drilling of three probe bore-holes it has been established that the bank area is consist of unbound or firmly bounded gravel with intercalation of sand, below which are marl-stones, heavily damaged by tectonic activity (Krsmanović, Dolarević and Langof, 1967).

By surveying and researching works it has been established existence of gravel and sand material. These undermining were deep up to 0.4 m.

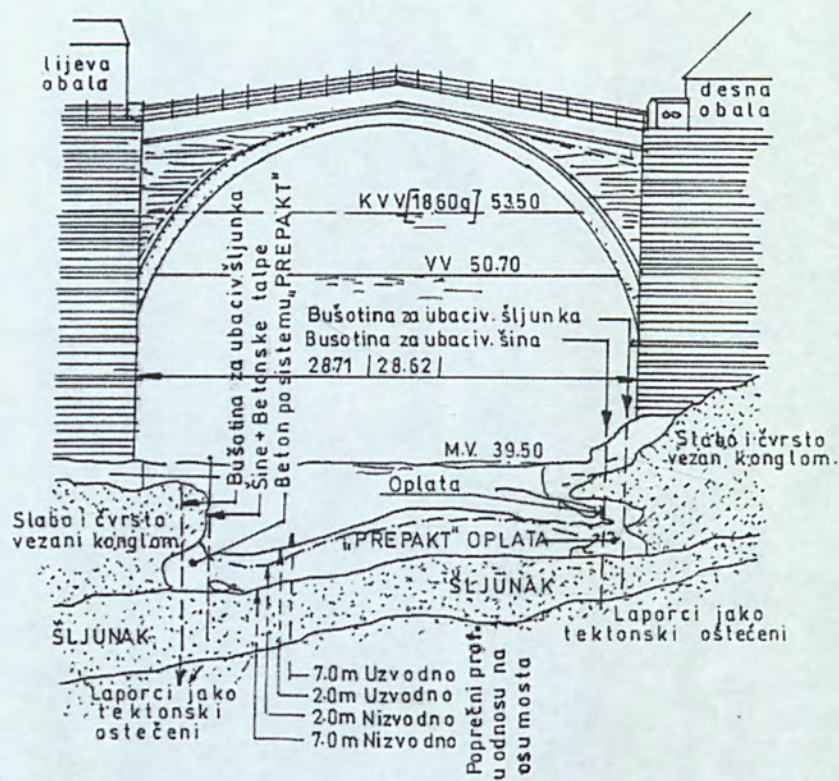

Figure No. 3. Schematic presentation of soil structure with “caves” below abutment of the Old Bridge
(Krsmanović, Dolarević and Langof, 1963)

This phenomena is not surprising, because same phenomena can be seen in a river-bed above the water level, which Neretva has been created by cutting of the river-bed through centuries. Cutting of the bottom of the river-bed for about 0,5 m in direct closeness to right abutment of the bridge has been noticed in 1956, after the period of great floods.

In period 1956-1963, restoration of the bridge foundation (and bridge arch) has been performed, and it was basically consisted of:

- ◆ underwater closing of undermined spaces with concrete sheep piles between stabbed rail tracks:
- ◆ filling of the spaces by gravel through bore-holes and placing of “prepack” concrete on the both sides of the river-sides:
- ◆ strengthening of the closed spaces by grouting:
- ◆ stabilization of river’s deposit around abutment of the bridge by grout curtain.

On the Figures 1-3, works on restoration of the bank foundation of deposit are presented, from which we can see methods of strengthening, types of soil and cavern spaces (Krsmanović D., Dolarević H. and Langof Z., 1967).

By placing of grouting curtains, a view to geological structure of soil was observed and depth of the deposit, up to tectonically damaged mud-stones, was measured.

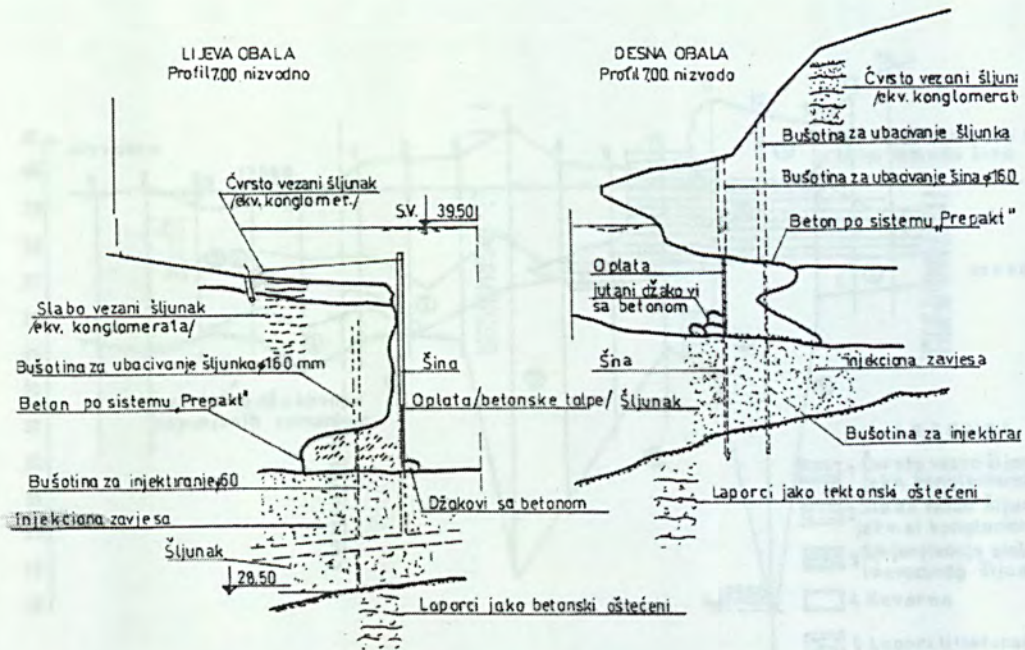

Figure No. 4. Characteristic cross-sections of foundation soil on the both left and right river-side, with method of restoration of the soil.

Because of complex hydrological conditions and inadequate grouting mixture, planned conditions for "prepack" concrete were not achieved, regarding its quality. But its characteristics were same or even better than characteristic of weakly bounded gravel, and beside that it was protected by concrete form on the river-sides.

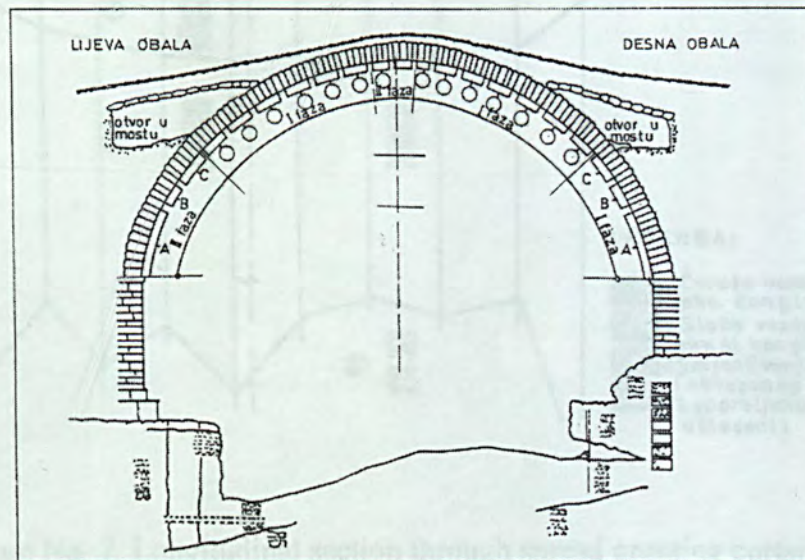

Figure No. 5. View to the bridge with preparation for simultaneously grouting of arch and geological soil structure below the abutment of the bridge.

By placing of grouting curtains, a view to geological structure of soil was achieved and depth of the deposit, up to tectonically damaged marl-stones, was measured.

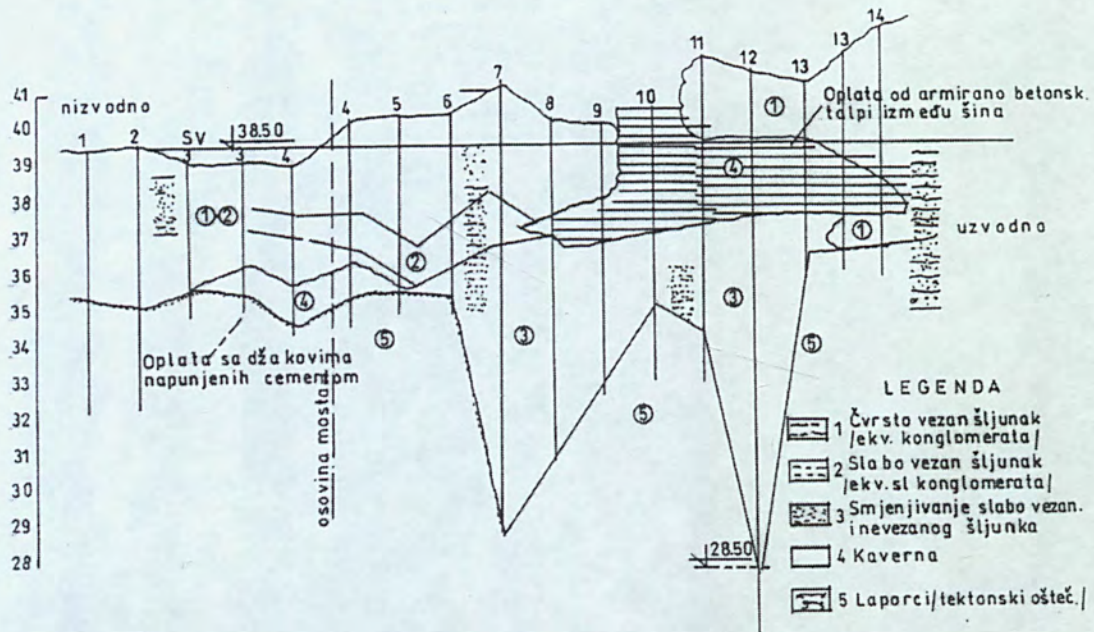

Figure No. 6. Longitudinal section of performed grouting works on the right river-side

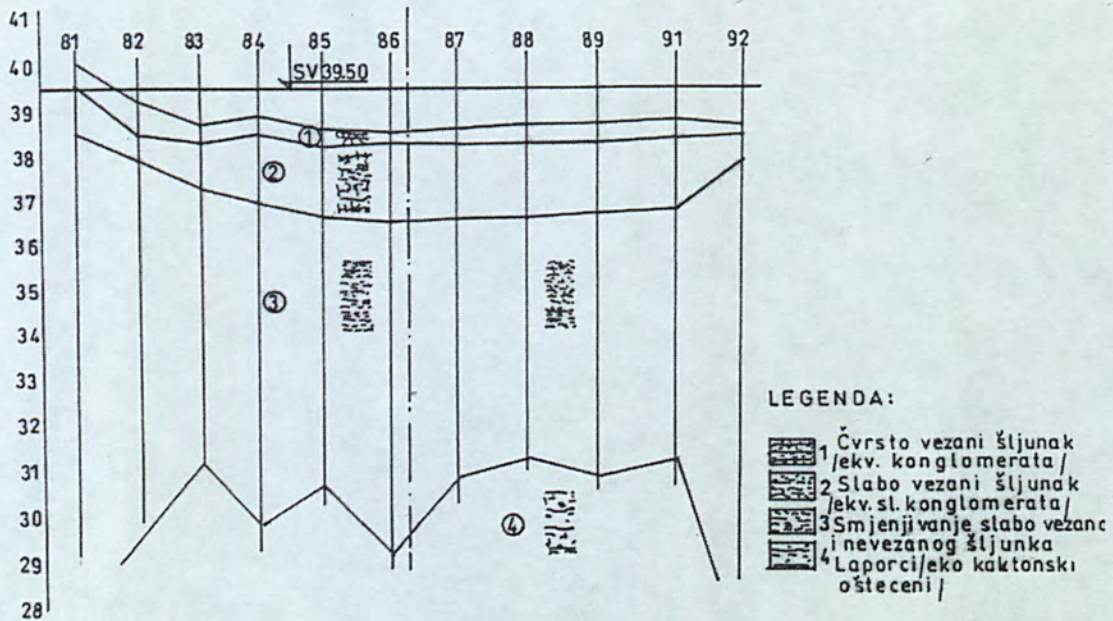

Figure No. 7. Longitudinal section through spread grouting curtain on the left river-side

By surveying of cross-sections immediately in the front of and behind the bridge, undermining (caves) are discovered, which are almost continual in area of the right support. Left area has less conglomerates and excavated river-bed is larger and changeable, depending on quantity of flow of Neretva river.

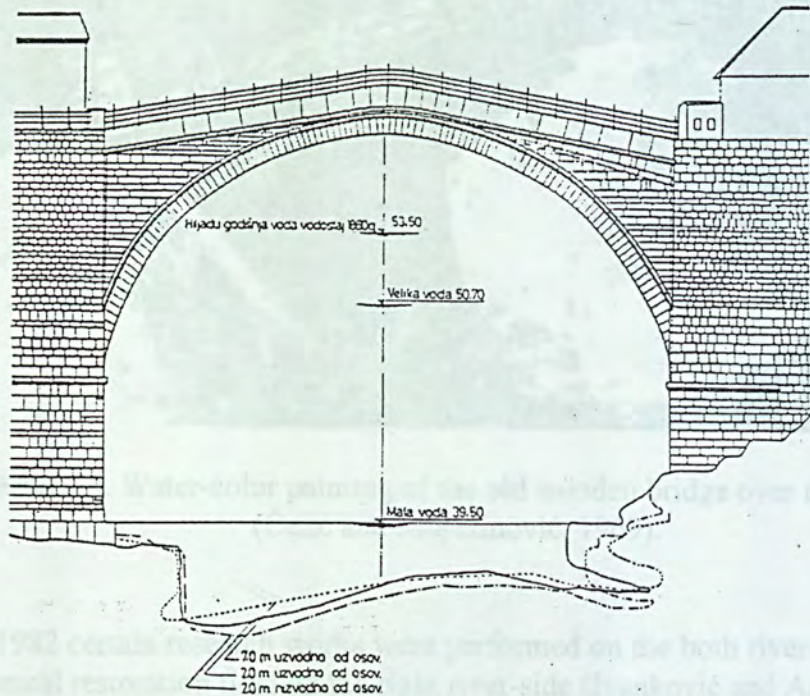

Figure No. 8. Outlook of the bridge with Neretva's river-bed and heights of water level

Because of general overview, on Figure No. 9. Is given a hypothesis of outlook of complex construction of foundation made of wood and stone for suspension bridge built before the Old Bridge and placed downstream of it. Prove that this can be reality is shown by water-color painting of bridge over the river Prača (Figure No.10.).

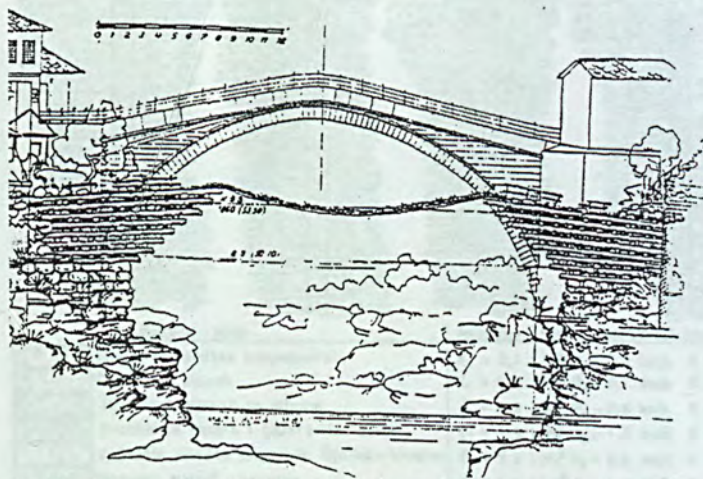

Figure No. 9. One hypothesis of outlook and construction of foundation with complex construction of wood and stone of suspension bridge before building of the Old Bridge

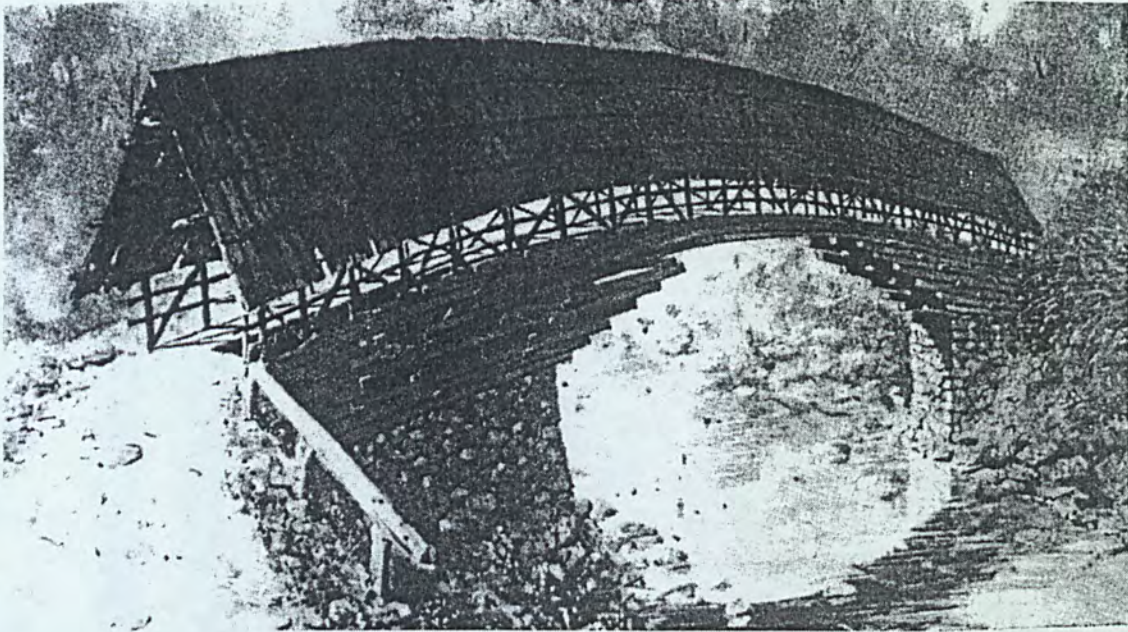

Figure No. 10. Water-color painting of the old wooden bridge over the river Prača (Čelić and Mujezinović, 1969).

During 1982 certain research works were performed on the both river-sides as well as experimental restoration field on the right river-side (Ivanković and Antunović, 1988). Geological and geotechnical data were similar to those obtained by former research works. Joint zone, consist of debris, marl-stone and marly clay has been established (Fig. No. 11.). Purpose of the research works on the experimental field was testing of possibility for strengthening of the soil below the foundation, by steel pipes nailed in tough soil and grouting (Fig. 12.).

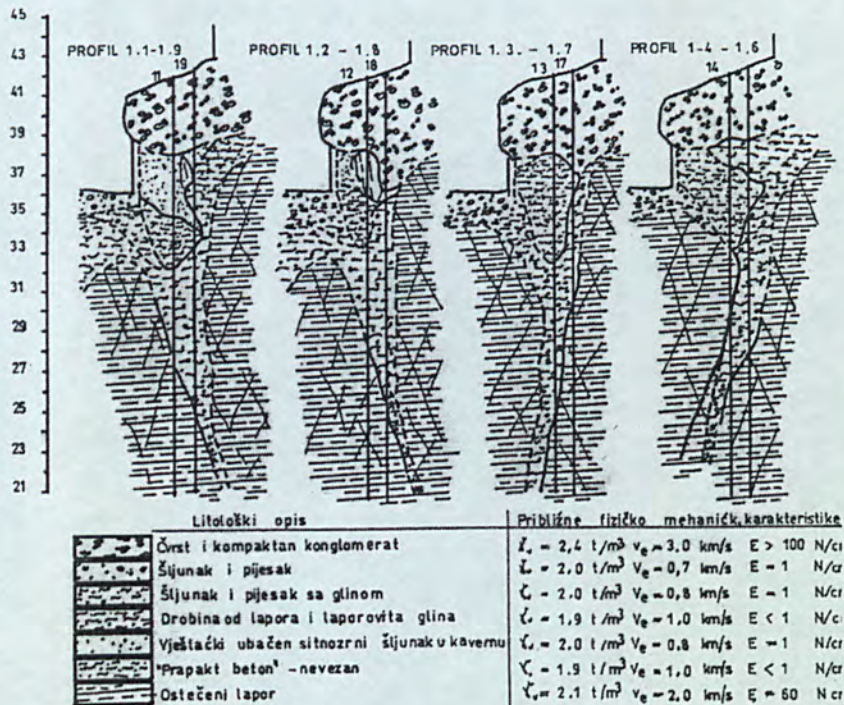

Figure No. 11. Geotechnical section of the soil in zone of the experimental field.

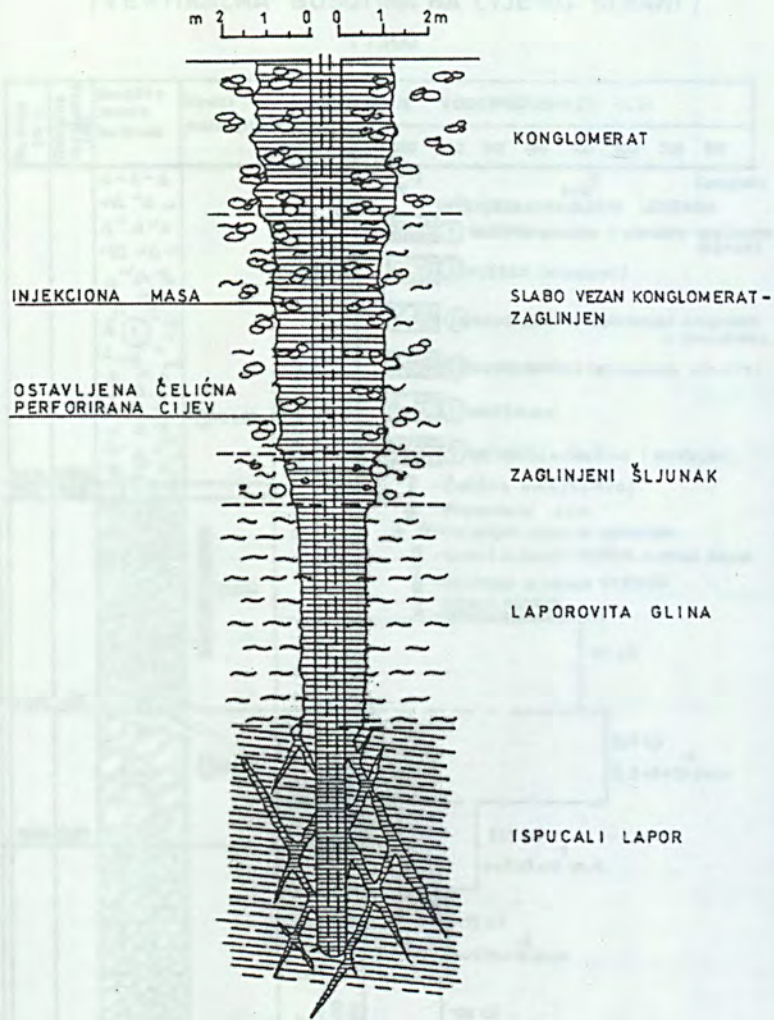
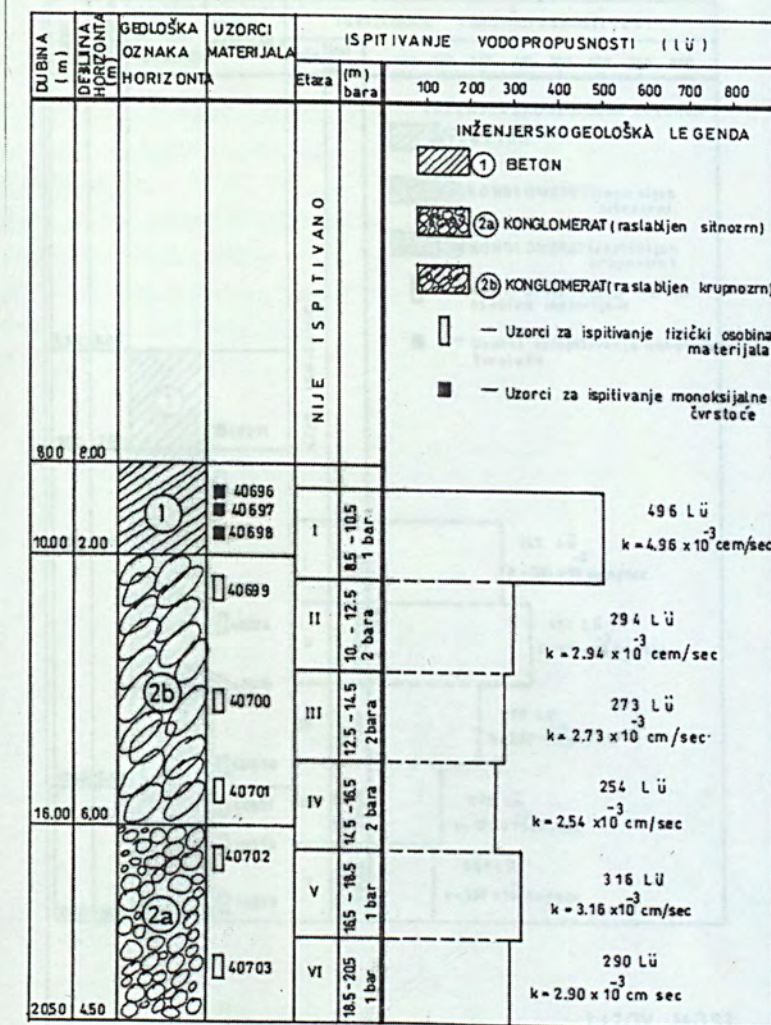

Figure No. 12. Approximate view to effect of experimental restoration grouting, depending on geological structure of soil and massif determined on the base of controlling bore-holes.

For reconstruction of Lučki bridge and Tito bridge, on the both river-sides two bore-holes were made per each, depth up to 20,0 m, which geological column are given on the Figures 13-16. With this researches, it is established that soil is consist of: firmly connected large grain-size and weakly connected and enfeebled small grain-size aggregates with layers of sand and occurrence of caverns. Permeability achieved in bore-holes is large and it is from $1,57 \times 10^{-3}$ up to $5,45 \times 10^{-3}$ cm/s. On the other hand, this researches are insufficient for general determination of permeability of certain zones, because some areas with very low permeability were find during drilling of terrace material for purpose of water supply to the city. Monoaxial hardness for weakly connected small grain-size to firmly connected large grain-size is from 12 u to 20 Mpa.

B-4 - D. ST.

INŽENJERSKOGEOLOŠKÀ LEGENDA

- 1 BETON
- 2a KONGLOMERAT (raslabljen sitnozrn)
- 2b KONGLOMERAT (raslabljen krupnozrn)
- Uzorci za ispitivanje fizički osobina materijala
- Uzorci za ispitivanje monoksijalne čvrstoće

Figure No. 13. Engineering-geological section of terrace deposit on the right bank of Musala TITOV MOST

Figure No. 14. Engineering-geological section of terrace deposit on the right bank of Musala bridge

From these marifolent results of observations and general soil inspection we can deduce the following:

- diluvial-terrace bank area of the river Neretva is consist of loosely and weakly connected conglomerates with incorporation of unbound gravel and sand, below which tectonically damaged marl-stones are placed.
- erosion activity of the river Neretva leads to wash-out of unbound material and forming of "caves" (gavens) above and below water level.
- undermining and washing-out causing instability of conglomerate blocks ("caves") which collapse after some time and jeopardizing stability of structures along the river-banks of Neretva.

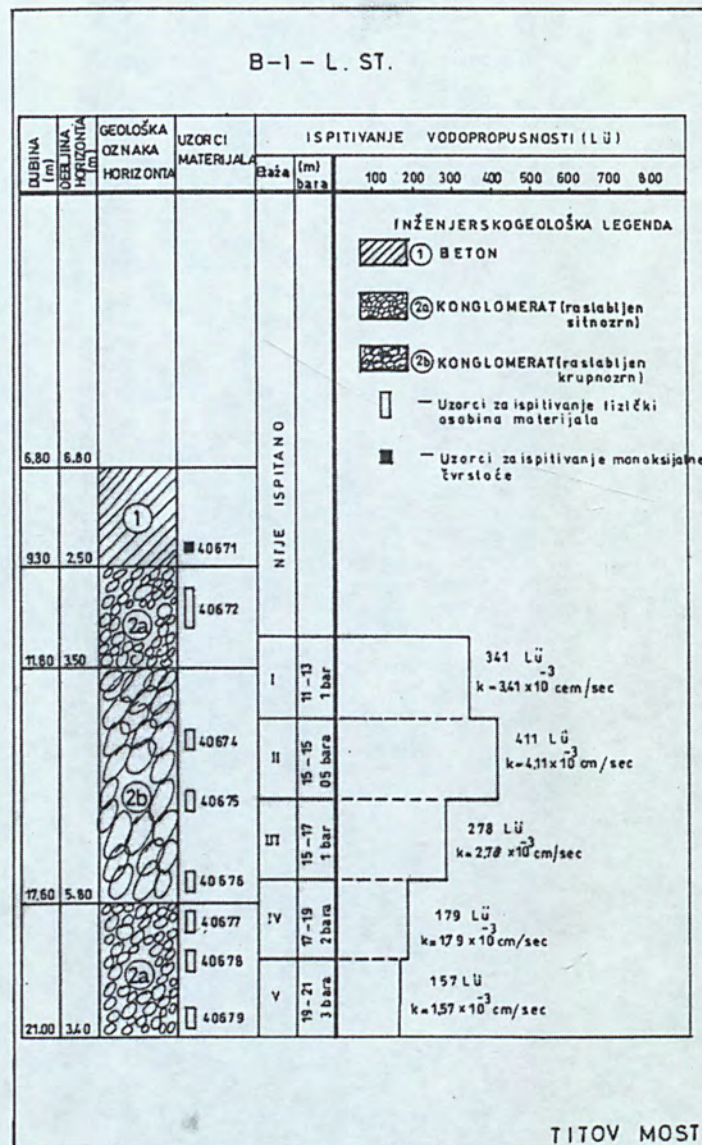

Figure No. 15. Engineering-geological section of terrace deposit on the left bank of Musala bridge

From those insufficient results of research and general soil inspection we can deduce the following:

- ◆ diluvial-aluvial bank area of the river Neretva is consist of firmly and weakly connected conglomerates with intercalation of unbound gravel and sand, below which tectonically damaged marl-stones are placed.
- ◆ erosion activity of the river Neretva leads to wash-out of unbound material and forming of “caves” (caverns) above and below water level.
- ◆ undermining and washing-out causing instability of conglomerate blocks (“caves”) which collapse after some time and jeopardizing stability of structures along the river-banks of Neretva.

3. CAUSES OF INSTABILITY AND PRECAUTIONS

There could be several different reasons for collapse of conglomerate blocks, and the most important are:

- ◆ high water levels and often oscillations of Neretva river;
- ◆ changeable regime of water levels in upstream basins with unevenly water outlets and work of upstream dams;
- ◆ eventual sudden water outlets of reservoirs in critical situations;
- ◆ natural and inductive earthquakes;
- ◆ confluence of storm water, during hard rains;
- ◆ loading of structures in the bank area;
- ◆ uncontrolled usage of the bank area;

HIDROELEKTRANE NA SLIVU RIJEKE NERETVE
 HYDROELECTRIC POWER PROJECTS IN THE NERETVA RIVER BASIN

PRILOG

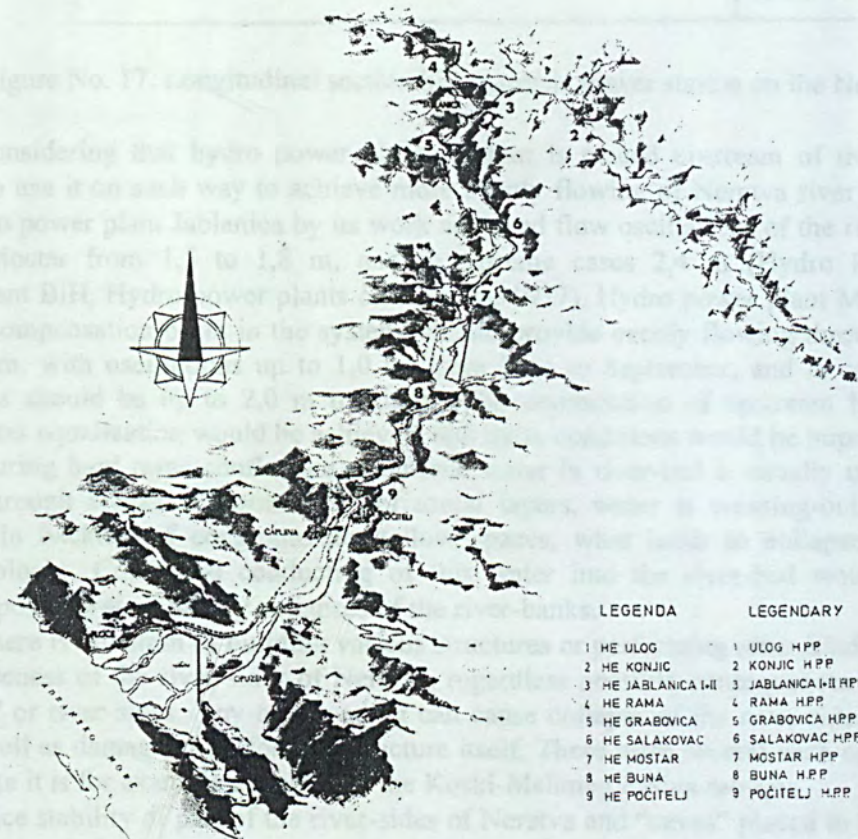

Figure No. 16. Hidroelectric power projects on the Neretva river basin

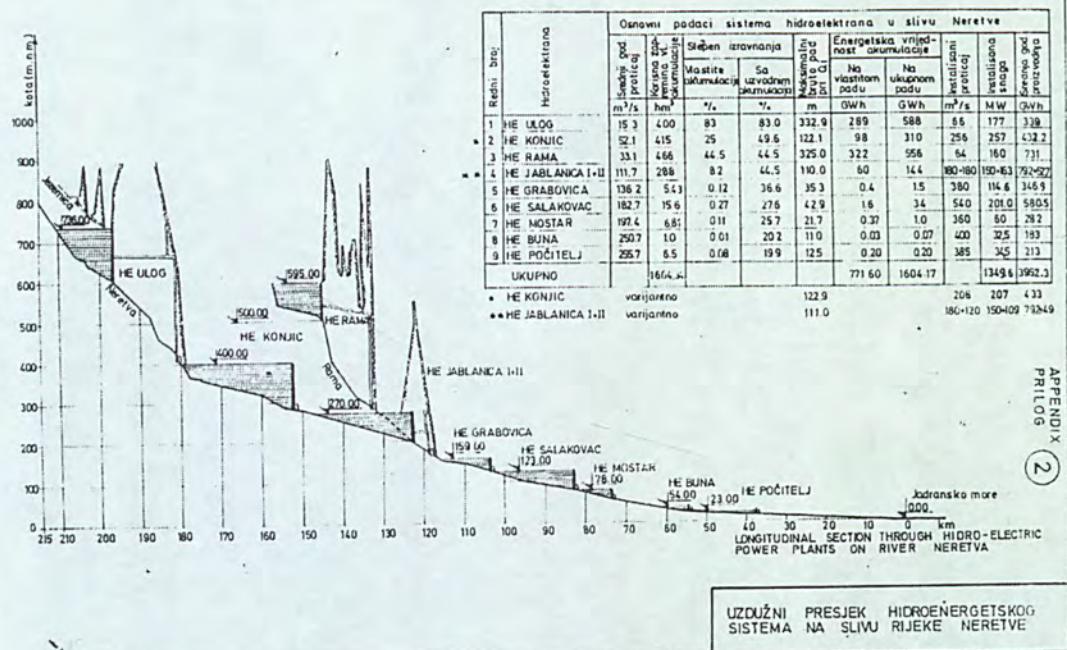

Figure No. 17. Longitudinal section hydroelectric power station on the Neretva river

Considering that hydro power plants system is placed upstream of the city, it is possible to use it on such way to achieve more evenly flowing of Neretva river through the city. Hydro power plant Jablanica by its work achieved flow oscillations of the river Neretva through Mostar from 1,5 to 1,8 m, and in extreme cases 2,4 m (Hydro Power Plant Management BiH, Hydro power plants on Neretva, 1977). Hydro power plant Mostar which is use as compensation basin in the system, should provide evenly flowing through city and downstream, with oscillations up to 1,0 m, from June to September, and in other periods oscillations should be up to 2,0 m maximum. By construction of upstream hydro power plants, better equalization would be achieved, and these conditions would be improved.

During hard rains confluence of surface water in river-bed is usually uncontrolled. Passing through cracks or permeable horizontal layers, water is washing-out unbounded materials in backing of conglomerate hollow spaces, what leads to collapses of firmly bounded blocks. Controlled conducting of this water into the river-bed would decrease danger of possible sporadically collapses of the river-banks.

There is intention of building various structures or performing other kind of works in direct closeness of the river-sides of Neretva, regardless possible consequences for stability of "caves" or river-sides. Any new loading can cause collapse of the river sides after some time, as well as damage to performed structure itself. There were several such cases through history, like it is for example underpin of the Koski-Mehmed Pašina mosque.

To influence stability of part of the river-sides of Neretva and "caves" placed in the city, and save this natural phenomena, same or even bigger care is necessary than that is one given to other cultural and historical monuments and natural scenery.

The following should be especially emphasized:

- ◆ geodetic, geological, hydrological, seismic and ambience observing of the river-sides and the river-bed of Neretva . Time and place of collapses can not be known without permanent observing, controlling and presenting of the results;
- ◆ protection of the bank area and utilizing it only for recreational and attraction purposes, for which reason this space should be made accessible;
- ◆ technical solutions for securing of "caves" or certain conglomerate blocks should be performed on that way to not derange natural outlook of the river-sides;

- ◆ regulating of flow of Neretva river and large surface water, etc....

4. CONCLUSION

Because of preserving of city part of the river-sides of Neretva and its natural scenery and phenomena of "caves", certain measures of protection, observing, controlling and regulating of performing of certain activities in the river-bed are necessary. Technical solutions of supporting, bracing (planking and strutting), securing, annexing or grouting must be in accordance to natural ambience.

LITERATURE:

Krsmanović D., Dolarević H. i Langof Z., (1967): Sanacija Starog mosta u Mostaru, Naše starine XI, Sarajevo.

Radović S., Erić N., (1986): brane hidroelektrane Mostar, Saopštenje sa XIII kongresa JDBV, 1, 497-505, Mostar.

Ivanković T., Antunović J., (1988): istražni i probno-sanacioni radovi u području temelja Starog mosta.

Čelić Dž., Mujezinović M., (1969): Stari mostovi u Bosni i Hercegovini, Biblioteka kulturno nasljeđe, Veselin Masleša, 41-45, Sarajevo.

Elektroprivreda BiH - Hidroelektrane na Neretvi, Srenja neretva projekt, Energoinvest, Sarajevo.

COMI

Centar za obuku
Training centre
Mostar

WHAT IS COM ?

COM - CENTAR ZA OBUKA MOSTAR (MOSTAR TRAINING CENTRE - HEREINAFTER REFERRED TO AS TCM) IS AN ADVANCED EDUCATIONAL AND CONGRESS CENTRE. IN THE VERY COMFORTABLE AND FRIENDLY ENVIRONMENT STUDENTS HAVE ACCESS TO SOME OF THE MOST ADVANCED EQUIPMENT IN THE DISCIPLINE OF COMPUTER TECHNOLOGY, BUSINESS MANAGEMENT AND FOREIGN LANGUAGES.

WHEN AND WHY TCM ?

WITH A VIEW TO PROVIDING CONCRETE ASSISTANCE TO THE PEOPLE OF MOSTAR AND BOSNIA HERCEGOVINA, THE EUROPEAN UNION ADMINISTRATION OF MOSTAR (EUAM), DURING ITS MANDATE (JULY 1994 TO JULY 1996) ESTABLISHED THIS VERY MODERN STATE-OF-THE-ART EDUCATIONAL TRAINING CENTRE AND IN 1996 DONATED THE CENTRE TO THE DZEMAL BIJEDIC UNIVERSITY IN MOSTAR. ITS PURPOSE IS TO PROVIDE AN ENVIRONMENT WHERE STUDENTS AND BUSINESS MANAGERS CAN OBTAIN :

- *AN UP-TO-DATE EDUCATIONAL PROGRAMMES THAT CAN BE DELIVERED USING THE VERY LATEST MANAGEMENT AND TECHNICAL METHODOLOGIES.
- *A FORUM WHERE NEW CONTACTS CAN BE ESTABLISHED (A PLACE FOR BUSINESS NETWORKING) AND NEW FRIENDS FOUND.

IT IS ENVISAGED THAT THE TRAINING CENTRE WILL ACT AS A MEDIUM TO TEAR DOWN THE INVISIBLE WALLS OF SEPARATION THAT HAVE EXISTED OVER THE PAST TWO YEARS AND SET IN ITS PLACE COOPERATION, SUCCESS AND OTHER MUTUAL BENEFITS FOR ALL PEOPLE.

EUAM HAD SPENT APPROXIMATELY DEM 2 MILLION IN REHABILITATING AND EQUIPPING, SIX VERY BADLY DAMAGED, SEPARATE, ADJOINING BUILDINGS. THE RESULT IS QUITE ASTONISHING :- THE SIX BUILDINGS HAVE BEEN JOINED TOGETHER INTERNALLY COVERING A FLOOR PLAN OF APPROXIMATELY 550 M² ; THE COMPLETE EXTERIOR FACADE HAS BEEN RENOVATED TO ITS ORIGINAL STATE REFLECTING THE AUSTRO-HUNGARIAN PERIOD; THE INTERIOR DECOR AND EQUIPMENT REFLECTS THE VERY "MODERN" OUTLOOK, HOPEFULLY SYNONYMOUS OF THE BRIGHT FUTURE FOR THE PEOPLE OF MOSTAR AND BOSNIA HERCEGOVINA.

TCM TODAY

TODAY, TCM OPERATES AS AN INDEPENDENT BUSINESS UNIT OF THE DZEMAL BIJEDIC UNIVERSITY IN MOSTAR. THE CENTRE HAS ITS OWN BOARD OF TRUSTEES ACTING AS THE MANAGERIAL AGENCY AND ITS OWN ADMINISTRATIVE TEAM ACTING AS THE OPERATING AGENCY AND HEADED BY THE EXECUTIVE DIRECTOR .

TRAINING CENTRE LIBRARY

THIS IS STILL DEVELOPING AND AT PRESENT CONTAINS A LIMITED QUANTITY OF BUSINESS, MANAGEMENT, ECONOMICS, COMPUTING AND ENGINEERING MAGAZINES. IT IS PLANNED THAT IN THE FORESEEABLE FUTURE, TECHNICAL BOOKS WILL ALSO BE ADDED TO THE LIBRARY.

WHAT ARE THE OBJECTIVES OF THE TRAINING CENTRE

MODERN SOCIETY HAS TWO IMPORTANT CHARACTERISTICS :

- A)MANAGING (THE WAY OF ORGANISING LIFE AND BUSINESS)
- B)INFORMATION TECHNOLOGY (PREDOMINANTLY A COMBINATION OF COMPUTING AND COMMUNICATIONS)

IT IS A MIS-CONCEPTION TO THINK THAT THE FUTURE LIES IN JUST THE NEW TECHNOLOGY ITSELF. IN FACT IT IS QUITE THE OPPOSITE : THE FUTURE LIES IN THE MANNER THE NEW TECHNOLOGY IS APPLIED IN EVERY DAY SITUATION.

SINCE THE BEGINNING OF THE WAR IN 1992 BOSNIA & HERCOGOVINA HAS REMAINED STAGNANT IN THE CONTEXT OF : MODERN MANAGEMENT STYLES; USE OF EXTREMELY POWERFUL AND UP-TO-DATE COMPUTER HARDWARE AND SOFTWARE; APPLICATIONS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES AND HOSTING MAJOR NATIONAL AND INTERNATIONAL SEMINARS AND CONFERENCES. THE TRAINING CENTRE HAS BEEN DESIGNED TO ACCOMMODATE ALL OF THE ABOVE.

THE BASIC OBJECTIVE OF THE TRAINING CENTRE IS:

TO CREATE AN ENVIRONMENT WHERE PEOPLE CAN LEARN/FURTHER DEVELOP THEIR BUSINESS MANAGEMENT, COMPUTING AND LANGUAGE SKILLS AND THUS ASSIST BIH IN TRANSFORMING TO AN EFFICIENT MARKET ECONOMY.

THIS IS EXTREMELY IMPORTANT SINCE A VERY LARGE NUMBER OF EXPERTS HAD LEFT THE COUNTRY DURING THE WAR AND THOSE THAT REMAINED HAD TO WORK IN CONDITIONS WHICH WERE HUGELY DIFFERENT THAN THOSE IN THE CONTEMPORARY INTERNATIONAL MARKET PLACE.

OUR STRATEGY IS.....

*TO PROVIDE FACILITIES FOR DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE SKILLS - IN PARTICULAR THE LEARNING/FURTHER DEVELOPING OF THE ENGLISH LANGUAGE.

THE ENGLISH LANGUAGE CLASSES WILL MAKE EXTENSIVE USE OF MATERIAL FROM THE WORLD RENOWNED "HEADWAY" SERIES PUBLISHED BY OXFORD UNIVERSITY, ENGLAND.

ALL LANGUAGE CLASSES WILL BE COMPLEMENTED BY THE USE OF VERY MODERN "STATE-OF-THE-ART" COMPLETE LANGUAGE LABORATORIES FROM THE GERMAN MANUFACTURER, TANDBERG.

*TO PROVIDE EXTENSIVE FACILITIES FOR LEARNING/FURTHER DEVELOPING COMPUTING SKILLS AT THREE DIFFERENT LEVELS : BASIC, INTERMEDIATE AND ADVANCED. ALMOST ALL MODERN COMPUTER MANAGEMENT SOFTWARE IS AVAILABLE AT THE TRAINING CENTRE.

*TO PROVIDE A MODERN ENVIRONMENT FOR STUDENTS AND WORKING MANAGERS TO LEARN/FURTHER DEVELOP BUSINESS MANAGEMENT SKILLS. THIS INCLUDES SECTORS LIKE THE SMALL TO MEDIUM SIZE ENTERPRISE (SME) DEVELOPMENT PROGRAMMES AND INCLUDES DISCIPLINES LIKE: MARKETING; MANAGEMENT ACCOUNTING; MARKET RESEARCH ;

**Centar za obuku
Training centre
MOSTAR**

**BUSINESS, LANGUAGE
& INFORMATION TECHNOLOGY
CENTRE OF EXCELLENCE**

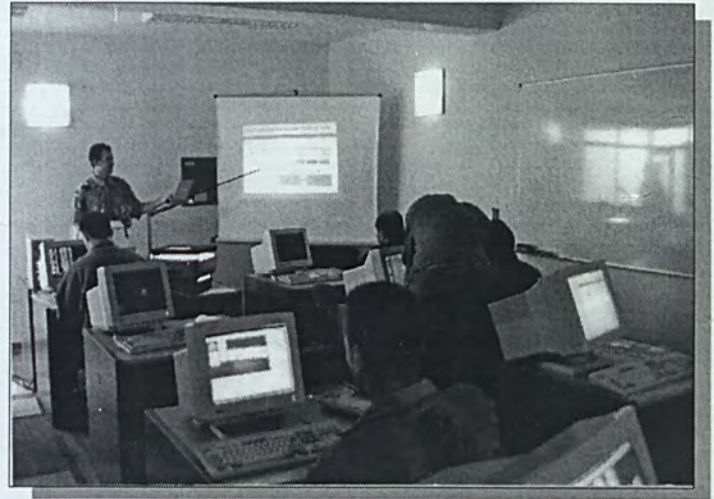
COMPUTER TECHNOLOGY LABORATORIES

THERE ARE THREE COMPUTER TECHNOLOGY LABORATORIES AND ONE INTERNET ROOM.

THE THREE COMPUTER TECHNOLOGY LABORATORIES ARE ABLE TO COMFORTABLY SEAT A TOTAL OF 24 STUDENTS WITH THE USE OF THEIR OWN PERSONAL COMPUTER.

EACH LABORATORY IS EQUIPPED WITH THE MOST ADVANCED COMPUTER HARDWARE AND SOFTWARE.

THE HARDWARE INCLUDES : PERSONAL COMPUTERS WITH FAST PENTIUM PROCESSORS, SPECIAL GRAPHIC CARDS, 17" HIGH QUALITY MONITORS, LASER PRINTERS-, PLOTTERS, SCANNERS, GRAPHICS TABLETS ETC.,

ALL LABORATORIES ARE FURNISHED WITH THE NEOTERIC PRESENTATION EQUIPMENT SUCH AS HIGH RESOLUTION PROXIMA AND MEGASHOW LCD PANELS, VERY HIGH QUALITY OVERHEAD PROJECTORS, TV AND VIDEO UNITS, LARGE WHITEBOARDS AND FLIPCHARTS. THE WORKING ENVIRONMENT IS EXTREMELY PLEASANT WITH EACH LABORATORY HAVING ITS OWN AIR-CONDITION/HEATING UNIT, ADEQUATE LIGHTING AND FURNISHED WITH A VERY MODERN FUNCTIONAL FURNITURE. GREAT EMPHASIS IS PLACED ON INDIVIDUAL AND GROUP WORK.

**Centar za obuku
Training centre
Mostar**

**BUSINNES, LANGUAGE
& INFORMATION TEHNOLOGY
CENTRE OF EXCELLENCE**

JEZIČKE I MULTIMEDIJSKE LABARATORIJE

**U GRUPAMA DO DESET
POLAZNIKA, UZ POMOĆ TANDBERG
EDUCATIONAL RADNIH STANICA , UZ
RAD PO NAJKVALITETNIJIM SVJETSKIM
METODAMA UČENJA JEZIKA, USPJEH
NE MOŽE IZOSTATI.
KROZ NIZ AUDIO I VIDEO VJEŽBI
UČENJE POSTAJE ZABAVA A
POSTIGNUTI REZULTAT PODSTREK ZA
DALJNI NAPREDAK. KOD NAS I
NAJVEĆI ANTITALENTI ZA JEZIKE
POSTAJU POLIGLOTE...**

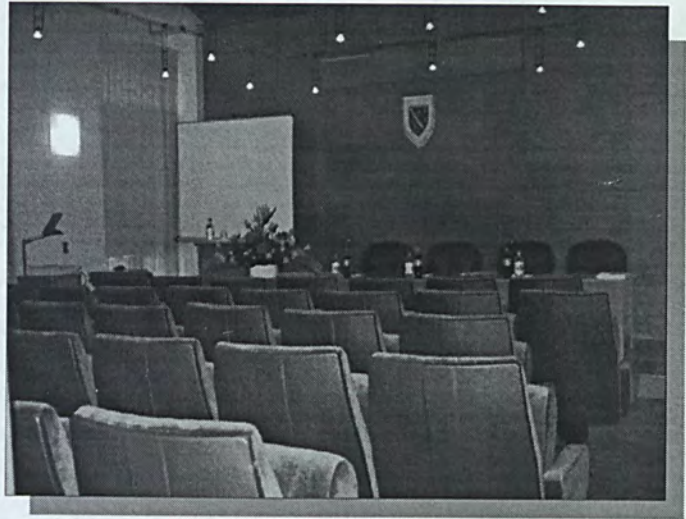
LANGUAGE AND MULTI-MEDIA LABORATORIES

**THERE ARE TWO LABORATORIES EACH
OF WHICH CAN ACCOMMODATE 10
STUDENTS. EACH LABORATORY IS
EQUIPPED WITH THE COMPLETE
MODERN TANDBERG EDUCATIONAL
LANGUAGE AND MULTI-MEDIA
LABORATORY. LANGUAGE CLASSES
MAKE EXTENSIVE USE OF AUDIO AND
VIDEO EXERCISES WITH ADVANCED
COMMUNICATIONS AVAILABLE
BETWEEN TEACHER & STUDENT;
STUDENT & STUDENT; TEACHER AND
STUDENT & STUDENT. ETC.,**

**KONFERENCIJE, KONGRESI ,SEMINARI,
PREDAVANJA, PROMOCIJE**

**ZA SVE OVO MORATE IMATI
ODGOVARAJUĆI PROSTOR. NAŠA
KONGRESNA SALA RASPOLAŽE SA 37
MJESTA U PARTERU TE 6 MJESTA NA
PODIJUMU. PRISTUP OVOJ SALI
OMOGUĆEN I IZ DVORIŠTA I IZ
UNUTRAŠNJOSTI OBJEKTA. GRAFOSKOPI,
LCD-PANELI, NOTEBOOK KOMPJUTERI,
VIDEO UREĐAJI, RADNA PLOČA SA
FLOMASTERIMA... KLIMATIZIRANO,
ADEKVATNO OSVJETLJENO, TELEFON,
SATELITSKA TELEVIZIJA...**

**THE CONFERENCE HALL CAN
COMFORTABLY SEAT 37 PARTICIPANTS
AND AN ADDITIONAL 6 PEOPLE IN
THE PODIUM. IF REQUIRED, THE HALL
CAN BE ISOLATED FROM THE REST OF
THE BUILDING AND ACCESS ALLOWED
FROM THE REAR COURTYARD OF THE
BUILDING. ONCE AGAIN THE BUSINESS
MANAGEMENT AND CONFERENCE
CENTRE CONSISTS OF ALL THE
MODERN PRESENTATION EQUIPMENT,
COMPUTER HARDWARE AND SOFTWARE
AND INCLUDES SATELLITE TELEVISION
CONNECTIONS.**

**KONFERENCIJE, KONGRESI, SEMINARI,
PREDAVANJA, GRUPNI RAD...**

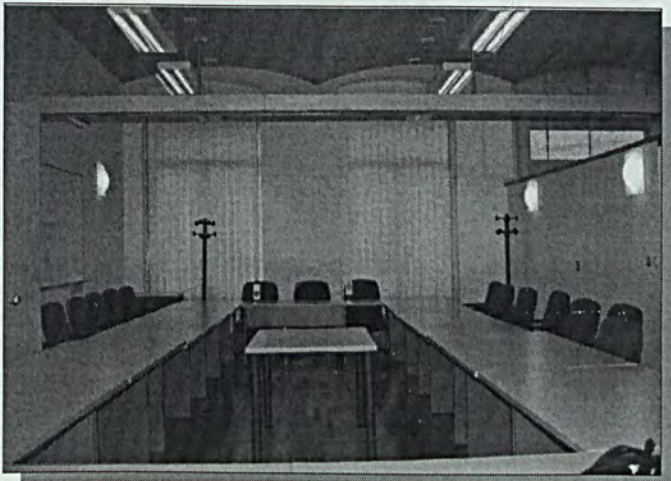
**ZA SVE OVO MORATE IMATI ODGOVARAJUĆI
PROSTOR. NAŠE DVIJE SALE ZA RAD U
RADNIM GRUPAMA RASPOLAŽU SA PO 15
MJESTA, A OTVARANJEM PREGRADNIH
VRATA POSTAJU JEDNA CJELINA.
VRHUNSKA PREZENTACIJSKA OPREMA VAM
TAKOĐER STOJI NA RASPOLAGANJU.
GRAFOSKOPI, LCD-PANELI, KOMPJUTERI,
VIDEO UREĐAJI, RADNA PLOČA SA
FLOMASTERIMA. KLIMATIZIRANO,
ADEKVATNO OSVJETLJENO, TELEFON,
SATELITSKA TELEVIZIJA...**

**BUSINESS MANAGEMENT AND
CONFERENCE CENTRE**

**THERE ARE TWO BUSINESS
MANAGEMENT ROOMS (WHICH CAN, IF
NECESSARY, BE COMBINED TO FORM ONE
LARGE ROOM) AND ONE CONFERENCE
HALL. EACH OF THE TWO BUSINESS
MANAGEMENT ROOMS CAN COMFORTABLY
ACCOMMODATE 15 STUDENTS. THE
WORKING ENVIRONMENT IS EXTREMELY
PLEASANT WITH EACH LABORATORY
HAVING ITS OWN AIR-CONDITION/HEATING
UNIT, ADEQUATE LIGHTING AND
FURNISHED WITH A VERY MODERN
FUNCTIONAL FURNITURE.**

**GREAT EMPHASIS IS PLACED ON
INDIVIDUAL AND GROUP WORK.**

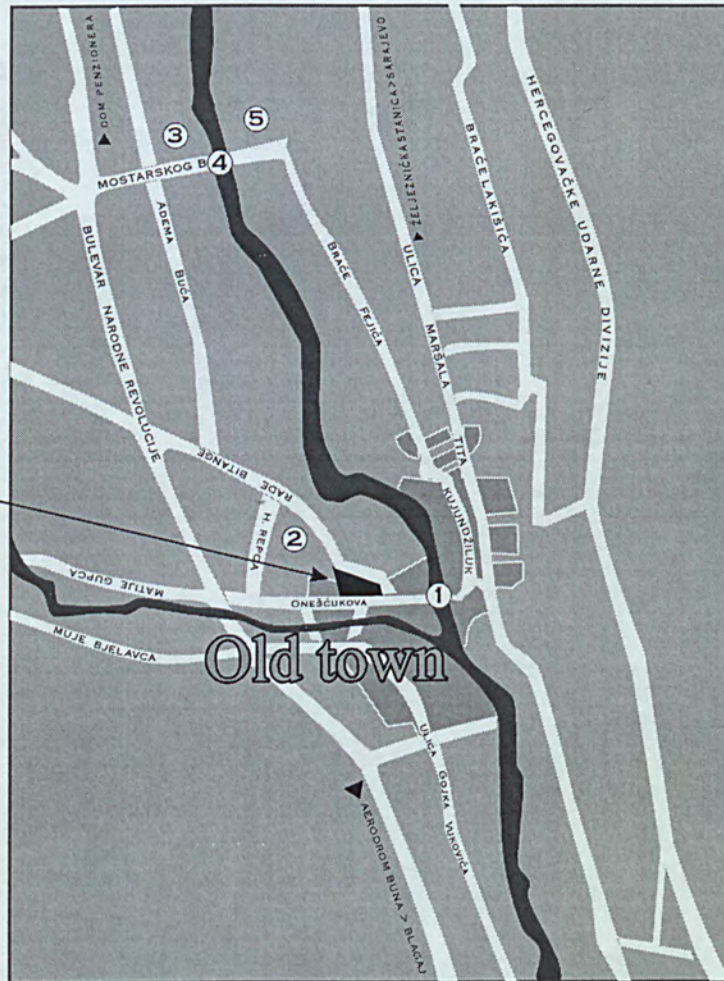

WHERE IS TCM LOCATED ?

THE CENTRE IS LOCATED ON THE WEST BANK OF THE RIVER NERETVA NEAR TO THE HISTORICAL AND CULTURAL PART OF THE CITY AND VERY NEAR TO WHERE ONCE STOOD THE FAMOUS OLD BRIDGE OF MOSTAR (DESTROYED DURING THE WAR BUT WILL PERHAPS BE RECONSTRUCTED IN THE FUTURE).

A TRIBUTARY OF THE RIVER NERETVA FLOWS GENTLY UNDER THE TRAINING CENTRE.

COMI

LEGEND

- TRAINING CENTRE MOSTAR
- ① OLD BRIDGE
- ② HOTEL "RUŽA"
- ③ HOTEL "BRISTOL"
- ④ MUSALA BRIDGE
- ⑤ MUSALA SQUARE

**Centar za obuku
Training centre
Mostar**

**BUSINESS, LANGUAGE
& INFORMATION TECHNOLOGY
CENTRE OF EXCELLENCE**

ACCESSIBILITY ?

OUR LECTURERS ARE MAINLY FROM THE BOSNIAN-HERCEGOVINIAN UNIVERSITIES BUT WE DO ALSO HAVE SPECIALISTS FROM FOREIGN COUNTRIES TO LECTURE ON THEIR PARTICULAR AREA OF EXPERTISE.

WE ENCOURAGE INVOLVEMENT FROM INTERNATIONAL UNIVERSITIES AND TO THIS EXTENT, WE HAVE A PRO-ACTIVE STRATEGY THAT, IN TIME, WILL TRY TO AFFILIATE THE TRAINING CENTRE TO A FOREIGN EDUCATIONAL ESTABLISHMENT AND THUS OBTAIN FOREIGN ACCREDITATION OF MOST OF ITS COURSES.

WE ALSO ENCOURAGE COOPERATION AND ASSISTANCE FROM: BOTH DOMESTIC AND INTERNATIONAL FUNDING ORGANISATIONS; GOVERNMENTAL AND NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS AND PRIVATE ENTERPRISES.

IT IS OUR INTENTION THAT ARE DOORS ARE OPEN TO ALL AND THAT FROM EACH PROJECT THE TRAINING CENTRE BECOMES BETTER AND BETTER.

FINALLY

WE WISH TO COOPERATE WITH ALL STUDENTS, MANAGERS AND TECHNICIANS ON A PROFESSIONAL BASIS PROVIDING THE VERY BEST SERVICE FOCUSED ON QUALITY AND EFFICIENCY THAT CAN BE SOUGHT ANYWHERE IN THE WORLD.

WE OFFER THIS GENERAL PUBLICATION TO YOU AS AN INTRODUCTION TO THE CENTRE BUT PLEASE FEEL FREE TO VISIT US OR TELEPHONE ME AND ASK ANY QUESTIONS THAT YOU MAY HAVE. WE ARE ALWAYS EXAMINING WAYS OF IMPROVING THE CENTRE AND THE QUALITY OF OUR COURSES AND LECTURERS. HENCE WE ALWAYS WELCOME CONSTRUCTIVE SUGGESTIONS FOR CONSIDERATION.

WE AWAIT YOU WITH OPEN ARMS. WELCOME !

EMIR NUSPAHIC

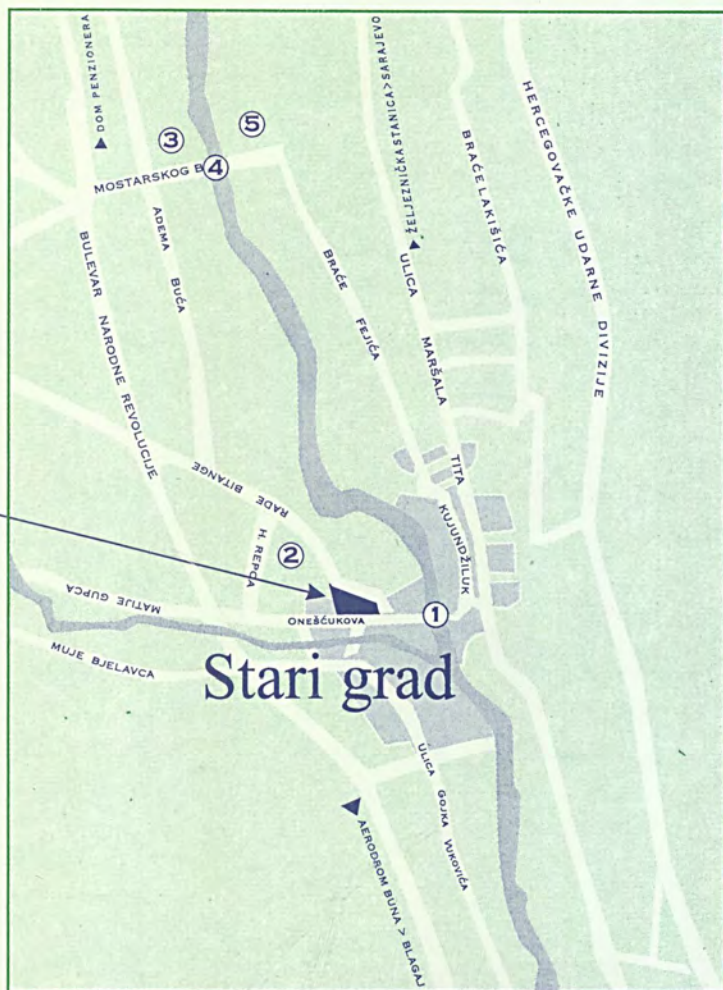
**DIRECTOR OF MOSTAR TRAINING CENTRE
& MANAGEMENT TEAM**

COM

ALIS OSOBNOST
DIN. 1215. ZA MEH
TU

prof. dr. Zlato Ljubon

LEGENDA

- CENTAR ZA OBUKU MOSTAR
- STARI MOST
- HOTEL "RUŽA"
- HOTEL "BRISTOL"
- MOST MUSALA
- TRG MUSALA

UNIVERZITET DŽEMAL BIJEDIĆ MOSTAR
CENTAR ZA OBUKU MOSTAR

TRAINING CENTRE MOSTAR
ONEŠĆUKOVA BB.
88 104 MOSTAR
BOSNA I HERCEGOVINA

TEL/FAX: ++ 387 (0)88 551 127

